

Düşten Düşe
ROMAN
KAHRAMANLARI

TOBB ETÜ Roman Kahramanım Yazı Yarışması I

Yayına Hazırlayanlar
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal
Selma Alpay Aslan

Roman Kahramanım Yarışması
Düzenleme Kurulu ve Jüri Heyeti

Doç.Dr. Eyüp BACANLI

Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BAL

Fen Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Firdevs Canbaz YUMUŞAK

Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkan Yrd.

Yrd. Doç. Dr. Hasan İNAL

Fen Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Selma ASLAN

Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürü

DÜŞTEN DÜŞE ROMAN KAHRAMANLARI

Ödül Töreni konuşmaları ve ödül dağıtımı video kayıtları ile tören fotoğrafları TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Dijital Arşivinde izlenebilir.
Erişim adresi <http://dijitalarsiv.etu.edu.tr>

ISBN: 978-975-9116-08-8

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6, 06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx • Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Yayında yer alan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Düşten Düşe Roman Kahramanları : TOBB ETÜ Roman Kahramanım Yazı Yarışması I :

Yayına hazırlayanlar Mustafa Bal ve Selma Alpay Aslan. Ankara: TOBB ETÜ Yayınları, 2014.

142 sayfa : fotoğraflar ; 21 cm.

ISBN (978-975-9116-08-8 Basılı)

ISBN (978-975-9116-07-1 e-kitap)

1. Türk nesir edebiyatı. 2. Türk edebiyatı -- Yarışmalar. 3. Turkish prose literature. 4. Turkish literature -- Competitions. I. Aslan, Selma Alpay. II. Bal, Mustafa.

PL239.D87 2014 894.35 DÜŞ 2014 DDC 818.08 DÜŞ 2014 DOS

© TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi 2014

Bu kitabın her hakkı saklıdır tamamı veya herhangi bir bölümü yayınlamanın yazılı izni olmaksızın yayınlanamaz, çoğaltılamaz.

*Okumayı öğrendim.
Kendime yazıyı öğrettim sonra...
Ve bir süre sonra yazı, kendimi öğretti bana...
Merlana*

İçindekiler

Önsöz	vii
Açılış Konuşmaları	xi
I Roman ve Roman Kahramanları Üzerine	
<i>Ah Bir Roman Kahramanı Olmak</i> Talât Sait Halman	3
<i>Mösyö Hristo'dan Evita Peron'a Kahramanlarım</i> Nazlı Eray	11
<i>Roman Deyince...</i> Hasan İnal	16
<i>Hem Kahramanda Kendini Görmek Hem De 'Yaratılan'a Çocuk Gözüyle Bakmak</i> Şaban Sağlık	24
<i>Roman Üzerine</i> Necmettin Turinay	30
II Ödül Kazanan Yazılar	
<i>Bir İsimdi Salih</i> Zübeyde Öksüz	37
<i>Hayri İrdal'a Geç Kalmış Mektup</i> Fatih Akbay	43
<i>Ben Maria Puder</i> Emine Ay	52
<i>Konuşmayan Adam ile Kutu Adam'ın Geçirdikleri Değişimlerin Karşılaştırılması ve Yaşamsal Aksiyom Kavramı</i> Fatih Aşan	61
<i>Oblomov</i> Selman Emre Gürbüz	73
<i>Homongolos</i> Ayşegül Sunay	77
<i>Rüya</i> Hamide Yazer	83

III Ödül Kazanan Yarışmacılar

<i>Birinci</i>	93
Zübeyde Öksüz	
<i>İkinci</i>	95
Fatih Akbay	
<i>Üçüncü</i>	96
Emine Ay	
<i>Mansiyon</i>	98
Fatih Aşan	
<i>Mansiyon</i>	99
Selman Emre Gürbüz	
<i>Mansiyon</i>	101
Ayşegül Sunay	
<i>Mansiyon</i>	103
Hamide Yazer	

IV Yarışmadan İzler

Ödül Töreni Basın Duyurusu	107
Ödül Töreni Fotoğrafları	110

Dizinler

Kahramanları Esin Kaynağı Olan Yazarlar	125
Kahramanları Esin Kaynağı Olan Romanlar	125
Fotoğraflar	126

Roman Kahramanları Günü ilk kez 21 Aralık 2012 tarihinde İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığı himayesinde, Balkan ülkelerinden de katılımı, üç günlük bir festival kapsamında kutlanmıştır. Aynı zamanda UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'na 'her yıl 21 Aralık gününün dünyada 'Dünya Roman Kahramanları Günü' olarak kutlanması yönünde başvuru yapılmıştır. Bu düşünceyi benimseyerek ve başvuruyu gönülden destekleyerek 25 Şubat 2013 tarihinde yapılan bir duyuru ile Üniversitemizde "Roman Kahramanım Yazı Yarışması" düzenlenmiştir. Fen Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri ve Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü ortak etkinliği olarak düzenlenen yarışmanın duyurusunda da ifade edildiği gibi bu yarışma ile "Roman okumanın dünyamızı nasıl zenginleştirebileceğini anımsatmak ve Üniversitemiz camiasında yazma konusunda yaratıcılığı özendirmek" amacı güdülmüştür. Yetkin bir kişinin yaşam tarzının yaşam boyu okumayı da içereceği düşüncesi ile yarışma yalnızca öğrenciler arasında değil, akademik ve idari kadrolarda çalışanları ve mezunları da kapsayacak şekilde tüm TOBB ETÜ ailesine açık olarak düzenlenmiştir. 21 Aralık tarihinin Üniversitemizde dönem sonuna gelmesi nedeni ile yarışmanın sonuçlarının açıklanması bir ay öne çekilmiş ve yarışmanın ödül töreni 21 Kasım 2013 günü gerçekleştirilmiştir.

Elinizdeki kitap üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm ödül töreninde konuşan edebiyat duayenlerinin konuşmalarının metin hallerini ve uzmanlarının kaleminden roman ve roman kahramanları üzerine yazıları içermektedir. İkinci bölüm yarışmada ödül kazanan yazıları, üçüncü bölüm ise yarışmanın organizasyonu ile ödül töreninden paylaşımları kapsamaktadır.

Konuk konuşmacılardan Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölüm Başkanı, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanı, Türk Edebiyatı Merkezi Müdürü Profesör Halman "Ah Bir Roman Kahramanı Olmak" başlıklı konuşmasından alıntılanan yazısında geçmişten günümüze Türk ve dünya edebi-

yatlarında ortaya konulmuş önemli romanların karakterlerinden bahsederken Cervantes'in *Don Kişot*'unun çok özel bir yeri olduğunun altını çiziyor. Zihinlerimizdeki izleri silinmeyen, klasikleşmiş kahramanların özelliklerini ortaya koyuyor. Özelliklerden bahsederken bir de parantez açıp roman "kahramanı" teriminin alternatifleri üzerinde duruyor ve yazı Halman'ın romanın bugünkü eriştiği popülaritesiyle şiirin göz ardı edilmeye başlandığı endişesini dile getirişle son buluyor.

Diğer konuk konuşmacı, seçkin romancı Nazlı Eray, daha on altı yaşında yazarlık serüveninin nasıl başladığını ve çeşitli eserlerinin kahramanlarını anlatıyor. İlk öyküsünün kahramanı, kuşa dönüşen kapıcı Mösyö Hristo'dan, *İmparator Çay Bahçesi* adlı romanının kahramanı gecedan, *Farklı Rüyalarda Sokağı*'nin kahramanları Evita Peron ve onun mumyasını yapan Doktor Pedra Ara'dan bahsediyor yazar dolaysız ve samimi bir dille. Kahramanlarını anlatırken hep yazınla yaptığını bu kez sözleriyle yapıyor ve büyülü gerçekçi bir yolculuğa çıkarıyor bizleri Eray.

Yrd. Doç. Dr. Hasan İnal'ın yazısının başlığı "Roman Deyince..." olup İnal yazısına edebi türlerin, özellikle tiyatronun, ilkel zamanlarda nasıl yeşerdiğine okuyucuyu bir tarih yolculuğuna çıkararak başlıyor. Tiyatro türünün insan hayatına girişini bir sinema perdesindeki kadar açık seçik, renkli ve canlı bir anlatıyla sunuyor ve sanatın ve edebiyatın *mimetik* (taklidi temsil) özelliğine dikkat çekiyor. Ardından roman türünün doğuşu, ilk roman örnekleri ve roman tanımlarıyla devam ediyor yazısına Dr. İnal. Romanın özünde yazarın gerçek hayattan aldıklarını hayal dünyasında sergileyişinden doğan bir çatışmanın olduğunu vurguluyor. İngiltere'de romanın doğuşu ve gelişimi ile ilgili bilgiler de veren yazı tarihi roman, biyografik roman, yöresel roman, *bildungsroman* gibi roman türlerini açıklayarak okuyucuları roman türü ile ilgili çok kapsamlı bir incelemeyle buluşturuyor.

Prof. Dr. Şaban Sağlık "Hem Kahramanda Kendini Görmek Hem De 'Yaratılan'a Çocuk Gözüyle Bakmak" adıyla sunduğu yazısında varoluş ve kurgu arasında cereyan eden dengeleri ve dinamikleri irdeleyerek başlıyor yazısına. Kurguyu en özünde bir çocuk oyununa benzetiyor ve kurgulamanın insanın eksiklik veya zaaflarını görmesiyle başladığını dile getiriyor. Bunu da ilk yapının "çocuk" olduğunu belirtiyor. Kurgunun *kathartik*, yönlendirmeci gibi öte

yandan hikâye kahramanlarının model alınma gibi özelliklerine dikkat çekiyor. Model olmayı *arketip* ve *Bovarizm* terimleri ile detaylandırıyor. Profesör Sağlık ayrıca kimi açılardan çocukla sanatçının benzeştiğini ifade ediyor. Kurulanmış roman karakterleri ile arketip modellerin insan hayatındaki önemini vurgulayarak bitiriyor yazısını.

Yrd. Doç. Dr. Necmettin Turinay “Roman Üzerine” başlığıyla sunduğu yazısına çeşitli kültürlerde ortaya çıkmış roman kahramanlarının bizlerle birlikte yaşamakta olduklarına dikkat çekerek başlıyor. Roman kahramanlarıyla kurduğumuz ilişkide tarihle aramızdaki mesafenin olumsuz bir etkisinin olmadığını söylüyor. Roman yazarlarının insanın “ben”ine nüfuz edebildiklerini, “ben”i ele alış noktasında şairlerle romancıların ayrıştığını, romancıların insan tahlili konusunda iyice ustalaştıklarını ve bunun insanı derinleştirdiğini, günümüzde televizyon, sinema gibi anlatıya görsellik kazandırabilen araçların hayata nüfuzu ile on dokuzuncu yüzyıl realist ve natüralist romancılarının uzun uzun yaptıkları tasvirlerle artık gerek kalmamaya başladığını bildiriyor.

Eray’ın ve Halman’ın konuşmaları, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Doç. Dr. Eyüp Bacanlı’nın Nazlı Eray hakkında ve İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal’ın Profesör Talât Sait Halman hakkında yaptıkları, konuşmacılarımızı tanıtıcı, kendilerinin ülkemiz için değerlerini sergileyen giriş konuşmaları ile birlikte Üniversite Dijital Arşivinde video kaydı olarak sunulmuştur (<http://dijitalarşiv.etu.edu.tr>).

Kitabın ikinci bölümü dereceye giren yazıları içermektedir. İlk yazı, birinciliği Tarık Buğra’nın *Küçük Ağa* adlı romanındaki Salih karakterini işleyerek kazanan Zübeyde Öksüz’e ait olup “Bir isimdi Salih” başlığını taşımaktadır. İkinciliği kazanan Fatih Akbay Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanından Hayri İrdal Bey’e seslenirken üçüncü olan Emine Ay Sabahattin Ali’nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı romanında Raif Bey’e âşık Maria Puder karakterinin ağzından bir mektup kaleme almıştır. Mansiyon kazanan Ayşegül Sunay, Reşat Nuri Güntekin’in *Bir Kadın Düşmanı* adlı romanındaki Homongolos’un iç sesini dillendirirken Hamide Yazer, Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar* adlı romanında bulmuştur kendini. Diğer iki mansiyonu alan yarışmacılar dünya edebiyatına açılmışlar ve Selman Emre Gürbüz Ivan Gonçarov’un çok iyi bilinen *Oblomov* karakteri ile özdeşleşen bir karakter ya-

ratmıştır. Fatih Aşan ise biri Türkiye’den, diğeri Japonya’dan iki çağdaş yazarın kahramanlarında ortak noktalar bularak onları incelemeyi yeğlemiştir.

Konuk konuşmacı olarak ödül törenine katılma daveti aldığında Profesör Talât Sait Halman birkaç yazıyı okumak istemiş ve törende yaptığı konuşmada beğenisini dile getirerek örneğin “Bir İsimdi Salih” adlı yazıyı bir yan eser niteliğinde bulduğunu belirtmiştir. Kitapta her bir yazının başında, yazı sahibinin kaleminden, yazıya esin veren kitabın ve yazarının kısa tanıtımı yer almaktadır.

Kitabın üçüncü ve son bölümünde ise yarışma süreci ve ödül törenini yansıtan yazı ve fotoğraflar Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ve İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümleri ile Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü’nün yaratmaya çalıştıkları sinerjiyi anımsatmaktadır. Ödül töreni video kayıtları ve fotoğraflar ayrıca etkinliğin anılarını görsel boyutta canlı tutmak üzere Üniversitemiz Dijital Arşivinde izlenmeye sunulmuştur.

Toplumumuzda, okuma alışkanlığı ile dünyalarını aydınlatıp ufuklarını genişleten, edinimlerinin sağlıklı bir analiz ve sentezini yaptıktan sonra vardıkları noktada kendilerini iyi ifade edebilen ve bu becerileri ile başarılarını pekiştiren bireylerin sayılarının artmasına küçük bir katkı çabasının ürünü olan bu kitabı zevkle okuyacağınızı ve heyecanınızı paylaşacağınızı umarız.

Selma Alpay Aslan – Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal
Ankara, 2014

Ödül Töreni Rektörlük Açılış Konuşması

Değerli Konuklarımız, Saygıdeğer Akademik ve İdari Mensuplarımız, Sevgili Mezunlarımız ve Kıymetli Öğrenciler,

Hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Ülkemizde kutlanmaya başlanan 21 Aralık Dünya Roman Kahramanları gününü akademik takvimimiz nedeniyle bir ay öncesinde bu törenle kutluyoruz.

Sizleri “Roman Kahramanım” adlı yarışmaya davet ederken, üzerinizde derin iz bırakan roman kahramanı kim oldu, diye şöyle bir durup düşünmenizi istedik. Derinden etkilendiği bir kahraman hakkında söyleyeceği bir şeyler olanlara, yaratıcı yazma becerilerini deneyimleme şansı sunduk. Bu şansı yakalayıp yarışmaya katılan tüm adayları kutlamak isterim. Okumanın ve yazmanın yaşamımıza katabileceklerinin ayırında olmak, bundan zevk alır ve bunu uygulamak başlı başına kutlanmaya değer bir durum.

Selma Hanımın söz ettiği dijital arşivimizi etkinleştirmenin ilk adımını atmak için bize güzel bir malzeme de sunmuş oldunuz. Okuma alışkanlığını ve edinilen bilgilerden, deneyimlerden esinlenerek yaratıcı yazma becerisini geliştirmeğe yönelik yarışmalarımızı gelenekselleştirmeyi hedefliyoruz. İleride düzenlenecek yarışmalarda, katılımcı sayısının artacağını umuyorum.

Ödül kazanan TOBB ETÜ ailesi mensuplarını yürekten kutluyorum. İnsanların birbirlerini ve dünyayı kavrayışlarında yeni ufuklar açan okuma alışkanlığından uzak durmayanların sayılarının toplumumuzda artmasını diliyorum. Konuşmaları ile bizi yazın dünyasının büyüüne taşıyacak olan Sayın Nazlı Eray ve Profesör Talât Sait Halman’a başta olmak üzere bu törene zaman ayırarak katılan herkese çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Yusuf Sarıncay

Ödül Töreni Yarışma Düzenleme Kurulu Açılış Konuşması

Sayın Dekanım, Sayın Nazlı Eray Hanımefendi, Sayın Profesör Talât Sait Halman ve değerli konuklar, değerli hocalarımız ve idari mensuplarımız, sevgili öğrencilerimiz ve mezunlarımız;

Törenimize hoş geldiniz. Sizleri saygı ile selamlıyorum.

Geçen yıl 21 Aralık 2012 tarihinin Roman Kahramanları Günü olarak İstanbul'da Balkan ülkelerinden de katılımı üç günlük bir festival kapsamında kutlanmasından esinlenerek “Roman Kahramanım Yazı Yarışması”nı düzenlemiş bulunuyoruz. 21 Aralık tarihinin Üniversitemizde dönem sonuna gelmesi nedeni ile yarışmanın sonuçlarının açıklanacağı bu töreni bir ay öne çekmek durumunda kaldık. Yaz aylarında yazılarını teslim etmiş olan ve sonuçları sabırsızlıkla bekleyen yarışmacılarımızın bu durumdan şikâyetleri olmadığını tahmin edebiliyorum.

Yarışmanın duyurusunu yaparken “Roman okumanın dünyamızı nasıl zenginleştirebileceğini anımsatmak ve Üniversitemiz camiasında yazma konusunda yaratıcılığı özendirmek amacı güttüğümüzü ifade etmiştik. Bacon’un “Okumak bir insanı doldurur, insanlarla konuşmak hazırlar, yazmak ise olgunlaştırır” ifadesi, okuma ile yazma arasındaki yakın ilişkiyi özlü bir biçimde dile getiriyor. Yarışmaya katılanların yazmış oldukları yazıları okurken, Jüri Üyelerini heyecanlandıracak ölçüde, roman kahramanı ile bütünleşme veya kendi kişiliği ile romanda kendine bir yer bulabilme gibi çok farklı deneyimlerin yaşanabildiğini gördük. Roman okumak, kendi dünyamızı bir süreliğine terk edip başkalarının dünyalarına yolculuk etmek gibi bir şey ve yaşantımıza yeni boyutlar kazandıran, algılama ve kavrayışlarımızda açılım yaratan bir eylem. Bunun tadına varabilmek ve bundan da öte okuma yoluyla kazandıklarını kendi birikimi ile harmanlayıp, başkaları ile paylaşabileceği bir şeyler üretebilmek

takdire şayan. Dereceye girmiş olsalar da olmasalar da tüm katılımcıları bu anlamda Jüri adına kutluyorum.

Ödül törenimizi onurlandıran ve yapacakları konuşmalarla bize gizemli yazın dünyasının kapısını aralayarak keyifli anlar yaşatacak olan değerli romancımız Sayın Nazlı Eray ve Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölüm Başkanı; İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanı; Türk Edebiyatı Merkezi Müdürü Profesör Talât Sait Halman'a bizi kırmayarak bu öğleden sonralarını bize hasrettikleri için şükranlarımızı sunarız. Konuk konuşmacılarımızı dinledikten sonra tansiyon yükselecek ve ödül kazanan yarışmacılarımızı açıklayacağız. Yazılar, bugün yapılacak konuşmalar ve çekilecek fotoğraflar bir kitapta toplanacak. Yazıları okumanızı yürekten tavsiye ederim. Ben yazıların her birini okurken iyi ki bu yarışmayı düzenlemiştiniz dedim. Diğer jüri üyelerimizin de aynı duyguyu paylaştıklarını biliyorum. Başarılı yazılara kaynak teşkil eden romanlarla ve mansiyon kazanan yarışmacıların kendilerine armağan edilecek kitap paketinde yer almasını istedikleri kitaplardan halen mevcut olmayanlar kütüphaneye de alınmıştır, dileyenler ödünç alıp okuyabilirler. Bu vesile ile TOBB ETÜ ailesi mensuplarının kütüphane koleksiyonuna eklenmek üzere yayın önerisi yapabileceklerini anımsatırım.

Bu tören dijitalarşiv.etu.edu.tr adresli arşivimize giren ilk video kaydımız olacak ve böylece arşivi açmış olacağız. İzlemek isterseniz gelecek hafta ziyaret edebilirsiniz. E-kitabın hazırlanıp aynı adreste sunulması biraz daha zaman alacak.

Duyurularımızda “21 Aralık tarihinin UNICEF tarafından Roman Kahramanları günü olarak belirlenmesi vesilesi ile” ifadesi geçiyordu. Bir habere dayanan bu ifadeyi düzeltmem gerekiyor. Kültür Bakanlığı kanalı ile UNESCO'ya 21 Aralık tarihinin Dünya Roman Kahramanları Günü” olarak benimsenmesi yönünde öneri yapılmış ancak değerlendirme süreci henüz tamamlanmamış. Gün şimdilik sadece ülkemizde etkinliklere vesile oluyor. Biz de gönlümüzde kabul ettik, UNESCO'nun da kabul etmesini ve yazınsal kahramanların Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine alınmaları yönündeki öneriyi de benimsemesini diliyoruz.

Okuma alışkanlığını ve yaratıcı yazma becerisini geliştirmeye yönelik benzeri yarışmaları bir geleneğe dönüştürebileceğimizi umuyorum. Organizasyonda

görev üstlenen bir arkadaşımız geçen gün bana yarışmaya katılmadığına pişman olduğunu ifade etti. Bu törenin sonunda TOBB ETÜ ailesinden birkaç kişi salondan bu yıl düzenlenecek yarışmaya katılma niyeti ile ayrılır ve her yıl yarışmalara katılanların sayısı artarsa bu etkinlik amacına ulaşmış olacak.

Düzenleme Kurulu adına organizasyonu destekleyen Üniversite yönetimine, gerek duyulan her tür desteği en iyi şekilde veren tüm idari ve teknik görevli arkadaşlara, Dil ve Kültür Topluluğu Lideri Sema Geçer'e, sunuculuk görevini üstlenen Toppluluk Üyesi Ruken Çakan'a ve bugün görev alan diğer topluluk üyelerine teşekkür ederim. Ödül kazananların heyecanını paylaşmak üzere şu anda burada bizimle olduğunuz için sizlere sonsuz teşekkürlerimi saygılarımla sunarım.

Selma Aslan

I

*Roman
ve
Roman Kahramanları
Üzerine*

Ah Bir Roman Kahramanı Olmak...

Talât S. Halman*

Ah bir roman kahramanı olmak... Keşke olabilseydim. Hiçbir roman kahramanı da yaratamadım. Bundan sonra da mümkün olmayacak ama sizler birer kahramansınız, roman kahramanımanız, kültür kahramanımanız, bilim kahramanımanız. Burada şeref veriyorsunuz. Hem daha ileri yaşlardaki öğretim üyeleri burada, hem de gençler, TOBB Üniversitesi'nin değerli öğrencileri. Buradaki öğretim üyelerinden bazıları benim öğrencilerim oldu Bilkent Üniversitesi'nde. Bir tanesi yakınlarda doçent bile oldu. Biz asıl onlarla iftihar ediyoruz. Kahramanlar onlar. Sizlersiniz tabii sayın dekanlar, sayın başkanlar, sayın profesörler. Bu konu ne kadar güzel, roman kahramanları. Keşke roman kahramanlarımız çok daha fazla olsa. Gerçi edebiyatımızda çok roman kahramanı var. Dünya edebiyatında unutulmaz roman kahramanları var.

Gustave Flaubert, Madam Bovary'nin yazarı, bir kere sorulduğunda kendisine: "Madam Bovary kimdi?" diye, demiş ki "Ben Madam Bovary'yim. Madam Bovary benim." Bir yazarın bunu söylemesi muhteşem bir başarıdır. Bunu söylemesi sadece bir cesaret değil, bir özgüven, bir gerçeğin ifadesi. Roman kahramanları... Ama tabii hepsi aynı derecede heyecan verici, aynı derecede başarılı ve önemli değil.

Kahramanlar için ben diyorum ki bazıları yamandır, bazıları samandır; saman alevi gibi yanar biterler, tatsızdırlar. Bazıları el aman, fecidirler. Ama yaman roman kahramanları kendilerini hepimize daima hatırlatmıştır, kendilerini bize bir şekilde özümsetmişlerdir. Biz onlardan heyecan duymuşuzdur, onlara âşık

* Ödül törenine, İ.D. Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Başkanı, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanı ve Türk Edebiyatı Merkezi Müdürüken davetli konuşmacı olarak katılan Profesör Talât Sait Halman kitap yayına hazırlanırken 5 Aralık 2014 tarihinde yaşamını yitirmiştir. Kendisini saygıyla anıyoruz.

olmuşuzdur, onlarla beraber yaşamak istemişizdir. O özlem bende daima vardı, bugün de var. Bu yaşlı hayatımda bile birçok roman kahramanına çok özeniyorum, onları özüksüyorum, ah keşke onlar gibi olsam diye özlem duyuyorum. Onun için TOBB Üniversitesinin bu güzel afişini almak... Güzel bir Don Kişot ve Sancho Panza resmi... Bu, gerçekten roman kahramanı ne demek, onun ispatı. Don Kişot roman kahramanı olarak değil, bir roman olarak da dünya yaratıcılığının en önemli eserlerinden biridir. Dört yüz yıldan fazla oldu yazılalı. Ama bugün de eğer dünyada bir anket yapılırsa “Tarih boyunca en beğendiğiniz roman hangisidir?” diye, büyük bir ihtimalle Don Kişot en büyük roman kahramanı, roman da dünyanın en önemli romanı olarak gösterilecektir. Nitekim dünya yazarları arasında 2000 yılında böyle bir anket yapıldığında *Don Kişot* büyük farkla dünyanın en önemli romanı, hüzünlü şövalye de dünyanın en önemli roman kahramanı olarak seçilmişti.

Galiba seksen beş ülkede yapıldı bu anket. Bu ne kadar önemli bir başarıdır: dört yüzyıl içinde aynı romanın ve aynı roman kahramanının dünyanın en başta gelen ismi olması.

Roman kahramanları çok heyecan yaratmıştır. Mesela Scott Fitzgerald: bizim önemli şair çevirmenimiz Can Yücel’in çevirdiği *Great Gatsby* (*Büyük Gatsby*) romanının yazarı demişti ki “Bana bir kahraman gösterin, bir trajedi yazayım.” Acaba, sadece trajedi mi, hayır, aynı zamanda “Bana büyük bir kahraman gösterin, bir komedi figürü yazayım, bana bir kahraman gösterin, bir evren yazayım sizin için.” Bazı insanlar çağ aşar kahramanlardır. Bizim Atatürk’ümüz gibi. Bazı kahramanların romanı yazılmaz, yazılmamalı. Onlar kendi imgelemimizde, kendi yaşantımızda, hayatımızda ve hayalimizde daima kendileri olarak kalmalıdır. Onlar hakkında bir roman yazılmaz, roman çok zayıf kalır, onlar romanı aşan insanlardır. Çok tatsız “sözde kahramanlar” olan da vardır. Birçoklarımız okuduğumuz romanlarda abuk sabuk, abes denecek “kahramanlar” buluyoruz. Ralph Waldo Emerson isimli önemli 19. Yüzyıl Amerikan yazarı ve şairi demişti ki: “Her kahraman sonunda sıkıcı bir kişi olur.” Gerçekten ben okuduğum yüzlerce romanda o kadar sıkıcı karakterler, kahraman denilen başkişiler bulmuşumdur ki keşke okumasaydım o romanları demişimdir.

TOBB’ ETÜ’nün bu konuda bir etkinlik yapması dâhiyane bir buluş. Sizleri kutlarım. Bana altı hafta kadar önce iki değerli TOBB mensubu geldi. Bir

tanesi Dr. Mustafa Bal, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanı, öteki Dr. Eyüp Bacanlı, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanı. İkisi de son derece zarif, bilgili, hoş, heyecan verici. Ben kıskandım onları: hem genç hem yakışıklı, her şey onlarda. Onların yanında bir roman kahramanı olamayacağımı iyice anladım. Onlar gibi olmak ne mümkün! Eksik olmasınlar, büyük bir zarafetle beni bu etkinlikten haberdar ettiler ve burada konuşma yapmaya davet ettiler. “On beş dakika konuşacaksınız” dediler ama on beş dakikanın on yedi dakikasını galiba Sayın Bal kullandı. Onun için teşekkür ederim. Ben sadece veda edebilirim size ama isterseniz yine de bir iki şey söyleyeyim.

Sayın Nazlı Eray burada, o roman kahramanlarını biliyor, en hoşlarını kendisi yaratıyor. Onun yanında benim bu konuda bir şeyler söylemem aslında abes ama, bu gerçekten önemli bir konu. Bu etkinliğe iyi hazırlanmak için Sayın Bacanlı’ya, Sayın Bal’a bir ricada bulundum: “Bana yarışmaya katılan yazılardan birkaç tanesini örnek olarak gönderin.” Bana üç seçme parça gönderdiler. Üçünü de dikkatle okudum, hayran oldum. Bir tanesinin başlığı “Bir İsimdi Salih”, Tarık Buğra’nın *Küçük Ağa* romanından esinlenerek yazılmış olan çok ilginç bir “yan eser” denilebilir. *Küçük Ağa* romanına yeni bazı yorumlar getirmiş, oradaki Salih’i yeniden canlandırmış. Ne kadar güzel konuşturuyor, bir edebî dille... Diyor ki, “Yazarın kafasındaki kahramanla birebir örtüşmez çoğu kez kafamızdakiler.” Evet, kafamızdakiler çok başka olabilir ama romandaki kahramanlar da çok güzel, büyük boyutları olan, heyecan verici kişiler olabilirler. Diyor ki sonuna doğru: “Siz de bilin Salih’i diye yazdım. Başkalarının, başkahramanın rolünü çalsın diye değil. Yanında yer etsin diye.” Romanın kahramanıyla rekabete düşürmeden, romanın kahramanına meydan okumadan böyle bir başka “yan karakter”, “yan kahraman” çıkarmak çok güzel bir şey.

Bir de ikinci, çok hoş bir yazı okudum. Başlığı “Hayri İrdal’a Geç Kalmış Mektup”. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*’nün kahramanı olan Hayri İrdal’a geç kalmış bir mektup. Ne güzel bir muhayyile var bu yazıda. Hepinizin okumasını tavsiye ederim. Çok güzel bir Türkçe, hoş bir hayal gücü.

Bir de üçüncüsü... Sabahattin Ali’nin *Kürk Mantolu Madonna*’sına ait olan “Ben Maria Puder” diye bir kadının ağzından yazılmış olan bir nevi aşk mektubu, hayat sevgisi mektubu. Fevkalade güzel. Bütün katılanlar bu kadar güzel

yazıyorsa muhterem ve muhteşem öğretim üyelerinin, jüri üyelerinin işi herhalde çok zordu. İnsan hangisini seçeceğini bilemezdi ama bu üç tanesi benim kafamda yer etti. Her zaman hatırlayacağım bunları. Yazanları ve seçenleri tebrik ederim.

Bu 'kahraman' çok zor bir terim. Niçin roman kahramanı? Belki de bir romandaki her insan bir nevi kahramandır. Öyle bir yere gelebilmek için bir romana kahraman olabilmek için müstesna değer sahibi olmak lazım. Ama birçokları nefret edilecek kişilerdir. İşte Raskolnikof... *Suç ve Ceza*'nın Raskolnikof'una "kahraman" denilebilir mi? Birçok yetenekleri olan bir genç adam ama bir hain, bir katil, aşk duymayan bir adam. O romanın kahramanı hem de dünyanın en önemli bir romanının başkişisi... Ona saygı duyar mıyız, kahramanlık bulabilir miyiz onda, yiğit bir tarafı var mıdır, gözümüzde büyüyebilir mi, bizi büyük yerlere ulaştırabilir mi? Kahramanların bizi bir yerlere ulaştırması gerekir. Bizi büyütmesi, bize kendimizi kahraman gibi hissettirmesi gerekir. Raskolnikof bana bunu hissettirmedi ama, romanın kendisi ne kadar heyecan verici, ne kadar güçlü.

"Roman başkişisi" çok yavan bir terim gibi geliyor bana. Onu da kullanmak istemiyorum. "Başkarakter" denilebilir mi? Denilebilir belki. Ama bu "roman kahramanı"nın daha iyi bir karşılığı yok galiba. Kahramanı yiğit olmasa da, bize ilham vermese de, romana girdiği için, romanda önemli bir yeri olduğu için belki kahraman diye düşünebiliriz. Ama "tip" kelimesini hiç sevmiyorum. Bazıları onu kullanıyorlar, roman kahramanı yerine. Niye "tip"? Tip bence yeteri kadar karakter değildir. Özelliği yoktur. "Tip" genel bir terimden ibarettir. Büyük kahramanlar, romanların, anlatıların ta *Odysseus*'tan beri *Gılgamış*'tan beri ne kadar güçlü insanlarıdır, muhayyilemizi harekete geçiren insanlar... Destanlarda, epiklerde ne muhteşem kişiler çizilmiştir. Kahramanlık menkıbelerini temsil eden şahıslar bazen bizi gerçekte insan olduğumuz için sevindirir, övündürür. Tarihî romanlarda da vardır böyle tipler, ama çoğunda tarihi romanların kahramanları bence tatsız olmuştur. Yeteri kadar beşerî değildir. Yeteri kadar kusursuz ve pürüzlü değildir. İnsanın pürüzlü de olması gerek, sadece "kahraman" diye damgalanmak, öyle gösterilmek yetmez bence. Bizim insani taraflarımızın, zayıflıklarımızın, eksiklerimizin, suçlarımızın, günahlarımızın da bir şekilde bir karakter sentezine girmesi şart diye düşünmüşümdür her zaman.

Feminist romanın da bazı sıkıntıları oldu. Feminist romanlardaki kahramanların çoğu övgü vesilesi oldular sadece. Sembol olarak hoşumuza gitti ama bazıları fazla mükemmel oldular. Gerçi pek mükemmel kadınlar var ama toplumsal eleştiri yapıldığında ben buna da katıldım. Sosyal romanlarda, sosyal içerikli protesto romanlarında genellikle “kahraman” olarak gösterilen dışı kişiler aşırı mükemmel oldular, çünkü sembol olarak yaratıldılar. Sembol olmak, suni olmaktır genellikle. Bizim köy edebiyatımız büyük eserler verdiği halde tümüyle başarısızlığa mahkûm oldu. Dikkat ederseniz, artık köy romanları da, köy edebiyatına dair eserler de yazılmıyor Türkiye’de. Yazarlarımız, polemik uğruna, başkışileri mükemmeliyete ulaştırmak arzusuyla, o önemli türü, kendi yazdıklarıyla sığır indirdiler diyebilirim. Bu Türk edebiyatı için bir kayıp olmuştur. Bunun güzeli yapılırsa, Yaşar Kemal’in başardığı gibi, o başka... Onun insanları hem kahramandır, hem de beşerî varlıklardır. Kusurları da vardır. Onları okuduğumuzda, düşündüğümüzde, gözlerimizde canlandırdığımızda onlar sadece birer heykel değildir. Yapay değildir. Güçleri vardır. Onlarla iftihar da edebiliriz ama tek tük çıktı bunlardan. Aynı şey modernleşmeyle geleneksel kalma arasındaki roman çabalarında olmuştur. Gerçi güzel eserler çıktı: Ahmet Mithat Efendi’nin *Felâatun Bey ile Râkım Efendi*’si gerçekten, hele zamanına göre, fevkalade ilginç bir romandır. İki büyük karakter; biri modernleşmenin timsali, öteki geri kalmaksızın geleneksel olabilmeyen önemini göstermeye çalışan, geleneklere meraklı bir genç adam. Ama bir araya geldiğinde onlar, çoğu zaman, iki insan değil, iki kişi değil de adeta iki düşünce, iki timsal gibi yan yana durup bir takım alışılmış sözleri söylüyorlar. İnsan gibi söylemiyorlar, yaşamayan aydınlar gibi söylüyorlar. Böyle yaşamayan aydınlar vardır, sadece yapay bir hayat yaratmışlardır kendileri için.

Yine Don Kişot’a dönüyorum. Don Kişot dört başı mamur bir roman kahramanıdır. Eserin kendisi de öyle. Gerçekten o eserle insan olarak iftihar da edebiliriz. Biz Bilkent’te her sene mutlaka bir dünya romanı semineri veriyoruz. Başka dillerde yazılmış romanlardan seçerek onları eleştiriyoruz. Her oturumda bir başka dünya romanını ele alıyoruz. Daima *Don Kişot*’la başlıyoruz. Sonraki romanlar hep değişik olabiliyor. Ama *Don Kişot* olmadan dünya romanı semineri olmuyor. *Don Kişot* çünkü türün mükemmeliyetini temsil eden bir roman. Bunu söylerken biraz fazla abartılı bir övgü olmasından çe-

kiniyorum ama, değil. Gerçekten ben bir ömür boyunca hangi romanı okudumsa ideal olan, *Don Kişot*'tu. Don Kişot “dört başı mamur” bir kahramandı. Çünkü aynı zamanda çok kusurlu, çok komik bir insandı. İnsanı insan yapan şeyleri mükemmel temsil eden erdemleriyle ve eksikleriyle tam bir kişiydi. Cervantes öyle bir eser yaratırken başka romancıların kolay kolay yapamadığı bir şeyi başarmıştı. Üç büyük karakter vardır *Don Kişot*'ta: bir tanesi şövalyenin, Don Kişot'un kendisi. Öteki komik adam, sımsıcak halk insanı Sancho Panza. Üçüncüsü Cervantes, kendisi. Kendini romanına bu kadar güzel verebilen yaratıcı yazar o kadar azdır ki. Çoğu adeta bir kukla yaratır gibi, bir taş bebek yaratır gibi kahramanlarını yazmışlardır. Onlarla bir gönül bağı yoktur. Kendilerini koymamışlardır, kendileriyle alay ederek koymamışlardır. Gayet ciddi soğuk bir şekilde yapmışlar bunu bazı romancılar. Ama her şeyiyle güçlü ve zayıf taraflarıyla bir insanın ne olması gerektiğini, gerçekler nedir, hayaller nedir, insan hangilerini nasıl yaşamalı? Bütün bunları en güzel anlatan roman *Don Kişot*'tur bence. İyi ki öyle bir İspanyol varmış. Bizde de bulunmuş, biliyorsunuz. Savaş esiri olarak bir süre kalmış zindanlarımızda ve bizden de çok şey öğrenmiş. Onun için biz de kendimizle iftihar edebiliriz böyle bir romancıyı yaşattığımız, bazı bakımlardan yarattığımız için. *Don Kişot*'un karakterinde kahramanlık var mı, kahraman diyebilir miyiz? Kahraman olmaya çalışıyor çoğu zaman ama o kadar “insan” ki, o kadar gerçek insan ki, o kadar sahil, o kadar sahici, tatlı bir insan ki. Çok kusurları da var. Türlü türlü günahlar işliyor, bunu yaparken de insanlığın güzelliğiyle yapıyor. Bu bir roman için, bir insan için çok büyük bir başarıdır. O romanda hem yanılma, yanılısama vardır, hem gerçeklik vardır, hem de dünyanın belki de gelmiş geçmiş en önemli anlatı ironisi vardır o romanda. Baştan sona mükemmel olarak okuyabiliriz ve idealizm nedir onu insan, *Don Kişot*'u okuyarak, Don Kişot karakterini iyi anlayarak öğrenebilir. Gerçekten idealizmi mükemmel yaratır o roman. Trajik ve komik boyutları öyle güzel birleştirir ki yaratıcılık budur. Onu bizim romancılarımız da bazen çok güzel yapıyorlar.

Don Kişot'a kahraman demek çok zor ama birçok kahramanca davranışları, tavırları, söyleyişleri var. Sonunda o kahraman olarak değil, insan olarak zafer kazanıyor.

Bugün dünya romancılığı çok ilerledi, çok büyüdü, aşırı büyüdü denilebilir. 1840'larda Amerika'da her yıl yüzden fazla roman yayımlanıyor. 1880'lerde

yani 40 yıl sonra yılda binden fazla roman. Şimdi 21. yüzyılın başından beri her yıl on binden fazla roman yayımlanıyor İngilizce olarak ama Amerika'da yalnız. Düşünün, eğer bunları iyi hesap edersek bütün dünyaya yayarsak büyük bir ihtimalle son dört yüz yılda dünyada bütün dillerde bir milyona yakın roman yayımlanmıştır. Bunların hepsini bir insanın okumasına vakit yetmez, yetmeyecektir. Bizde de çok güzel hikâye ve romanlar yazıldı o süre içinde. Çoğunda bence *Don Kişot*'un başarısının ölçüleri vardı. Sait Faik'i alırsak... *Lüzumsuz Adam*'ı, *Papaz Efendi*'yi. Sait Faik'in yarattığı her karakterde mutlaka çok cana yakın, çok tatlı, insanı sevindiren, insanı insan olmakla övündüren kişiler de vardır. Ama her birinin kusurları, eksikleri bulunur. Onlarla insan olurlar. Sait Faik eğer mükemmel birini yaratmaya çalışsaydı bence aynı Sait Faik olmazdı. Bizi insanlığımıza yaklaştırdı. Sait Faik yaşamış olduğu için ne mutlu bize.

Ahmet Hamdi Tanpınar. Özellikle *Huzur*. Tanpınar kendisini bir miktar koymuştur *Huzur*'a. Mümtaz isimli başkarakter büyük ölçüde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kendi özelliklerinden izler almıştır. Aynı *Huzur* romanındaki İhsan, Tanpınar'ın çok hayran olduğu Yahya Kemal'i andıran bir kişidir. İsterseniz yaşayan romancılardan Orhan Pamuk'a pek girmeyeyim, büyük saygılarım var ama Orhan Pamuk'un bahsettiğim ölçülerde, o estetik değerlerle, o psikolojik anlayışla büyük karakterler, büyük kahramanlar yarattığına inanmıyorum doğrusu. Nobel'i kazanmış olması benim çok hayranlık duyduğum bir başarı... Ama romanlarını okuduğumda eksik ve kusurlu bulduğum taraflar var. Daha henüz altmış yaşına geldi bundan sonra yirmi, yirmi beş, otuz yıl daha yaşarsa ve bu hızla eser vermeye devam ederse daha büyük kişiler yaratabilir. Ben Orhan Pamuk'ta çok büyük kişi, kahraman kişi bulamadım. İlginç kurgular, çok değerli bazı kültürel söyleyişler, gözlemler var ama roman olarak bence yeteri kadar dünya çapında büyük bir romancı değil. Bundan sonra olabilir diye ümit ediyorum, dua ediyorum.

Yaşayanlardan bir de Nazlı Eray'dan bahsetmek zorundayım. Nazlı Eray çok sevecen, çok sevimli bir yazar. Ben kelime oyunlarına meraklıyım biraz onun için onun romanlarında hep 'fan'la başlayan bazı yabancı kelimeleri düşünüyorum. Fantezi, fantastik, fantazmagorya ve İngilizce bir terim kullanmak gerekirse basit ama çok tatlı terim 'fun' (eğlence, zevk). Nazlı Eray'ın romanlarında

bütün bunlar vardır. Benzeri az bulunur bir fantezi, bir fantazmagorya, değişik gerçekleri bir araya getirip onlardan yepyeni sentezler çıkarmak, yepyeni yaratılar yapmak. İşte bu Nazlı Eray'ın büyük başarıyla yaptığı bir iştir. Onu candan kutluyorum.

Romanın genel olarak durumu nedir? Bence, romanın bu günü üstün bir başarıdır. O kadar üstün ki özellikle bizim ve bize benzer ülkelerin çok hayran olduğu şiir türünü ezdi geçti diyebilirim. Şiir ölüyor diye bir endişem var. Çok üzülüyorum ona, matem tutuyorum: şiir, gerçekten, gücünü çok kaybetti. Eskisi kadar gönüllerimizde, hafızalarımızda değil. Eskisi kadar bizi sürükleyip götürmüyor. Onun yerine roman geldi. Ben buna “Büyük roman imparatorluğu kuruldu” diyorum. Romanın yarını büyük bir zafer olacak mı? Emin değilim. Roman da çok fazla yaşamayabilir. Onun yerine yeni, büyük icatlar geldi teknoloji sayesinde. Bunu biraz üzülerek söylüyorum, çünkü teknolojinin hiçbir şeyini ben bilmiyorum, anlamıyorum, kullanamıyorum ve kızıyorum beceremediğim için. Çok çeşitli yeni araçlar, icatlar var. Onların hiçbirini ben kullanamıyorum, kullananları çok kıskanıyorum. Bana öyle geliyor ki belki romanın imparatorluğu da bu teknolojik araçlar yüzünden ezilecek, kaybolacak, yetersiz hâle gelecek. Acaba roman tıpkı şiirin can çekiştiği gibi 21. yüzyılda romana da “Arrivederci Roman” diyecek miyiz? Umarım öyle olmaz, umarım edebiyat, şiir ve romanla sizler, gençler, edebiyat sevenler, edebiyat yaratıcıları, edebiyat bilginleri, hepiniz uzun ve mutlu yaşarsınız.

Mösyö Hristo'dan Evita Peron'a Kahramanlarım

Nazlı Eray

Sevgili dekanlarım, çok sevgili izleyiciler, sevgili öğrenciler, bugün burada sizlerle olduğum için çok mutluyum. Size roman kahramanlarından bahsetmek istiyorum. Yani hikâye kahramanlarım, roman kahramanlarım, çocukluğumdan bu yana haklarında yazmış olduğum kahramanlardan. Bence bu en önemlisi, bir yazarı tanıyabilmeniz için. Bir yazarı aklınızda tutabilmeniz için o yazarın çok genç yaşta yazmış olduğu bir öyküsünün kahramanını tanıdığınızı düşünün. Sizlere Mösyö Hristo'dan söz etmek istiyorum. On altı yaşında bir ortaokul öğrencisiyken yazmış olduğum Mösyö Hristo adlı öykü, şimdi İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Çekçe, Urduca, Hintçe bir çok dile çevrildi ve benim onu on altı yaşındayken o yaşta yazdığım gibi, hiçbir düzeltiye uğramadan yayınlanıp ölümsüzleşti. Nedir bu Mösyö Hristo? İlk yazdığım öykü. Nedir beni bu kadar etkileyen şey? Uzun yıllar önce İstanbul'da Şahane Yokuşu'nda anne ve babamla birlikte yaşamakta olduğum Saadet apartmanının Rum kapıcısı Mösyö Hristo.

O zamanlar İstanbul çok küçük, dünya çok büyüktü. Her yere öyle çok kolay ulaşılıyordu. 60'lı yılların ortaları, cep telefonu yok, uçan adam yok, süpermen yok, hiçbir şey yok. Fakat çok şey var, belki de daha fazla şey var. İnsanın, bir gencin düşünebilmesi için çok şey var, hayal kurabilmesi için çok şey var. Bir mahalle bir dünya olabiliyor, böyle şeyler olabiliyordu, şimdi o kadar olmuyor. İnsanoğlunu oyalayan şeyler var. Bizim evin karşısında bir açık hava sineması vardı. Oraya "Avara mu" diye Hintli yönetmen Raj Kapoor'un bir filmi gelmişti. Bu film, büyülü gerçekçi bir film, bunu şimdi anlıyorum, yıllar sonra.

Annem beni Mösyo Hristo'yla, bu yaşlı kapıcıyla evin karşısındaki sinemaya yolladı. Biz orada Mösyo Hristo'yla birlikte Avare'nin rüyasını seyrettik. Avare sandalda, kızlar şarkı söylüyor, nefis bir Hint filmi. Altmış yaş üstü Mösyo Hristo'yla, yorgun, yaşlı bir adam; ben, on beş, on altı yaşındaki bir çocuk, orada bizim yaşımız birleşti. Aynı yere getirdi bu film bizi. Ben yaşlandım, Mösyo Hristo da gençleşti sanki. Ve biz sinemadan öyle çıktık, büyük bir mutlulukla. Biz de Beyoğlu'na doğru herkes gibi "avareyim avareyim" diye şarkılar söyleyerek gittik.

Bu benim aklımda kalmış, aradan bir zaman geçti, ben evde Mösyo Hristo diye ilk hikayemi yazdım. A4 kağıda, mürekkepli bir kalemle, bastıra bastıra. Hikâye şöyle, Şişhane Yokuşu'ndaki Saadet apartmanının kapıcısı Mösyo Hristo bir yaz günü kuş olup kule dibine uçuyor. Şişhane Yokuşu'ndaki kapıcı Mösyo Hristo bir güvercin olarak on iki saat boyunca tüm Pera'nın üstünde dolaşarak Kule'nin oralarda, ondan sonra Pera Palas'ın yan taraflarında Meselles apartmanının, zengin apartmanların oralarda dolaşarak hayatının bir muhasebesini yapıyor. "Acaba ben başka bir apartmanda kapıcılık yapsaydım hayatım başka mı olurdu? Şöyle mi yapsaydım?" Özgürlük müthiş bir şey tabii, kuş olmuş. O zamanlar hiç uçan adam yok, televizyon yok, hiçbir şey yok. Bilemiyorum, Sayın Halman, var mıydı böyle bir uçan adam, sanırım yoktu. Jean Paul Sartre'da belki bir şeyler var mıydı? (Halman: Sizin hayalinizde olmayan hiçbir şey yoktu.) Çok teşekkür ederim. Ondan sonra Mösyo Hristo Perihan Sözeri'yi dinliyor, bir ağacın dalına konuyor, böyle bir açık hava gazinosunda gündüz matinesi, ondan sonra bir takım güvercinlerin yanına konuyor ama çekingen bir adam, iletişim de kuramıyor. Bir an kaçmayı düşünüyor. Özgür olmayı, bir daha kapıcı dairesine dönmeyi, evinden kurtulmayı, kurtulmayı demeyelim de yani o özgürlüğü kullanmayı düşünüyor, ama yapamıyor. Hava kararır, şehrin gürültüleri yavaş yavaş söner ve gece başlarken kaldırımın kenarına konuyor ve Mösyo Hristo olarak tekrar kapıcı dairesine dönüyor. Karısı çılgına dönmüş onu bekliyor, "Neredeydin Hristo?" "Buradayım" diyor, "çok yorgunum" diyor ve giriyor içeri, yatağına yatıp uyuyor.

Bu ilk hikâyem olan Mösyo Hristo konusunda, bütün yazarlar gibi ben de hikâyem tanınsın, bilinsin, kabul görsün istiyordum. Bir zarfa koyup okuduğum okulun Edebiyat Kulübü'nün kapısının altından attım, koşarak kaçtım

ve eve geldim. Bu çılgınca bir şey. Büyük bir kentte yaşıyorsun, kocaman bir okul, sen Edebiyat Kulübü'nün üyesi değilsin, seni kaale almamışlar, yazmamışlar, ablalar, abiler var. Belki Edebiyat Kulübü o gün hiç açılmayacak, belki bir hafta kapısı açılmayacak, belki odacı süpürecek senin hikâyeni, her şey olabilir. Ondan sonra eve geldim. Çılgınca bir bekleyiş, fakat aklıma birden geldi. Adam uçar mı? Bana deli demesinler. Acaba bana deli mi derler? Adam uçar mı? Ama sonra, uçar dedim. O yıllarda da Albert Camus, Jean Paul Sartre ve Salvador Dali gibilerle Fransa'da gerçeküstücülük akımı var. Ben onları bilmiyorum ama yine de çok okuyan bir gencim. Sonra bir mucize oldu. Akşamın, akşamüstünün ışıkları artık eğrileşti pencereden, ben nerdeyse halıyı eskiteceğim ve telefon çaldı. Ben telefonumu da yazmıştım. Bulunmuş hikâye, bulunmuş Mösyö Hristo. Beni okuldan çağırıyorlar. Hayretler içinde kalmışlar. Bu böyle garip bir sorti, değişik bir şey. Nazlı Bütün adlı bir öğrenci. Bunu büyük bir kendine güven olarak gördükleri bana sonra söylendi. Gel dediler. Ben koşarak okula gittim. Büyük bir heyecan. O heyecanı, o akşamüstünü dün gibi hatırlıyorum. Kendime bir çeki düzen verdim. Bir yazar, koşarak gidiyor eserinin peşinden. Edebiyat Kulübü'nün kapısında hocalar, öğrenciler, üyeler gelmişler, herkes benim elimi sıkıyor. Üzerimde bir şaşkınlık, bir hayret. Ondan sonra beni başköşede bir maroken koltuğa oturtular. Koltuk vişne çürüğü rengi deri. Tebrik ediliyorum. Tebrik ediyorlar ve soruyorlar “Nerden aklına geldi?” O zaman için çok yeni bu, gerçek üstücülüğe yani büyüü gerçekçiliğe direkt bir giriş. Ben bunun bilincinde değilim. Ben Mösyö Hristo'yu hissetmişim. Onu sevmişim ve onun bunalımını hissetmişim. Onun özgür olmasını istemişim. Ama o hikâyede tekrar geri dönmüş. Ama ben bunları o yaşta anlatabilecek durumda değilim. Ben ilk defa o akşamüstü o okulda, o koltukta, tebrikleri kabul ederken kendimi yazar olarak hissettim. Bence bu çok önemli bir şey ve Mösyö Hristo benim ilk önemli karakterim. Kuş olan kapıcı, Pera'nın üstündeki o muhteşem uçuş ve geri dönüş. Merak etmişsinizdir Mösyö Hristo bu öyküye ne dedi, diye. Mösyö Hristo bu öyküyü hiçbir zaman bilemedi. Mösyö Hristo ben bu öyküyü yazdıktan kısa bir süre sonra hastalandı ve öldü. Ama bu öykü çok ünlü oldu ve benim yazı hayatımın ilk basamağı olarak Mösyö Hristo'yu anlatabiliyorum.

Başka ilginç bir roman kahramanını daha size kısaca anlatmak isterim. Mesela *İmparator Çay Bahçesi* adlı romanımda başkişi gecedir. Ben geceyle yer değiş-

tiririm, 24 saat ya da 12 saat için. Orada korkarım da. Çünkü geceyle yer değiştirmek, bir yerde ölüme gitmek gibi bir şey de olabilir, ama değil. Gecenin gücünü görürüm, gece çok güçlü. Bütün ışıklar yanıyor, bütün deliler azıyor, bütün sarhoşlar ortada ve bütün gece kulüpleri, bütün oyun salonları açılıyor; kadınlar, içki şişeleri, kriminal olaylar, yani her şeyi örten bir kuvvet gece. Bir kenarını kaldırdığınız zaman olağanüstü bir şey, dünyanın bir parçası. Onun yerine geçmek heyecan verici. Gece önemli bir karakterimdir.

Farklı Rüyalar Sokağı adlı kitabımda ise Peron'un hayatını yazdım. Arjantinli diktatör Juan Peron'un karısı Evita'nın hayatı. Tabii belgelere ve gerçeklere dayandım, ama fantastik, büyülü gerçekçi bir anlatımla. Şöyle ki, roman kahramanım Evita Peron, yani Eva, ve Eva'nın öldükten sonra yirmi üç yıl dünya yüzünü dolaşan, korunmak için mumyalanmış hali. Bu olağanüstü enteresan bir şey. Belki çoğunuz biliyorsunuzdur ama bilmeyenler çok şaşırıyorlar. Eva Peron çok genç yaşta, otuz üç yaşında ölüyor. Eva Peron halkın sevgilisi. Her şeyi dağıtıyor, dikiş makineleri dağıtıyor, evler dağıtıyor, takma dişler dağıtıyor, buzdolapları dağıtıyor. Çocukken, o yoksul çocukluğunda, kendisine verilmeyen şeyleri Arjantin halkına deli gibi verdiği için adeta bir azize gibi ona tapıyorlar. O, çok genç yaşta kanserden ölüyor.

Peron, tabii karısının bu gücünün farkında ve onu ölümsüzleştirmek istiyor. Mumyacı İspanyol Doktor Pedra Ara'dan Evita'nın bir mumyasını yapmasını istiyor ve Doktor Pedra Ara iki yıl uğraşarak, çeşitli maddelerle hiç bozulmayacak bir mumya meydana getiriyor. Yine saçları arkaya taranmış aynı Evita, fakat artık zamanın dokunamayacağı bir ölü. Bu arada, doktorun da garip bir hayranlığı var. Hayattayken bu kadar güçlü olan bir kadınla Doktor Ara yalnız başına iki yıl geçiriyor. Onu bir yerde ölümsüzleştiriyor. Doktor Ara da bir roman kahramanı ve çok önemli, psikolojik açıdan incelenebilir.

Evita'nın mumyası gömülmüyor, kaçırılıyor. Bir çok olaylar geçiyor ve 1972 yılında Peron tekrar iktidara geldiği zaman Doktor Ara'yı çağırıyor ve mumya tekrar Los Olivos'taki eve getiriliyor. Bu arada Peron'un yanında üçüncü karısı İzabelita, Doktor Ara da geliyor ve o tabutu yemek masasının üstüne koyuyorlar, açıyorlar. Tabutun içinde Evita çok az tahrib olmuş, bir parça ıslanmış halde. Evita'nın kız kardeşleri geliyor, saçlarını tarıyorlar, Arjantin bayrağına ve ipeklere sarıyorlar. Peron, Evita'nın mumyasını öyle bir kullanıyor ki

ikinci başkan seçilişinde görülmeli. Mesela yemeğe çok önemli kişiler geliyor, İzabelita oturuyor, Peron oturuyor, Evita da masada. Bu insanları korkunç etkiliyor. Bir kere de Buenos Aires'te Evita'yı, yani mummyayı bir uçak inişinde arkadan ılık vererek gösteriyorlar. Halk galeyana geliyor Evita yeniden geldi diye. Fakat sonra bir dedikodu dolaşılıyor. Acaba bu bir taş bebek mi, plastik bebek mi, Evita mı? Yani halk Evita'ya öyle tapıyor ki, hiç unutmamış gibi. İşte benim roman kahramanlarımdan bazıları bunlar. Kuş olup uçan Mösyö Hristo, garip bir Eva Peron mummyası, Evita'nın kendisi, hafif marazi bir tutkuyla ona tutulan Doktor Pedra Ara, aslında acımasız biri olan Juan Peron gibi kişiler ve sonsuz gece. En sevdiğim romanım ise *İmparator Çay Bahçesi*. Hepinize çok teşekkür ederim.

Roman Deyince...

Hasan İnal*

Roman deyince akla gelebilecek sorulara cevap vermek için kaleme alınmış bu kısa yazı ile edebi türlerden roman konusuna değinilecektir. Ama önce edebiyat, şiir ve tiyatro üzerine birkaç söz söylemenin yararı var. Ağırıklı olarak İngiliz Romanı hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bu yazı, konuya ilgi duyanların bilgilerini tazelemelerine katkıda bulunacaktır.

Bir tiyatro tarihi kitabının giriş bölümünde de rastlanabilecek, ilkel tiyatro konusuna değinen örnekle başlayınca, edebiyat kuramlarından birine de değinmiş olacağız. Şiir kadar, belki daha da eski geçmişi olan tiyatronun kaynağına ilişkin bu örnek, neolitik dönem insanının, avcı insanın yaşantısından bir günü yansıtıyor. Fransa'nın güneyindeki bir mağara duvarında bulunan erkek geyiği kılığına girmiş, maskeli büyücü resminin, en aşağı on bin yıl, belki de daha fazla zaman önce çizilmiş olan o resmin karşısında durduğumuz zaman bile, tiyatronun başlangıcından çok uzaklarda olduğumuzu düşünebiliriz.

Taklit yoluyla gerçekleşen büyüün ardından, dansla, müzikle, maskelerle yapılan büyü, yağmur yağdırma, ürünü bereket törenleri geliyor. Büyüme, olgunlaşma, topluluğun üyeliğine alınma törenlerindeyse söz, konuşma gerekiyor. Atalar tanrılaşıyor, onlara dansla, türkülerle tapınılıyor. Tapınmak mitleri getiriyor; mitler oynanarak anılırsa, gösterilirse, soy gelişir, topluluk yaşar inancı yerleşiyor.

Karışık, çok yönlü bir sanat olan tiyatronun tarihi, tersine, karışıklıklardan uzak, açık, kolay anlatılabilen, kolay anlaşılabilir bir tarih. İki bin beş yüz, üç bin yıllık bir geçmiş. Avlanma, kabile bireylerinin hayatta kalabilmeleri için gerekli

* Yrd. Doç. Dr. Hasan İnal TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesidir.

besinin sağlanması demek. Genç avcılar avdan döndükten sonra, hava kararınca, meydana büyükçe bir ateş yakılıyor. Kabile bireyleri ateşin etrafında yerlerini alıyorlar. Avcılardan biri çıkıp nasıl avlandıklarını anlatıyor. Zaman zaman, avlayıp, derisini yüzdükleri hayvanın postuna bürünüp, av esnasında neler yaptıklarını ayrıntılarıyla anlatıyor. Avcının anlattıklarını coşkuyla seyredenler hep birlikte dans etmeye, tanrılara teşekkürlerini sunma törenine başlıyorlar.

Kimilerine göre yeryüzündeki ilk sanat dans; bütün öbür sanatların anası. Dansın gelişmelerinden şiir, müzik, sonra da bir öykü, bir olaylar dizisi ile birlikte tiyatro doğuyor. İlkel insan yiyeceğini, sığınacağı yeri sağladı mı, arkasından dans gelir. Dans, duyguların, heyecanların ilk ortaya çıkış yolu; sanatların başlangıcıdır.

Dili, konuşma aracı çok basit olan ilkel insanlar duygularını anlatabilmek için hareketlerden yararlanmak zorunda kalmışlar. Hareketleri bir ölçüye bağlamak, dansa yöneltmek isteğini ise tabiatın etkilerinde aramalıyız. Dalgalar belli aralıklarla gelir, güneş, ay belli aralıklarla doğup batır, yüreğin atışı belli aralardır. Doğa ilkel insanı içten dıştan ölçülülüğe, ritme doğru çeker. Hareketlerle konuşmak, hareketlerle derdini anlatmak en yüksek noktada dansa ulaşır. Hem hoşlandığı için, hem de isteklerini ortaya koymak, onların gerçekleşmesini sağlamak amacıyla dans eder ilkel insan. Tanrılarında dansla söyler söyleyeceğini, duası dansladır, dansla şükranlarını sunar. Bu hareketlere tiyatro denemez elbette ama tiyatronun başlangıcı budur.

Öyleyse danstan tiyatroya ne zaman geçiliyor? Totemine bağlılığını göstermek için, ya da kazandığı bir savaşı, kavgayı kutlamak için dans ediyorsa, bu bir tiyatro olayı değildir. Ama kavgasını anlatmak, neler yaptığını göstermek için dans ediyorsa, düşmanını nasıl gördüğünü, nasıl sokulduğunu, nasıl üstüne atıldığını, nasıl vuruştüğünü, nasıl öldürdüğünü, nasıl kafasını kestiğini dansla anlatıyorsa tiyatronun çok yakınına gelmiş demektir. İnsan doğada gördüğü biçimlerin taklidi olan şeyler yapmaktan hoşlanıyor; başka insanların, hayvanların hareketlerini taklit etmekten de hoşlanıyor. Sanatların temelinde bu hoşlanmanın yattığı söylenebilir. Taklitle anlatma, taklitle büyü, sonra dans, dans, şarkı, törenler. İnsan, avcılıkla başlıyor. Avının üstüne ağaçların arasından atılacak durumda değilse, diyelim bir açıklıkta avlanıyorsa, ister istemez avlayacağı hayvanın biçimine girecek, hareketlerini taklit edecek, ayrı bir yaratık olduğunu, düşman olduğunu sezdirmeden onun yanına yaklaşmaya çalışacaktır.

Büyü insanoğlunun ava çıkmadan önce dans etmesiyle beliriyor. Şöyle bir inanç gelişmiş ilkel insanda: Avlanacak hayvanlar, sonra onların öldürülüşleri taklit edilirse, çok hayvanla karşılaşılır, av da başarılı geçer. Önceleri yalnızca hayvanlar taklit ediliyor, avcılar girmiyor aralarına. Zamanla daha tiyatroya yaklaşıyor bu büyü: kimi hayvan biçimine giriyor, kimi avcı oluyor, karşılıklı oynuyorlar. Bu çeşit büyü'nün dinden çok bilime yakın olduğu söylenebilir. Basit, yararlı bir amacı var: Doğaya yön vermek, doğayı istediği yana çekmeye çalışmak. İnsanoğlu avcılıktan çiftçiliğe geçince, yağmur ya da güneş için yapılan büyüler, dualara yöneliyor. Dine doğru bir gidiş. Kahramanlar, atalar tanrılaşınca da onların başlarından geçenleri anlatmak, oynamak gereği duyuluyor. Bir çeşit tapınma. Tekrarlanan oyunlar ise hem oyunculuğu, hem de oyun yazarlığını getirmiş oluyor.

Sanatın bir taklit olduğunu belirten görüşe örnek olabilecek bu olaylar, aslında bir hikâye, anlatıcı, seyirci, dans ve müzik gibi öğeler içeriyor. Ateşin etrafında toplanan kabile halkı seyircileri, avın hikâyesini anlatanın anlatıcısını, anlatılanların sonrasında heyecanlanan ve duygulanan seyircilerin topluca dans etmeleri sanatın içinde olanlardır aslında. Başından geçen veya geçebilecek olayları çevresindekilere anlatır, anlatırken taklide başvurur. Taklit edilen nedir? Çevredir, çevrede görülen canlı ya da cansız varlıklardır. Sanatın ve bir dalı olan edebiyatın özü taklittir, bir başka söyleyişle. Bu görüş sanatın bir tanımıdır, aynı zamanda. Milattan önce dört yüzlü yıllara gidildiğinde, ilk kez dile getirilen tanımıdır sanatın. Platon'a göre sanat, edebiyat bir taklittir; sanatçı, edebiyatçı ise bir taklitçidir. Çevresinde gördüklerini ve yaşadıklarını taklit eder. Böylece, sanatın taklit olduğunu savunan düşünce doğar.

Şiir ve tiyatro olarak bildiğimiz ilk iki edebi türe daha sonra roman da katılıyor. Ancak, romanın onlara katılmasını görmek için on yedinci yüz yılın başlarına kadar beklemek gerekiyor. *Lazarillo de Tormes* ve *Don Quixote*, iki İspanyol romanı, türün ilk örnekleri sayılıyor. Daha sonra, Fransa ve İngiltere'de de roman türünün ilk örneklerini görüyoruz.

Roman sanatı üzerine verdiği bir dizi konferansta roman hakkında görüşlerini anlatan E. M. Forster romanı şöyle tanımlar: "Hayal ürünü, düzyazı ile anlatılmış, belli uzunlukta hikâye." Oxford sözlüğünün Fransızca baskısını hazırlayan derleyici Abel Chevalley'in yaptığı tanımından yararlandığını belirten

Forster, roman dilinin düzyazı, içeriğinin hikâye ve uzunluğunun da elli bin kelime veya üzerinde olduğunu belirtiyor. Ona göre romanın iki temel özelliği, anlatılanların iki temel eğilimi yansıtması söz konusudur: Roman yazarları bir yandan yaşanan olayları örnek alır, bunlardan sapmamaya çalışarak gerçekçi bir tutum izler; öte yandan ise kendi yarattıkları olay ve kişilerden oluşan bir dünyada hayal gücünü işleterek, günlük yaşamdan uzaklaşabileceklerinin bilinci içindedirler. Özündeki bu iki karşıt eğilim nedeniyle roman, gerçeklik ve düşsellik arasında uzanan geniş bir yazı alanıdır.

Bu tanımdan yola çıkarak romanın uzunca bir hikâyenin anlatıldığı hayal ürünü bir kurgu olarak tanımlayabiliriz. Bir ahlak dersi vermek için kaleme alınmış alegoriden farklıdır. Eğlendirme amacı güden ve olağanüstü kahramanların başından geçen olayların uzun, uzun anlatıldığı romans da değildir. Roman yazarının başlıca kaygılarından biri de romanda yer alan kişilerin kişilik gelişimlerine yer vermektir. İnsanı ele alır roman yazarı; insanı anlatmak, insanın kişilik yapısına ilişkin yorumda bulunmak ve gelişimi gözler önüne sermek ister. Bu nedenle, roman okuru okurken eğlenir, eğlenirken de hayatın sorunlarını tanır, bunların üstesinden nasıl gelebileceği konusunda bilgilenir.

Matbaanın icadı, okuma-yazma oranındaki artış ve yeni bir sınıfın, orta sınıfın ortaya çıkmaya başlaması roman türüne talebin artmasının nedenleridir. Kırsal yörelerden kentlere göçün başlamasıyla yavaş, yavaş sayıları artan kent insanına hitap eden yeni bir edebi türün beğeni kazanması İngiltere’de on sekizinci yüzyıl başlarına denk gelir. On yedinci yüzyılın sonlarına doğru, on sekizinci yüzyılın başlarında, anı kitapları, biyografi, otobiyografi, günlük ve deneme yazıları gibi giderek yaygınlaşan ve okuyucunun beğenisini kazanan kitapların sayısındaki artış da düzyazının gelişimine katkıda bulunmuş, roman türünün gelişmesine yardım etmiştir. Dönemin önemli eleştirmen ve şairlerinden Alexander Pope’un dediği gibi, “İnsanoğlunun doğru bir biçimde araştırılmasının yolu, bizzat insanın nasıl bir varlık olduğunun araştırılmasından geçer.” Böyle bir anlayış, insana duyulan ilginin, insan hakkında araştırma yapmanın önemsendiğini vurgulamaktır. İnsan hayatının bir yansıma biçimi olan romanın da bu dönemde rağbet görmesinin nedeni artan bu ilgidir, herhalde.

Akla yatkın olay örgüsüne, inandırıcı ve güven duyulabilir kişilere sahip, gerçek hayata ayna tutan, günlük hayatı yansıtan bir kitap diye tanımlanabile-

cek romanın İngiltere'deki ilk yazarları Daniel Defoe, Samuel Richardson ve Henry Fielding'dir. Daniel Defoe öne sürdüğü önemli savları ve temel bir konu etrafında oluşturduğu yan fikirleri, birinci tekil şahıs anlatım yönteminin sağladığı gerçekçi yaklaşımı ile kent yaşamının insanlar üzerinde oluşturduğu olumsuzlukları ustalıkla anlatmıştır. Richardson *Pamela* ve *Clarissa* romanları ile roman kişilerinin kişilik özelliklerinin önemini vurgulayan bir tutum sergilemiştir. Defoe'nun kişileri başlarına gelen olaylardan kurtulma çabası içinde kaldıklarından, yalnızca sorunlardan kurtulabilme uğraşı içinde olurlar. Onun romanlarındaki kişileri Richardson'un romanlarındaki kişilerle karşılaştırdığımızda, Defoe'nun kişilerinin daha kolay anlaşılabilir olduklarını görürüz. Oysa Richardson'ın kişileri anlaşılması, çözümlenmesi daha zor kişilerdir.

Defoe romanlarının doğrudan gerçeği, yalnızca gerçeği yansıttığını söyler. Richardson ise romanlarının ahlak dersi veren, ibret alınacak hikâyelerden oluştuğunu yazar. Oysa Fielding roman yazdım demek için değil, gerçekten roman yazmak için yazdığını belirtiyor. Hem *Joseph Andrews* hem de *Tom Jones* da “roman nasıl yazılmalı?” sorusuna yanıt vermiş, kişisel görüşlerini aktarmıştır. Bu üç önemli isimle başlayan İngiliz romanı yazarlığı hep gelişme göstermiştir. Günümüzde romanın diğer edebi türlerden önde, şiir ve tiyatro kitaplarından çok daha fazla romanın basılıyor olması, bu öncü roman yazarları ve onlardan sora gelenlerin katkıları sayesinde olmuştur.

Gelinen bu aşamada beklenti İngiliz romanı gelişimi üzerine söylenecekler doğrultusunda olabilir. Ancak, gelişimin anlatılması yerine roman türleri hakkında bilgi vermenin, gelişme konusunu bir başka sefere bırakmanın daha doğru olacağını düşündüm. Biyografik ve *picaresque* roman özellikleri taşıyan romanların ilk örnekler olduğunu söyleyebiliriz. Defoe'nun *Moll Flanders* romanı bu tür romanların İngiliz Edebiyatı'ndaki ilk örneğidir. Roman birbirinden bağımsız olayların anlatıldığı bölümlerden oluşur. Olay örgüsü karmaşık değildir. Olup bitenleri kolayca takip edebiliriz. Hangi olay kendisinden önceki hangi olayın sonucunda meydana gelir gibi bir kaygıya gerek yoktur. Kişilerin ruhsal durumları da derinlemesine incelenmez *picaresque* romanlarda.

Mektuplardan oluşan roman bir başka örnektir roman türlerine. *Pamela or Virtue Rewarded* ilk örneğidir bu romanların. Richardson romanındaki olay-

ları, okuyucuya iletmek istediği mesajları, kişilerin kişiliklerini roman kahramanının ve yakınlarının birbirlerine yazdıkları mektuplar aracılığıyla anlatır. Baştan sona mektuplardan oluşan bir romanın tekdüze olacağını söylemek yanlış olmasa gerek. Daha sonra yazılan romanlarda da mektup yazma yoluyla olayların anlatılması yoluna gidilmiş, ama roman başında sonuna kadar mektuplardan oluşmamış. Roman yazarı gerekli gördüğü yerde, daha etkili olacaksa bu yönetime başvurmuş.

Tarihi olayları ve tanınmış, tarihi kişilerin yer aldığı romanlara tarihi romanlar diyoruz. Bu tür romanlarda kişiler ve olaylar okuyucunun bildiği kişi ve olaylardır. Mekânlar tarihi olmalı, olaylar ve kişiler tarihten alınmadır. Bu tür romanların yazarları amaçlarına uygun diye düşünüp seçtikleri tarihi olaylardan yola çıkarlar. Evrensel değerlere ulaşmak amacıyla da hayal güçlerini kullanıp romanda geçecek öykünün kurgulamasını yaparlar. Vurgulamak istedikleri değeri herkesin tanıdığı kişiler ve bilinen mekânlarda vererek özel bir izlenim bırakmak, etki yaratmak isterler. Sir Walter Scott bu türün İngiliz Romanı geleneğindeki önde gelen temsilcisidir.

Roman çeşitlerinden bir diğeri de yöresel romanlardır. Thomas Hardy bu romanların ustası olduğundan, onun romanlarını değerlendirme için örnek almalıyız. Yöresel romanlarda öykü bilinen bir yörede geçer ve orada yaşayan insanların tipik özellikleri örnek alınır. Yöresel roman yazarı çok iyi tanıdığı yöreyi ve oradaki görenek ve gelenekleri kurguladığı öyküsünde kullanır. Yöresel roman üzerine çalışma yapan araştırmacıların ön bilgisi romanların daha doğru anlaşılmasına katkıda bulunur. Hardy'nin romanlarının daha iyi anlaşılması için böyle bir ön çalışma şarttır.

Pek çok romanın yazıldığı türlerden biridir hiciv içerikli roman. Yazar kişileri veya kurumları hedef almak, hicvetmek istiyorsa, bu çeşit roman yazar. Alaya almak istediği davranış biçimlerini kurban olarak seçtiği roman kişileri aracılığıyla alaya alır. Bu çeşit romanların iyi anlaşılabilmesi için de ön bilgi gereklidir. Alaya alınan kişiler, olaylar veya davranış biçimleri hakkında bilginiz olmadan okursanız bu tür romanları, yazarın söylemek istediklerini doğru anlayamazsınız. Sonuç boşa giden bir okuma uğraşdır. Böyle bir örnek Jonathan Swift'in *Gulliver'in Seyahatleri* romanıdır. Sadece öykü okumak amacıyla okursanız romanı, sanki bir çocuk hikâyesi okuyor gibi olursunuz.

Oysa yazar dönemin yöneticilerini, içinde yaşadığı toplumu ve bazı kurumları acımasız bir biçimde eleştirmektedir anlattıklarıyla. E. M. Forster'in *Howards End*, W. M. Thackeray'nin *Vanity Fair* romanları da hiciv içermektedir.

Tefrika halinde okuyucuya ulaşan roman çeşidi on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında moda oldu İngiltere'de. Zamanın önde gelen dergileri tanınmış roman yazarlarını haftalık bölümler halinde roman yazmaya teşvik ediyorlardı. Okuyucular çıkacak bölümü sabırsızca bekler, haftanın bölümü aynı gün satılır, biterdi. Belki yorucu bir işti, ama ünlü roman yazarlarına iyi para kazandırıyor, onların ününe ün katıyordu. Charles Dickens'ın birçok romanı böyle yayınlandı. Bu yolla okuyucuya ulaşmanın bir de olumsuz yanı vardı. Haftalık bölümlere verilen okuyucu tepkisine göre kurgulamada değişiklikler yapılabiliyor, başta yapılan kurgulamanın pek önemi kalmıyordu. Bu moda o günlerde o kadar yaygındı ki, bazı günlük gazeteler bu işi günlük yapmaya bile kalkıştılar.

Okuyucunun kapısını anahtarla açıp içine girdiği roman diye bir çeşitten de bahsedilir. Öyküde yer alan kişiler, olaylar ve olayın geçtiği yerler gerçek hattan alınmadır. Sır gibi saklanan olayları, kişileri veya mekânları doğru bulmak için bir anahtar yardımı gerekir. Anahtarınız varsa, her şey çorap söküğü gibi dökülür gelir. Shelley ve Coleridge'in yer aldığı bazı romanlar yazdı on dokuzuncu yüzyıl İngiliz Romanı yazarlarından Thomas Love Peacock. Ünlü Alman yazar Thomas Mann *The Magic Mountain* adlı romanında, çevresindekilerce pek sevilmeyen, Naphta adlı bir kişiye yer verir. Ünlü roman eleştirmeni Georg Lukacs romanı ilk okuduğunda bu sevilmeyen kişinin aslında kendisi olduğunun farkında değildir. Thomas Mann'ın Naphta adlı kişiyi Lukacs üzerine kurguladığını öğrenince ilginç bir durum yaşanır. Mizah yapmak için iyi bir yöntem olsa gerek.

Hakkında biraz daha ayrıntılı yazmak istediğim roman çeşidine geçmeden daha az bilinen birkaç türün adlarını vermekle yetineceğim. Yalnızca adlarını vermekle, bu çeşit romanların önemini göz ardı ettiğim anlaşılmasın. Bir tezin savunulduğu romanlar, gotik öğeler içeren romanlar, aynı yerde, aynı kişilerin başından geçenlerin anlatıldığı seri romanlar, modern yöntemlerle kurgulanmış modernist romanlar, okuyucuya roman yazarının sesinden duyurulan ve kurgulama hakkında bilginin verildiği üstkurmaca türünde romanlar ve İngilizce karşılığı "faction" olan, yaşanmış olaylardan yararlanıp, yer, yer kurgulamanın

kullanıldığı romanlar. Aslında, faction sözcüğünde “fact+fiction” sözcükleri var. Anlaşıyor ki, yaşanmış önemli olaylar roman yazarının kurgulamasıyla okurlara sunuluyor. Bu son türün önde gelen yazarlarından Amerikalı Truman Capote'nin adını vermekte yarar var.

Değirmek istediğim son roman çeşidi oluşum romanı. Almanca'daki karşılığı daha sık kullanılıyor, *bildungsroman*. İngilizce karşılığı ise “the novel of formation/education”. Bu roman çeşidinde anlatılan öykünün kahramanı başta bir çocuktur. Öykünün sonuna gelindiğinde ise, o çocuk olgunlaşmış, başından geçen olayların kiminden yararlanıp deneyim kazanmış, kimi olayı ise aklının süzgecinden doğru olarak geçiremediği için yanılığa düşmüş, ‘keşke’ diye yakınan birisidir. Bu tür romanı diğer türlere kıyasla daha ayrı bir yerde tutmamın nedeni romanın işlevi ile ilgili aslında. Roman yazarının başlıca iki amacından biri okuyucuyu eğitmek, diğeri ise okuyucunun hoşça vakit geçirmesini sağlamaktır. Başka amaçlardan da söz edilebilir, ama bu ikisi yalnızca roman değil, şiir ve tiyatronun da amaçlarıdır. Platon'dan günümüze pek çok eleştirmenin önemle belirttiği gibi: edebiyat yarar sağlamalı, okuyucuların hoşça vakit geçirmelerini sağlamalı. İnsanın anlatıldığı, insan hayatının bir aynada yansıtıldığı gibi yansıtıldığı hikâyelerde örnek alınacak çok kişi var. Hikâyesi bütün olarak, baştan sona verilen erdemli pek çok roman kahramanı bulabiliriz. Öyküde anlatılan deneyimlerden, gün gelir biz de geçecek olabiliriz. İşte zor durumlardan kurtulabilme, kusurlardan arınma, erdemli davranmayı öğrenme fırsatı. Kazandırdıkları çok olacağı için oluşum romanını tercih ederim. Önce kusurlu da olsa, zamanla hatasını anlayıp, kendine çeki düzen vermeyi öğrenen insanı bulduğum için beğenirim bu roman çeşidini. Charles Dickens'in *David Copperfield* ve *Great Expectations* romanları ile Thomas Mann'ın *The Buddenbrooks* oluşum romanlarına verilebilecek güzel örnekler. Hele *The Buddenbrooks*, tanınmış bir ailenin çöküşü, ailenin dört kuşağının hikâyesi.

Sevaplariyle, hatalariyle insanı anlatır roman. Erdemli ya da kötü pek çok inşa var romanda. Alınacak ders, geçirilecek güzel ve yararlı zaman. İşte bu nedenle oluşum romanı. Ama diğer roman çeşitlerini yok saydığım sonucu çıkarılsın istemem. Aslında, her roman yeni bir dünya ve öğrenilecek çok deneyim sunuyor her biri.

Hem Kahramanda Kendini Görmek Hem De ‘Yaratılan’a Çocuk Gözüyle Bakmak

Şaban Sağlık*

Varlık ya da varoluş, bir alımlama meselesidir. Alımlama ise, diğer duyu organlarını bir tarafa bırakırsak bir “görme” işlemidir. Kim görüyor? Nasıl görüyor? Ne kadar görüyor? Gören ile görülen arasındaki mesafe nedir? vs. vs... Görme eylemi bu minvalde akla gelen bütün soruların cevabı olarak tecelli eder ve ortaya görülen bir obje ya da olgu çıkar. Artık ortada görülen ve aşağı yukarı sınırları ve hacmi belli olan bir “obje” vardır. Bu aşamada devreye başka bir soru girer: Görülen / alımlanan obje, görülmek istenen obje midir? Şayet sorunun cevabı olumlu ise bir sorun yoktur. Sorun, söz konusu soruya verilecek cevabın “olumsuz” olmasıyla başlar. Mademki görülen obje görülmek istenen obje değil; bu durumda mevcut objeyi görülmek istenen obje durumuna getirmeliyiz. İşte “kurgu” dediğimiz şey de tam burada başlar.

Her ne kadar insan dıştaki bir objeyi / olguyu kurguluyor görünse de, esasında kurgulanan insanın içindeki “yarım kalmışlık” hissidir. Yani insan her kurguda kendi yarım kalmışlığını deşifre eder. İster kayda girsin isterse girmesin bütün kurguların arkasında mutlaka kurgulayan insanın belirli bir zaafı vardır.

İnsan ne zaman ki yarım kalmışlığın ya da zaaflarının farkına vardı, işte o günden beri de kurgu peşinde koşmaktadır. Mesela bir çocuğu ele alalım. Yaptıklarının bilincinde olmasa da çocuk, oyuncakları ile oynarken ilk kurguyu yapar. Elindeki oyuncuğı bozup, dağılan parçalardan yeni bir “şey” inşa etmeye

* Prof. Dr. Şaban Sağlık Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesidir.

çalışır. Veya parçalara ayrılan oyuncak parçalarıyla bozulan oyuncuğı yeniden yapmak ister. Burada sorulması gereken soru şudur: Çocuk neyi eksik görür ya da elindeki oyuncakta neyi bulamaz da yeni bir arayışa girer? Burada kurgunun “arayış” anlamına dikkat çekelim.

Çocuk bir süre sonra “masal”la tanışır. Masal, çocuğun kurgu yeteneğini en çok kışkırtan şeydir. Dinlediği masal çocuğa bazı “seçenekler” sunar. Bu seçenekler karşısında çocuk masalın “iyi”lerini ve “kötü”lerini birbirinden ayırır. Aynı zamanda kendisini “iyi” olarak gördüğü bir masal kahramanına da yakın hissederek; yerine göre o kahramanla özdeşleşir. Çocuk artık kendisi değil, hayranı olduğu ya da özdeşleştiği masal kişisidir. Dolayısıyla çocuk burada kendisini kurgulayıp başka biri olmuştur. Burada da “kurgu”nun “değiştirme / başkalaştırma” anlamı açığa çıkar. Değişen ya da başkalaşan bir obje ise, daha baştan bir eksikliğe ya da zafiyete sahip olduğunu açık etmektedir. Şayet obje “eksik” değilse neden değişsin ki?

Şimdi, “çocuk”un yerine “sanatçı” kavramını koyalım. Ömrü kurgu peşinde geçen biri olarak sanatçı, yaşadığı sürece hep bir eksiklik, yarım kalmışlık ya da zafiyetle kuşatılmış gibidir. O, bu kuşatmayı ancak kurgu yaparak yok edeceğine inanır. Burada kurgunun “insanı rahatlatması”, “sorun çözücü” olmasa da “sorun çözücü gibi bir işlev içermesi anlamına değinelim. Bu durum için Aristo’nun “katharsis” (arınma, rahatlama) dediğini de hatırlatalım.

Kurgu hakkındaki bütün bu detaylar, bu kavramın bütün alt unsurları için de geçerlidir. Yani sanatçılar hayatlarını kuşatan her şeyi kurgularlar. Nedir bunlar? İnsanlar, mekânlar, toplumlar, eşyalar, geçmiş, gelecek kaygısı, doğa vs... Ancak bütün bu unsurlarının merkezinde “insan” yer alır. Yani kurguda asıl olan insandır. Sanatçı her neyi kurgularsa kurgulasın, sonuçta o “bir insanın öyküsü”nü anlatmaktadır. Burada karşımıza “hikâye kahraman(lar)ı” kavramı çıkmaktadır. Sanatın türsel niteliğine göre hikâye kahramanları değişik adlarla anılırlar. Mesela sinemada “film kahramanı”; tiyatrodaki “oyun kahramanı”; destan kahramanı, masal kahramanı şeklinde devam eder. Bu durum roman sanatında ise karşımıza “roman kahraman(lar)ı” terimini çıkarır. İnsan hayatında çokça etkili olan bu durum sebebiyledir ki, herhangi bir “kahramanı” olmayan gerçek insan yok gibidir. Her insanın bir anlatı kahramanı olmayabilir, lakin hiçbir insan bir kahramansız yapamaz. Bu ihtiyacı nasıl giderir? Kimi

dedelerini / ninelerini, kimi tanıdığı ya da hayran olduğu bir başkasını, kimi de herhangi bir aile büyüğünü kendine örnek alır. Daha doğrusu örnek aldığı kişi “gibi olmak ister”. Özellikle modern hayatta biraz da medyanın tesiriyle insan hayatını böylesine kuşatan durum için “idol” kavramı kullanılır. (Bovarizm) Velhasıl, sadece günümüzde değil, tarihsel süreç içinde de insanları hikâye kahramanları (kurgusal kahramanlar) yönlendirmiştir. Burada kurgunun “yönlendirme” işlevine dikkat çekelim.

Burada şunu soralım: Hikâye / roman kahramanları neden insan için önemlidir, hatta vazgeçilmezdir? Yukarıda “kurgu” kavramının işlevselliğine dair bazı saptamalar yapmıştık. Bu gerekçelere şunları da ilave edelim: kurgunun “söylenmeyi söylemek”, “insanlara umut ve gelecek vaat etmek”, hatta “reçete olmak” gibi işlevleri de vardır. Bu son işlevleri “hikâye/roman kahramanı” kavramıyla ilişkilendirirsek, kurgunun “model olmak” işlevi de açığa çıkar. Model olmak işlevi ise bizi doğrudan hikâye/roman kahramanı kavramına götürür. Çünkü okunduktan (dinledikten, izledikten) sonra hikâye kahramanı bizi bir türlü rahat bırakmaz. Kafamızın içinde o kahramanın maceraları tekrar tekrar canlanır. Sözleri hep kulaklarımızda çınlar. Acılarını yüreğimizin en derininde hep hissederiz. Hatta öyle anlar gelir ki, hikâye kahramanı aradan çekilir ve yerini bize bırakır. Artık ortada bizim maceramız vardır; konuşan ve dramatik-trajik hadiseleri yaşayan sanki biziz. İşte bu an hikâyenin, dolayısıyla kahramanın zaferini ilan ettiği andır. En başta masum bir okuyucu (dinleyici, izleyici) durumunda olan bizler, hikâyenin dünyasına girdikten sonra empatik bir tavırla her şeyi üzerimize alır, bütün sorumluluğu kahramandan devralırız. Bu aşamada adeta “fenâ fi’kahraman” (varlığı kahramanın varlığında kaybolmak) olmuşuzdur. Hikâye kahramanının “model olma” işlevi artık fiilen başlamıştır.

Hikâye kahramanlarının model olma işlevinin hayatımızdaki yeri nedir? Yani bu durum olumlu ve doğal bir şey midir, yoksa olmaması gereken bir şey mi? Bu soruya “arketip” ve “Bovarizm” gibi edebiyat terimleri ile cevap vermek mümkündür. “Arketip” terimi “ilk örnek” anlamına gelir. Öyle ki bu ilk örnek insanoğlunun hafızasında öylesine yer etmiştir ki, hiçbir zaman unutulmamış, kültüre ve medeniyete eklenerek adeta bir anlam kodu haline gelmiştir. Mesela, menfaat için kardeşin kardeşi öldürmesinin insanlık tarihindeki ilk örneği (arketipi) Hz. Adem’in oğullarından Kabil’in kardeşi Habil’i öldürme-

sidir. Özellikle günümüzde Orta Doğu'da her gün Kabil'ler Habil'leri öldürmeğe devam ediyorlar. Kabil'in Habil'i öldürmesi arketipi "olmaması gerekeni" işaret eden bir modeldir. Oysa "olması gereken"i işaret eden olumlu arketipler de vardır. Mesela, Hz. Yusuf arketipini ele alalım. Ne yapıyordu Hz. Yusuf? Kendisine iyilik yapıp sahip çıkan kişiye sadık kalmak için, adeta hayatını ve istikbalini tehlikeye atıyor; yani nankörlük yapmıyor. Hz. Yusuf'a iyilik yapıp onu koruyup kollayan kişinin hanımı olan Züleyha, nefesine söz geçiremeyecek Hz. Yusuf'la birlikte olmak ister. Hz. Yusuf, hem edebini bozmamak hem de efendisine ihanet (nankörlük) etmemek için Züleyha'nın isteğini reddeder. Bu reddedilişi kabullenemeyen Züleyha, Hz. Yusuf'a iftira ederek onun zindana atılmasını sağlar. Hz. Yusuf burada kaç ayrı erdemi göstermektedir? 1- Kendisine iyilik edene nankörlük (ihanet) etmemiştir. 2- Edebini korumuştur. 3- Gelip geçici dünya zevklerine itibar etmemiştir. 4- Kendi aleyhine olduğunu bile bile doğru bildiği şeyleri yapmaktan çekinmemiştir. Hz. Yusuf'un erdemlerini daha da artırmak mümkündür. Günümüzde herhangi bir erkek (delikanlı) Hz. Yusuf'un sıraladığımız erdemlerinden herhangi birine uyan bir tavır sergilese, işte o kişi Hz. Yusuf'u model almıştır. O kişi Yusuf ahlaklı, Yusuf yüzlü, kısaca Hz. Yusuf arketipine bağlanmış bir figürdür. İşte hikâye / roman kahramanları bize hep arketipleri hatırlatırlar.

Burada şunu söylemek mümkün: Hikâye / roman kahramanlarının günümüz insanlarına "arketipleri" hatırlatmak gibi bir işlevi de vardır. Bu işlev çift yönlüdür. Şayet arketip "olmaması gerekeni" içeriyorsa, günümüz insanına adeta şu telkin edilir: Olumsuzlanan kişi gibi olma; yüceltilen kişi gibi ol. Yukarıda verdiğimiz Hz. Yusuf arketipinde mesela Züleyha, nefsi arzuları için masum birine (Hz. Yusuf'a) iftira etmiştir. Bu, bir arketiptir ve "olmaması gerekeni" işaret eder. Bu arketip günümüz insanına der ki: Nefsi arzuların için, menfaatin için bir güzelliği yok etme... Aynı hikâyenin olumlu arketipi olan Hz. Yusuf vesilesiyle de bugünün gençlerine adeta bütün "erdemler" hatırlatılır. Görülüyor ki hikâye/roman kahramanları bize, kültür ve medeniyetimizin olumlu ve olumsuz "model"lerini sunmaktadır. Sadece bu işlev bile hikâye/roman kahramanlarının ne işe yaradıkları konusunda bize yol göstermektedir.

Hikâye/roman kahramanlarının bir diğer işlevi, hayatımızdaki "devamlılık"ı sağlamalarıdır. Bir anlamda "arketip" işlevine eklenecek olan bu işlev, Hz.

Adem'den bu güne bütün insanları ilgilendiren insani durumların hep tekrar edildiklerini ifade eder. Değişen sadece zaman ve mekândır; bir de eşyadır. Yukarıda da değindiğimiz gibi, menfaat için kardeşin kardeşi öldürmesi ta Kabil ve Habil'le başlıyor. Aynı problem bugün de mevcuttur. Dünyanın her yerinde, tarihin her döneminde şahsi menfaati için kardeş kardeşi öldürmüştür; öldürmeğe de devam etmektedir. Biz, hikâye/roman kahramanı vesilesi ile hangi insanlık probleminin devam ettiğini çıkarsayabiliriz.

Hikâye/roman kahramanlarının işlevleri elbette değindiğimiz bu hususlardan ibaret değildir. Bunlara daha pek çok işlev ilave edilebilir. Ancak burada bizim niyetimiz hikâye/roman kahramanlarının bütün işlevlerini sıralamak değildir. Bu, başka bir çalışmanın konusu olabilir. Bizim vurgulamak istediğimiz husus, hikâye/roman kahramanlarının bütün bu işlevleri yerine getirmesinin yolu olarak “kurgu” kavramının taşıdığı önemdir. Kurgu ise, yukarıda da değindiğimiz gibi, adeta bir “çocuk oyunu” gibidir. (Burada Umberto Eco'nun “Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti” adlı kitabında “kurmaca bir oyundur” yaklaşımını hatırlatalım.) Çocuk, hayatı hemen hiç tecrübe etmemesi ile adeta bir boşluk içindedir. O, bu boşluğu (yarım kalmışlığı, tamamlanmamışlığı) masal, hikâye ve hayal gibi unsurlarla doldurur. Buradaki “boşluğu doldurma” ifadesi ise, edebiyatta “kurgu”ya denk gelir. Kurgu ise, “sanat” kavramının ta kendisidir.

Kurgu ve “oyun” ilişkisinin daha başka boyutları da vardır. Burada özellikle İslam kültüründeki, daha doğrusu Tasavvuf anlayışındaki “gelip geçicilik”, “kısa süreli olma (fani)”, “dünyayı pek fazla ciddiye almama” gibi algılar genelde “oyun” kavramına bağlanır. Bu bağlanışın gerekçesi ise Kur'an-ı Kerim'de geçen “Dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğu” manasındaki ayetlerdir. Kurgu kavramı “üstkurmaca” (metafiction) bağlamında da “oyun”la irtibatlandırılır. Üstkurmaca kısaca “hikâye anlatma oyunu” (roman yazma oyunu da denebilir) şeklinde tanımlanabilir. Velhasıl sanat, kurgu, oyun ve çocuk gibi kavramlar bu bağlamda aynı kümenin elemanı olarak karşımıza çıkarlar.

Sanat kavramı, çok önemli bir özneyi zorunlu kılar ve o özne de şüphesiz “sanatçı”dır. Bir kurgu işçisi olarak sanatçı adeta büyük bir çocuk, icra ettiği sanat ise bir tür “oyun”dur. Çocuk hayatındaki tecrübe edilmemiş alanları oyunla ve hayalle doldurur; sanatçı ise hayatındaki yarım kalmışlıkları, mahrumiyetleri ve eksiklikleri “kurgu” ile tamamlar. Tabii sanatçı bütün bunları kendi “ben”i

için olduğu kadar yerine göre kendi durumunda olan bütün insanlar adına da yapar. Böylece ortaya sanat çıkar. Ortaya çıkan sanat eseri de mutlaka bir “insani durum”, yani “hikâye” içerir. Her hikâyenin de bir kahramanı vardır ve sanatçı o kahraman aracılığı ile bütün niyetini gerçekleştirir.

Günümüz insanların dünyasında sözel ya da yazılı bir metin formunda somutlanan hikâye artık okuyucularına (yerine göre dinleyicilerine ya da izleyicilerine) ulaşmağa hazırdır. Okuyucusuna ulaşan bir hikâye ise, artık sanatçıdan çok okuyucunun mirası olmuştur ve okuyucu o mirası gönül rahatlığı ile sahiplenir. Okuyucunun sahiplenme sürecinde olup bitenler artık sanatçıdan çok okuyucuyu ilgilendirmektedir. Mesela okuyucu kahramanında kendini görür; olumlu ya da olumsuz bağlamda model alır. Okuyucu artık birtakım arketiplerle tanışır. Burada bilinen bir sözü şöyle uyarlayalım: “Bana arketipini söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.” Daha önce de değindiğimiz gibi, arketipler insanlara zafırlarını (tamamlanmamışlıklarını) hatırlatır. İşte bütün bu olup bitenlerin sırrı ise bir kere daha vurgulayalım ki “kurgu”nun büyüdür. Çünkü, kurgu sürekli bir oyun halidir; kurgu, âleme çocuk gözüyle bakmaktır; kurgu, bu dünyanın değiştirilebileceğinin imgesidir, işaretidir; kurgu, insanın da –Tanrılık iddiası taşımadan- “yaratıcı” olduğunun ifadesidir. Daha önce de değindiğimiz gibi “kurgu”nun insanı rahatlatma, sorun çözücü olmasa da sorun çözücü gibi bir işlev içerme, insanı yönlendirme, model olma, arketipleri hatırlatma ve hangi insanlık problemlerinin devam ettiğini içerme gibi daha artırabileceğimiz pek çok işlevi vardır. Ancak kurgu bütün bu işlevleri “insansız”, yani “kahramansız” yerine getiremez. Nasıl ki insan yaratılan dünyanın – Kur’anı Kerim’in ifadesi ile – “eşref-i mahlûkat”ı ise, hikâye/roman kahraman(lar)ı” da – her ne kadar “Yeni-Roman” akımını benimseyenler romanda insanın yüceltilmesine karşı çıksalar da – kurgu dünyasının “eşref-i mahlûkat”larıdır.

Roman Üzerine

Necmettin Turinay*

Okunmuş nice romanların arasından çıkıp geliyoruz. İçimizde dışımızda, farkına vardığımız varmadığımız sayısız tesir bizimle birlikte yaşıyor. Böyle düşününce kendimizi, uzun yolları kat ederek gelmiş bir yolcu gibi hissediyoruz. *Notre Dame'ın Kamburu'*ndan, *Parma Manastırı'*ndan, ya da Turgeniyev veya Dostoyevski'nin inişli çıkışlı labirentlerinden üzerimize bulaşmış sayısız tesir, hâlâ daha bizimle birlikte yaşıyor gibi. Dolayısıyla okuduğumuz her eser bizde yaşamaya devam ederken, o eserlerin sayısız kahramanları da içimizdeki misafirliğini sürdürüyormuş gibi bir hisse kapılıyoruz.

Bu okumaların bize ne tür bir zenginlik kazandırdığını, bizi gizliden gizliye nasıl çoğalttığını söylemeye gerek yok. Fakat sayfalarında yalnız ve serazat dolaştığımız romanların doğurduğu iç ürpertileri, şimdi nasıl anlatmalı? Ayrıca nedir bunlardan aldığımız? Onlara doğru bizi çeken nedir? Böyle bir soru karşısında, elimizde avucumuzda kalanın ne olduğunu söylemek o kadar zorken, her kuşak gene de romanların o uzak, esrarlı âlemine yönelmekten geri durmuyor. Bazan bir hikâye çekiyor bizi. Bazan da kimselere itiraf edilmemiş, yalnız bir kalbin esrarına doğru elimizde olmayarak sevk olunup duruyoruz. Çoğu zaman da, yaşadığımız realitenin dışına çıkmak, mevcut şartların üstünde yaşamak gibi bir ihtiyaç duyuyoruz. Veya kendini böyle hissedenden bir roman kişinin peşinde, bir ömür boyu dolaşmış gibi bir hisse kapılıyoruz. Yani o tür kişilerle aramızda, adı konmamış bir yakınlık, akrabalık, sırdaşlık doğuyor.

Onlar bize o kadar yakın, bir adım ötemizdeler sanki. Bazan binlerce kilometre uzakta, bazan da yüzyılların ötesinde olduklarını bildiğimiz halde durum

* Yrd. Doç. Dr. Necmettin Turinay TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesidir.

değişmiyor. Çünkü ne o mesafelerin uzaklığı, ne de araya girmiş büyük zaman boşlukları bu yakınlığa bir halel getirmiyor.

Burada kuşkusuz vücutlardan ve fizik mesafelerden ziyade, ruhun aşkınlık kabiliyeti kendini daha bir öne çıkarıyor. Dolayısıyla ruhun ve kalbin türlü zamanları ve mesafeleri aşabilen yanı, bize uzakları yakın ettiği gibi, bütün zamanları da yaşadığımız anın içinde topluca duyabilmek gibi bir kabiliyet bahşediyor.

Roman ve hikâye yazarlarının, şairlerin, insanın bu yanına derin bir vukufu bulunduğunu söylemek durumundayız. Onların kendi hariçlerindeki bir kalbe nüfuz kabiliyeti de buradan ileri geliyor zaten. İnsanı derinden kavramak, ruhların en uzak, en kuytu köşelerine kadar uzanabilmek!.. Bu noktada sınırsız derinliklere inmek, karakterlerin birbirini çeken ve iten yanlarını gözlerimizin önüne sermek!.. Dolayısıyla sanatçıların insan “ben”ine nüfuz kabiliyetinin, çağdaş psikolojiden daha eski ve ileri olduğunu söylemek durumundayız. Modern psikoloji için söylediğimiz bu husus, aynı zamanda sosyoloji ve türlü toplumsal ilişkilerin tespit ve tahlili için niçin geçerli olmasın?

Bu bakımdan insan “ben”inin evrenle eşdeğer bir genişliğe, sınırsız kavrama gücüne sahip olduğunun şuuruna ilk varan zümrenin sanatçılar olduğunu söylemek lâzım gelir. Büyük şairler, sanatkârlar, büyük romancılar hemen hepsi aynı familyadan insanlar. Bomboş tabiatı, ıssız bozkırları, bitmez tükenmez bir derinliği ifade eden gökleri, önümüze bir tablo gibi geren onlar olduğu gibi; yüzyıllar boyunca içimizdeki hisleri yorgan gibi tabiata giydirmeyi başaran, onu yorumlayan da gene onlar değil midir? Ne var ki buradaki bir farkı unutmamak şartıyla. Şairler bunu kendi “ben”i, kendi birikimi ve ruhları adına yaparken, romancılar onlardan bir noktada ayrılır ve kendileri adına aynı vazifeyi, romanlarında icat ettikleri kahramanları üzerinden yaparlar.

Nitekim burada, Yunus Emre’nin enteresan bir mısrası hatıra geliyor: “Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır” diyor Yunus Emre. Bir karıncaya veya etrafımızda cereyan eden sayısız ayrıntıya biçiminde de düşünebiliriz bu mısrayı. En küçük nesnelere, ihmal edilebilir derecedeki nüanslara “ulu bir nazar”la bakmak!.. Yani alabildiğine yoğunlaşmış bir dikkatle insana ve çevreye eğilmek gibi bir şey. Kuşkusuz bilimin, bilim adamının yaptığı da bundan farklı sayılmaz. Zaten kendini ayrıntılar üzerine teksif etmiş büyük dehalara borçlu değil miyiz bugünkü seviyemizi? Küçük küçük ayrıntılardan ulaşılan derin sistematığı keşfetmek, oradan da daha külli, makro sonuçlara ulaşmak gibi bir deneme.

Dolayısıyla insanlık adına söz söyleme kabiliyetini haiz Yunus ve Mevlâna gibi büyük şairlerle, bilim adamlarının uyanık dikkati arasında enteresan bir yakınlık söz konusu. Fakat ilk anda göze çarpan bu yakınlık, bizi şaşırtabilir de. Çünkü onların yolları da, amaçları da o kadar farklı düzlemlerde seyreder. Nitekim Yunus Emre o sözü söylerken, insana ve dünyaya nasıl bir dikkatle eğilmek gerektiğini hatırlatıyor bize. Bir karıncaya veya herhangi bir insan davranışına! Onlara “*ulu bir nazarla bakmak*”, oradan da insana ve tabiata ilişkin, kendine mahsus büyük, külli sonuçlara ulaşmak!..

Fakat Yunus’un bir şair olduğu, romancı olmadığı hatırdan uzak tutulamaz. Çünkü şairler baktığı ve gördüğü şeyleri, ya da kendi içlerinde duydukları çarpıcı bir hakikati, parıltılı birkaç mısradan derleyip toplamak isterler. Veciz, müzikal bir söyleyiş, onlar için yetip de artar bile. İçlerinde duydukları bir aşkınlığı, spot ifadelerle tespit gibi bir deneme olur bu. Hatta onlar bu tür keşiflerini, açıktan açığa ifadeden yana da olmayabilirler. Biraz bulanık, biraz üstü örtülü, biraz da müphem kalsın isterler. Şairler açık, alelâde söyleyişlerden kaçır da kaçırılar zaten.

İşte burada şiirle romanın, şairle romancının arasındaki fark ortaya çıkıyor. Şairler yaptığı işi o kadar kısa, sayılı mısralarla derleyip toplamak isterken, romancılar ve hikâyeciler mevzuyla açar da açarlar. Nitekim düzyazı karşılığı olarak kullandığımız *nesir* kavramı da bunu ifade eder. Açma, çoğaltma, parçalara ve unsurlarına ayırma gibi bir mana. Yani şiir bir terkip ve bütünleme, anlamı müzikal, veciz bir ifadeye dönüştürme olarak karşımıza çıkarken, nesir bunun tam tersine tahlil ve analize, üstü örtük durumları açıklamaya ve yorumlamaya dayalı bir yazış tarzı olur.

Nesirle kaleme alınan bütün yazı türleri için geçerli bu söylediklerimiz. Her türlü düşünce yazıları, felsefi metinler, deneme ve eleştiri örnekleri buna dâhil.

Fakat edebi metinler arasında, bilhassa romanda görüyoruz bunun asıl karşılığını. Çünkü romancılar, insan “*ben*”inin anlatımında öyle bir tecrübeye erdiler ki onu yaza yaza bitiremiyorlar. Bu bakımdan romanların çoğu sayfaları eylem tasvirlerinden ziyade, insan ruhundaki sayısız iniş çıkışın anlatımı, tahlili ve yorumu ile dolu. Ayrıca içimizdeki hislerin uçsuz bucaksız genişliği, bizden ziyade romancıları meşgul etmiyor mu? Bu halleri sayfalar, sayfalar boyu anlatmak istiyorlar. Gene onların, kendi roman kahramanlarının ruhlarına nüfuz etmekten, hayat karşısında onları anlamlı kılmaktan büyük bir zevk duyduğunu da söylemek gerekir. Yalnızlığını ve herkesten farklılığını duyan bir roman

kişisini, dünyanın merkezi seviyesine yükseltmek; alelâde bir roman kişinin ruhunda esrarengiz fırtınalar estirmek, o kişinin sırlarına da yalnız ve yalnız kendisi vakıf olmak gibi bir histeri. Hayret doğrusu!.. İçte duyulan bir aşk, yerlere ve göklere sığmaz bir hale gelmemiş mi? Ayrıca kendi çektiği acı içinde, onu ne romanın öteki kişileri, ne de aralarında dolaştığı kalabalıklar duymuyor da, yalnız romancı ve bir de biz okuyucular duyuyoruz. İşte romancı, insan ruhunun bu esrarlı yanını, gözümüzün önünde durmaksızın şerh ediyor, tahlil ediyor. Yani insanı durmaksızın çoğaltıyor ve derinleştiriyor.

Fakat insanı yazmanın, çözümlemenin tek bir yolu, formülü de yok. İnsan bilgisinin yenilenmesi kadar, insanı anlatmanın ve yazmanın tekniği de günden güne değişiklik gösteriyor. Yani bilgi eskidiği gibi, insana yönelik bakış açılarımız da durmaksızın yenilenmeye ihtiyaç duyuyor. Onun için eski klasik yazarların, romantiklerin, realist veya natüralistlerin, gerçeküstücülerin insan yazımı birbirinden o kadar farklı düşüyor. Şöyle geriye dönüp baktığımızda, insana dönük eski algılama biçimlerinin resmigeçidine şahit oluyoruz gibi bir hisse kapılıyoruz. Kiminde ifrat kiminde tefrit, kimisinde de insanı parçalayan, ona bütünlüğünü kaybettiren çarpık bakışlar söz konusu. Bazı devirler de oluyor, Picasso'nun dengesini yitirmiş tablolarına dönüyor insan. Gözler bir yana bakarken, yüz bir başka yana kaymamış mı? İnsana mahsus idrak ve irade, vücut organlarını kontrol kabiliyetini yitirmiş gibi bir manzara değil de nedir bu? Ya da meselâ Albert Camus'nun romanları?

Bir de bu arada meselâ, on dokuzuncu yüzyıl sonlarının realistlerini ve natüralistlerini düşünelim! İnsanı yaşadığı sosyal çevre içine yerleştirmek için, bitmez tükenmez çevre, adet, gelenek tasvirlerine başvuran yazıcıları! Başı sonu gelmez vücut ve organ tasvirlerinden kendini alamayan romancıları! Bu tür bir yazım, o çağda, büyük bir başarı olarak kabul görüyordu. Fakat günümüz için bu tutumun, fazla bir anlamı kalmamış sayılır. Çünkü insan fiziğine ve çevre şartlarına dönük tasvir ihtiyacını, kamera ve televizyonlar bugün rahat rahat karşılayabiliyor. Onun için romanlar, geçen yüzyılın uçsuz bucaksız tasvir alışkanlığını çoktan geride bıraktı sayılır.

Dolayısıyla geçen yüzyılların romanının hâlâ daha yaşayan yanı, o bitmez tükenmez tasvirlerde değil; tam tersine insanın iç hayatına, roman karakterlerinin mahrem yanlarına dönük geniş, uzun tahlillerde yatmaktadır denilse yanlış olmaz sanıyoruz.

II

Ödül Kazanan Yazılar

Birincilik Ödülü - Zübeyde Öksüz

Tarık Buğra'nın

Küçük Ağa Adlı Romanı Üzerine “Bir İsimdi Salih”

Tarık Buğra (1918-1964), Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının tanınmış yazarlarından. Roman, hikâye, oyun, fıkra yazarı ve gazetecidir. Çok yönlü bir yazar olan Buğra, özellikle romanlarıyla tanınır. İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Ahmet Hamdi Tanpınar ve Mehmet Kaplan'ın öğrencisi olan yazar, Küçük Ağa romanının yayınlanmasıyla olumlu tepkiler almıştır. Mehmet Kaplan tarafından mezuniyet tezi olarak kabul edilen *Küçük Ağa* ile yazar, Yeni Türk Edebiyatı Kürsüsünden diploma almıştır. *Yalnızlar*, *İbiş'in Rüyası*, *Yağmur Beklerken* yazarın diğer romanlarından bazılarıdır.

Küçük Ağa Tarık Buğra'nın önemli eserlerinden biri olan *Küçük Ağa*, Milli Mücadele dönemini bir Anadolu kasabasının gözünden anlatmaktadır. Kuvayi Milliye'yi konu edinen romanda toplumun yaşadığı zorluklar, işgaller ve ihanetler anlatılmaktadır. İstanbul Hükümeti'nin baskı altında bulunması nedeniyle aleyhte fetvalar verilmektedir, aynı zamanda işgalciler ve çetelerle de mücadele edilmektedir. Romanın başkahramanı olan Küçük Ağa İstanbul'dan gelen bir hocadır ve padişahın desteklenmesini isteyerek Kuvay-ı Milliye'nin karşısında yer alır. Zamanla fikirlerini değiştiren hoca da milli harekâta katılır ve Küçük Ağa ismini alır. Salih ise savaşta tek kolunu kaybeden bir askerdir ve daha sonrasında da Kuvayi Milliye'ye katılır. İstanbullu Hoca'yı yakalamak için görevlendirilen Salih, Hoca'nın fikirlerini değiştirmesinde de etkili olmuştur. 1963'te yayınlanan romanın, 1983'te filmi çekilmiştir.

Bir İsimdi Salih

Zübeyde Öksüz

Kaybettiklerinin hesabını yaparlar küçük çocuklar; mesela bir bilye oyununda, mesela bir oyun yolunda... Kız çocuğuysa en fazla tokalarını kaybeder. İşte öyle zamanlardan hemen biraz sonra tanıdım Salih'i; kolunu kaybeden Salih'i. Ağır gelir demişlerdi o kitap sana, ağır geldi. Uzun demişlerdi, bitiremezsin demişlerdi; soluksuz kaldım.

Bazen siz kitapları değil, kitaplar sizi bitirir; cümleler sanki zihninize bir örümcek gibi yapışır. Örümcek ağlarının çeliklerden bile sert olduğunu biliyor muydunuz, işte o ağlar gibi örülür beyniniz de her kitapla. Belki de çok kitap okuyanlar o yüzden toplumdaki soyutlanır, herkesten farklı hayaller kurar onlar hatta kitap kahramanlarına bile âşık olurlar; en çok da öyle insanlar mutsuz olur belki de. Hayalleri hiçbir zaman gerçeklerle bağdaştıramazlar. Sevdikleri, kitap kahramanları gibi olsun isterler önce, sonra kitap kahramanları sevdikleri olsun isterler, bazen kendileri kitap kahramanı olurlar. Çok karışır kavramlar birbirlerine, o saatten sonra onlar sadece okurlar. En sevdiğin kitap sorusuna cevap veremeyerek durakladıkları zaman anlarlar deryada bir inci tanesi olduklarını. En sevdiği tek bir kitap olan sığ insanlardan uzak durup, daha çok okurlar. Nasıl ayırabilirim ki en sevdiğilerimi, onlarcasını birbirinden ayırmak ne zor. Sevda ve nefreti karıştırdığım zamanlarda Âdem ile Havva'yı sevdim Lâ'da, Kabil'le Habil'i sevdim. Hasan Sabbah'ı sevdim isyankâr yanımla hem de Semerkant gibi bir şehirde. Babil'de ölüm oldum, İstanbul'da aşk. Ebrehe olmak istedim puslu kıtalarda; gizli kalmayı sevdim bulunmayı umut ederek. Ama en genç halimle Salih'i sevdim. İlk onunla başladım kahramanlara âşık olmaya, romanın içine girip orada yaşamaya ilk onunla başladım. Nar Ağacı'nın romanında yazarın fotoğraflara dalıp, fotoğraflardan içeriye girip o anı yaşaması gibi yaşadım kitapları, ben de kitapların içine giriyordum gizlice, üstelik kimselere hissettirmeden. Bir bulanıklıkla başlıyor her şey, sonrasında gönül ferahlığıyla kalıyorum orada. Kimliğimden arınıp, yeni kimlikler yaratıyorum kendime. Bağımsız yanımla dünyaya bağımlı halim arasında çoklu kimliklerimden dem vuruyordum çoğu kere ama unuttuyordum bu kimlikleri kitaplardan çaldığımı. Biliyordum ben, gerçekte bir fedai olamayacağımı; ne bir

kahraman, ne sarayda bir cariyeye ne devlete hükümdar olabilirdim. Biliyordum cümlelere dahi sığamayacak bir aşk hikâyesinin kahramanı olamayacağımı, bu yüzden sahipleniyordum kahramanları. Sahiplendim Salih'i de, vatani sahiplendiği gibi sahiplendim tek koluyla onu. Kaybetmenin ne denli büyük olduğunu anladım küçücük aklımla. Kaybettiğini neyin uğrunda kaybettiğini bilmenin, değip değmediğini görmenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim. Çoğu insanın aksine kitaplara isimlerini veren başkahramanları değil, yan kahramanları sevdim ben hep. Vatan için mücadele eden binlerce kahramandan biri olan, üstüne binlerce sayfa yazılıp anlatılması gereken Küçük Ağa'ya değil, Salih'e sevdalandım küçücük yaşımda. Kaybedişine üzüldüm, isyan ettim yokluğuna kolunun, ağladım bir kolun yokluğuna. Derdi bir toka, bir oyuncak, biraz para kaybetmek olan çocuksu dünyadan uyanıp bir kol kaybetmenin acısını yaşadım bir anda. Terk edilmişliğin, dışlanmışlığının damgasını yedim aniden; zaten her şey aniden oldu, aniden... Savaş dönüşü kolum yok diye küstüm dünyaya, düşman kesildim herkese, alay konusu oldum her yerde. Üstelik savaş kaybedilmiş, şehirler yağmalanmış, insanlar aç kalmış. Ruhlar inanmayı bıraktı bırakacak, şehrin sanki tüm kaleleri düştü düşecek. Kırk yıllık dostlar bile birbirine düşman olmuş, Niko bile terk etmiş beni; Salih'in Niko'su olmaktan vazgeçip Niko'nun Salih'i yapmış beni. Bir Yunan, bir İngiliz sevdası başlamış. Herkes sanki birden yeni bir kimliğe bürünmüş. Çok yalnızım, çok. Sevenim yok, amacım yok, çarem yok. Ve ben bu zamanlarda seslendim Salih'e "Ben varım, yalnız değilsin." diye. Evet, acıdım ona, ama sevdim. Bir kadın gibi acıdım, bir kadın gibi sevdim ilk defa. Çocuk değildim artık, diyorum ya büyüdüm aniden.

Yeni başlangıçlar için gerekti derin yıkımlar, yerüstünde taş kalmaması gerektiği gibi insanda da umut kalmaması gerekti. İşte öyle bir umutsuzlukla tutunduk Kuvayı Milliye'ye. Salih'le birlikte inandık önce vatanın kurtuluşuna ve bir kolu verdikten sonra bir canı da verebileceğimize. Biz bir kol verdik, kimi bacağına verdi, kimi gözünü, kimi evladını, kimi de canını. Zaten her şeyimizi verdikti; düşman çizmesi toprağımızda gezerken biz kendi vatanımızda yadırgı olduktan sonra her şeyimizi vermiş olurduk, varsın canımızı da verelim de o günleri görmeyelim dedik. Hem böyle yalnız, böyle çaresiz, böyle dışlanmışlıkla yaşayacağımıza dağda, gölde, ovada birlik olalım dedik. Birlikte ikna ettik İstanbullu Hoca'yı da. Önce biz inandık, bir avuç insan, bir avuç Kuvva; sonra Anadolu inandı, Hoca inandı ve nihayetinde İstanbul bile

inandı bize. Hoca İstanbul'u savunmayı bıraktığından değil, biz İstanbul'u savunduğumuzu da Hoca'ya anlattığımızdan beri safı değişti tarafların, gidişatı savaşın bir ölümden bir doğum yaratmak gibiydi. Biz kaybetmeyi göze alarak çıktığımız bu yolda kaybetmeyenlerden olacağımıza akıl sır erdiremezdik, ama oldu. Salih'ten sonra bile içten içe kazanmak için ne denli büyük kaybetmem gerektiğini bildiğimden tahammülü öğrendim -ki ben Salih gibi bir vatan kaybetmiyordum modern zamanlarda, en çok kendimi kaybediyordum ama çok geçmeden buluyordum sayfalarda. Bir savaş bittiyse de tüm sonuçlarıyla, modern zamanlarda başka savaşlar sürüyordu nihayetinde memleketin çocuklarının aklında. Geçmişe minnet duymayan zihinler, bugünlerle yetinemiyordu. Ve ben en fazla kendimi kaybediyorum, ama yine de bir ismi anıp minnetimi gösteriyorum ya da ben öyle varsayıyorum.

Salih'le İstanbullu Hoca canla başla çabalarken ben genç yaşında yorulmaktan şikâyet edemezdim ya, ben de yardım ettim onlara. Savaşın orta yerinde cepheye su taşıyan kadınlardan biri oldum bazen, yaraları saran hemşire oldum. Bir şekilde yer ettim hikâyelerinde, ama siz göremezdiniz. Savaşın orta yerinde kahramanlardan sıra gelmezdi bana, gelmesindi zaten. Küçük Ağa vardı, Küçük Ağa gibi binlercesi, Salih gibi on binlercesi. Hacim kaplamadan hikâyelerde yer etmeyi öğrendim böylelikle. Kitapların değil de içindeki düşüncelerin ne çok yer kapladığını yaşayarak öğrendim nihayetinde.

Sitemim olmadı hiçbir zaman Salih'in hikâyede çok yer etmemesine ya da Küçük Ağa'nın çok yer etmesine. Bu hikâye Küçük Ağa'nın hikâyesiydi sonuçta. Hem herkes Küçük Ağa'yı anlatırken, Salih'i bir tek benim sevmemi de sevmiştim. Kiskanmak duygusunu da öğrendim kadın aklımla. Bir kâşifin heyecanı, bulduğunu anlatmak istermiş gibi anlatmak istedim Salih'in hikâyesini, en saf haliyle, en çocuksu gözlerle. Ama korktum, bulduğunu kaybedecek olanların korkusuyla korktum, istirdiye gibi saklamayı kabullendim hazinelerimi. Şimdi ise elim kâğıtta anlatmak isteğimin en fazla olduğu yerdeyim; en dışlanmış halimle, dünyadan soyutlanmışlığım ve tüm yalnızlığım anlatıyorum Salih'i, üstelik kazandığı toprakların üstünde bir yolculukta, İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan köprünün üstünden geçerken. Bu yüzden ölümsüz bir meslek olmalı yazarlık, ben unutamıyorsam, Salih'i anıyorum demek ki, yazanı da göz ucumla. Belki de hâlâ büyüyünce yazar olmak istemem bu yüzden.

Kalemim vuruyor beynime, hafızam kayıplarda; üstünden seneler geçmiş bir kitabın ayrıntılarını hatırlamaya çalışıyorum ama aklımda sadece Salih. Seneler geçtikçe seveceğim adamı tarif etme isteğim çoğalsa da yine de bir cümleyle geçiştiriyorum: “İçinde Allah korkusu, yüreğinde memleket sevdası olsun.” Kaşı, gözü muamma belki, kolu da kayıplarda ama o yine de vatan koksun ve öyle bir adam olsun ki kıskanmasın Salih’i, ona dair cümlelerimi. Öyle bir adam olsun ki;

En sevdiğim romanın en yakışıklı kahramanının ölüşüne birlikte üzülebilmek,
yakışıklılığının yüreğinde ta derûnunda olduğunu bilerek.
İçimi heyecanlandırmanın bir memleket sevdası olduğunu bilse.
Birlikte adımlasak memleketimin her karış toprağını.
Vatan denildiğinde sussak, en ön safta biz olsak.

Böyle cümlelerle ilham verdi bana Salih, severken bile içimde toplumcu cümleler büyüttüm sayesinde. Toplumcu oldu bizde sevda hep bir parça, sanat için sanat anlayışını hep uzaktan hayran hayran seyrettik. İsyankâr olmasak da muhalif kaldık ama her şey bir avuç toprağa kaldı nihayetinde.

Cümlelerim inandı Salih’e de filmler inanmadı. Hayallere görsel kalıplar sığdırmak fikrine Salih’le birlikte karşı çıkmıştık ama o, Yeşilçam’ın o zamanlar sadece siyah beyaz olan renkli dünyasına kapıldı. En çok bu konuda tartıştık, belki de sadece bu konuda ayrıştık. Ben idealist yanımla savunurdum; filmler kitapların yerini tutmaz diye, o ise toplumcu yanımla kitap okumayanlara gerçekleri hem de harp gibi bir gerçeği anlatmak istemesiyle sustururdu beni. Ben büyüdükçe anladım Salih’i ama ben büyüdükçe de çoğaldı okumak yerine izlemeyi tercih edenlerin sayısı, ben inanmak zorunda kalmıştım. Bir gerçeğe ne kadar süre idealist yaklaşabilirsin ki. Evet, o zamanlar ilk hayal kırıklığım oldu Salih’in filmi aslında Küçük Ağa’nın hikâyesi. Ben Küçük Ağa’nın gözüyle bakmadığımdan olsa gerek, ya da bu kitabı Salih için yazılmış varsaydığımdan olsa gerek ki Salih’i Çetin Tekindor oynayacak sanmıştım. Düşünebiliyor musunuz, başrol oyuncusunu yakıştırmıştım Salih’e. Hayalimdeki Salih umutsuzdu, çaresizdi ama bu kadar dağılmış değildi, bir savaşa can verecek kadar cesurdu. Tren şehre girer girmez içimde bir ürperti ile kalakaldım, belki de ilk 15 dakikadan sonra filmi izlemek benim için anlamsızdı. Annem ne diye ısrar etmişti ki. “Gel bak filmi başlamış, seversin sen” dediği günden beri hep korkuyorum, filmi izlemekten okuduğum kitapların. Sanki hayal ettiklerimi benim gibi hayal edemeyecekler gibi. Salih’le başlayan bu korkum hep devam etti, mesela hep düşündüm *Aşk ve Gurur* film

için ideal bir kitap ve filmi de olabilecek en iyi şekilde yapılmıştı. Elizabeth de Darcy de olması gerektiği yüzyılın insanlarıydılar ama yine de bir şey eksikti, eksik olan şeyi hiç bulamadım. Belki de ben fazla anlamlar yüklüyordum kitap kahramanlarına. *Nietzsche Ağladığında*'nın filmi yarım bıraktım bu yüzden, kitabını çok sevmeme rağmen. *Uzun Hikâye*'de oyuncuyu sevsem de onu kitapla uyumlu olmamış dedim. Hep bir mazeret buldum filmlere üstelik en sevdiğim kitapların filmlerine daha fazla mazeret buldum.

Salih beni hayal kırıklığına uğratmasaydı filmiyle, başka bir film beni hayal kırıklığına uğrattı ama ben ilk Salih'le yaşadım kitapların filme çevrilmesi hayal kırıklığını. Unutulmayan şeyler varsa hayatta o hep yaşadığınız ilkler oluyor; ilk sevdanız, ilk kıskançlığınız, ilk hayal kırıklığınız. Salih'e sonuçta başkahraman bile değilken fazla anlam yüklediğimi söyleyeceksiniz. Oysa ilk fazla anlam yüklememdi önemli olan. Acaba Çetin Tekindor Salih'i oynasaydı, çok mu haksızlık olurdu İstanbullu Hoca'ya? Ya da o zaman hayal kırıklığına uğramaz mıydım? Her şey benim hayal dünyamda kusursuzca yer ederken kusursuzca inandım yine de Salih'e. Çünkü ben hâlâ kafamın içindeki adama inanıyorum. Ben yarattım o adamı diyorum, yazarına saygısızlık etmek için değil, ama her okuyucu kendi kahramanını yaratmaz mı nihayetinde? Yazarın kafasındaki kahramanla birebir örtüşmez çoğu kez kafamızdakiler. Benim inandığım Salih'le yazarın yazdığı Salih ne kadar aynı ya da filmdeki Salih benim yarattığım Salih'e ne kadar yakın. Bildiğimiz tek şeyse Salih'in yaşadığı; etiyle kemiğiyle, geçmişte, savaşın orta yerinde yaşadı o. Herhangi bir askerden biriydi Salih. Yazarın Salih'iye benim beynimin içinde yaşıyor. Küçük bir anıda, yarım yamalak bir sevdada, vatan kokan sevgilide, filme çevrilen kitaplarda... Bir şekilde hayatın bir köşesinden geçti Salih. Yer etti çocuk zihnimde ve büyüttü beni bir kolun yokluğuyla. Ne zaman bir eksik bulsam kendimde, saçımda, makyajımda gülüp geçiyorum. Dünya yıkılmışçasına eksikliklerini tamamlamaya çalışan kadınların aksine bir kolun eksikliğini yaşadım ben deyip acıyorum kendime. Aniden eksildi kolum, aniden değişti dünyam, aniden sevdim, aniden anladım sevdiğimi. Böyle değişmişken benim dünyam, böyle dağılmışken ben, Salih ise bir isimdi bir romanda, savaşta bir asker olduğu kadar gerçek bir isim.

Savaşın doğduğu coğrafyada sevda da doğdu, insanlar ne savaşmayı ve sevdayı bıraktı. İnanmak unutuluyordu az kalsın ama ben inandım o adama. Siz de inanın diye yazıldı bu hikâye, siz de bilin Salih'i diye. Başkahramanın rolünü çalsın diye değil, yanında yer etsin diye.

İkincilik Ödülü - Fatih Akbay

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın

Saatleri Ayarlama Enstitüsü Adlı Eseri Üzerine

“Hayri İrdal’a Geç Kalmış Mektup”

Ahmet Hamdi Tanpınar, 23 Haziran 1901’de İstanbul’da doğmuş, 24 Ocak 1962’de yine İstanbul’da vefat etmiştir. Kendisini Çağdaş Türk Edebiyatı romancısı, öykücü ve şairi, ayrıca bir Türk düşünürü olarak tanıtmak mümkündür. 1923 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ni bitirmiş, liselerde ve yüksekokullarda çeşitli dersler okutmuştur. 1939 yılında ise İstanbul Üniversitesi’nde Yeni Türk Edebiyatı profesörlüğüne atanan Ahmet Hamdi Tanpınar, bunun dışında 1942-1946 yılları arasında TBMM’de Kahramanmaraş milletvekiliği yaptıysa da siyasi kimliği elbette çok geri plandadır. Gençlik yıllarında Yahya Kemal ve Ahmet Haşim’in talebesi ve dostu olmuş, Batı edebiyatından Paul Valéry ile Marcel Proust’u kendisine üstat olarak seçmiştir. Tanpınar ilk şiirini 1920’de yayımlanmıştır. Geniş bir okuyucu kitlesine ulaştığı ve onu özellikle lise kitaplarına ve antolojilere sokan şiiri ise “Bursa’da Zaman” olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, şiir veya nesir olsun hemen her eserinde zaman ile ilgili duygu ve düşüncesine yer vermiş, bunu yaparken de hep orijinal ve edebi olan üslubunu korumuştur.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın romanlarından birisidir ve 1961 yılında yayımlanmıştır. Kitap, içeriğini ve konusunu romanın karakterlerinden Hayri İrdal, Nuri Efendi (Saat Ustası), Mübarek (Ayaklı ve yaşlı bir İngiliz yapımı duvar saati), Halit Ayaracı ve saat-zaman-insan ilişkilerinden almaktadır. Anlatım, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın kendine has simgeci

ve mizah dolu, ironik üslubuyla birleşip, gelişen olaylarla birlikte eğlenceli ve düşündürücü bir hal almaktadır. Kitapta insanların popülerliğe ve paraya verdiği önemin, insanların nasıl bir anda yüz değiştirebileceğinin altı çizildiği gibi ayrıca doğu ve batı gibi iki uygarlık arasında bocalayan Türkiye toplumunun yanlış tutumlarını, davranışlarını alaya alan bir roman olduğunu düşündürecek bir okuma da mümkündür ve bu yönde pek çok okuma yapılmış, kitap bu bağlamda birçok yetkin isim tarafından bir başyapıt olarak da nitelendirilmiştir. Bu başyapıt, çocukluğu II. Abdülhamit döneminde geçen, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde de yaşayan Hayri İrdal'ın anıları şeklinde kurgulanmıştır. Roman dört bölümden oluşmaktadır: Büyük Ümitler, Küçük Hakikatler, Sabaha Doğru, Her Mevsimin Bir Sonu Vardır. Bu kitabı okumuş olmak insanı gerçekten mutlu edebilir.

Hayri İrdal'a Geç Kalmış Mektup

Fatih Akbay

15 Temmuz 2013, İstanbul

Pek Muhterem Hayri İrdal Beyefendi,

Evet, size hiçbir menfi düşünceye sapsadan ve en içten halimle Beyefendi diyorum zira bundan sizin kuşkunuz olsa dahi benim zerrece kuşkum yoktur. Bilakis eminim ki siz, Halit Ayarcı gibi insaniyet namına her yanıyla hari-kulade bir zatın da henüz ilk görüşte keşfettiği üzere bu ülke için pek çok fedakârlıklar yapmış hakiki bir düşünce insanı, kıymet biçilmez bir cevher ve aynı zamanda cemiyetimiz için de eşi bir daha bulunmaz gerçek bir beyefen-disiniz. Lütfen bu husustaki inancımı ve hatta “Saat Severler Cemiyeti” olarak inancımızı bir nebze de olsa dikkate alarak şahsınıza haksızlık etmekten ve bu biçareleri daha fazla üzmemekten vazgeçiniz, lütfen beyefendi.

Kıymetli üstadım, bu ani ve ölçsüz fakat muhakkak halis niyetli merhabayı mazur göreceğinizi ümit ederek müsaadenizle evvela kendimi tanıtmak isterim. Bendeniz, yukarıda adını zikrettiğim “Saat Severler Cemiyeti”nin azalarından ve naçizane yeni dönem reisi seçilen Hüsnü Dakik. Tabii bu sıfat şahsımı umuma arz için elverişlidir ancak siz muhterem için şöyle söyleyebilirim ki hatıratınızı baştan sona pür dikkat ile hayretler içerisinde okuyan hayranlarınızdan sadece bir tanesiyim ve inanıyorum ki benim gibi binlerce hayranınız daha mevcuttur. Bunu daha iyi izah edebilmek için ufak bir misal vermek icap ederse, dedem İsmail Efendi'nin ki yeni ve görkemli enstitü binasının açılışında sizinle bizzat selamlaştığı vakit henüz beş yaşlarında bir çocuk imiş, sırf sizin ve tabii Halit Ayarcı Beyefendi ile enstitünün de hatırası uğruna soyadını pek zorlu uğraşlar sonucunda Yılmaz'dan Dakik'e çevirdiğini söylemeliyim. Elbette bu değişiklik yalnız dedemin değil, ailemizin ondan sonraki kuşaklarının da hayatında nice güzelliklere vesile olmuştur. Mesela ben ortaokuldayken babamın işsiz olduğu ve durumumuzun iyice kötüye gittiği bir dönemde babam bankada borçları için ek müddet istemeye gidip sıra beklerken çağrıldığında soyadının Dakik olduğunu duyan hiç tanımadığımız zengin bir adam tüm borçlarımızı ödemiş ve babama şoförü olması için çok iyi bir maaş teklif etmişti. Babam bu iyiliğin nedenini sorduğunda ise “soyadından

belli ki sen zamanın kıymetini bilen bir adamsın, ben ise her daim acelesi olan bir adamım, yani sana ihtiyacım var” demiş. Babam araba kullanmayı bildiğini ama parasızlıktan ehliyet alamadığını söyleyince de “ehliyet alıp da kullanmayı bilmesen daha mı iyiydi, o kolay iş dert etme” demiş ve babamı bir kursa yazdırmış, babam ehliyetini alana kadar da arabayı o kullanmış ve babamı arka koltukta oturtup gittiği her yere onu da götürmüş. Babam mahcup olduğunu söyleyip, hiç olmazsa gidecekleri yere yaklaşınca direksiyona geçmeyi teklif ettiğinde ise “hiç olur mu Samiciğim, yoksa şoförlüğümü beğenmiyor musun?” diye şaka yapar, dikiz aynasından da babacan bir bakış atıp “yakında ehliyetini alacaksın, o zaman ödeşiriz nasılsa dermiş.” Babam, “her daim acelesi olduğunu söylerdi ama ölüme de bu kadar acele gideceğini düşünmezdim” diyerek arada bir hatırlardı bize çok iyiliği dokunmuş bu rahmetliyi. Onun, Halit Ayarçı'nın üç kuşak sonraki yeğeni olduğunu ise bir tesadüf eseri çok sonradan öğrenmiş, o zaman kendisinin ve elbette sizin büyüklüğünüzü bir kez daha anlamıştık.

Saygıdeğer Hayri Beyefendi, size bu mektubu ne kadar geç yazdığımın farkındayım. Ancak bu durumun benim kabahatim olmadığını bilmenizi rica ederim. Zira zamanınızda her vatandaş yalnızca sizin fedakârlıklarınız nispetinde o güzide enstitüye sahip çıkmış ve felsefesine inanmış olsaydı hayatımızda en ufak bir zaman kırıntısı israf olmayacak ve belki böylece mektubum gerçekten size ulaşabilecek, hatta cevap bulma şerefine dahi erişecektim. Lakin madden buluşmamız mümkün olmasa bile ruhen daima birlikte olduğumuza ve olacağımıza gönülden inandığımız içindir ki Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün kuruluş yıldönümünde size bu mektubu yazmayı kendim ve henüz reisi bulunduğum cemiyet adına bir borç bilirim. Ayrıca her ihtimâle karşın olur da mektubum size ulaşırsa diye --ki Mübarek gibi bir zat-ı muhteremi sayenizde tanıdıktan sonra bunu ümit etmemek tahmin edersiniz ki oldukça güçtür-- şahsım ve cemiyetimiz namına üzerinde pek çok kafa yordüğümüz bir iki husus hakkında size sualler sormak ve cevap beklemek de mektubumuzun gayelerinden bir tanesidir. Tabii suallerimiz sizin ihtisasınız olan saat ve zaman mefhumları ile alakalı olacaktır. Ümit ederiz ki bu sualleri, daha doğrusu çaresiz yardım talebimizi cevaplamaya layık bulursunuz.

Efendim, bildiğiniz üzere insan ömrü ziyadesiyle kısadır ki buna her birimiz bizzat şahit oluyoruz. Ancak her devirde olduğu üzere bu devirde de halkın büyük kısmı, neredeyse tamamı bu gerçeği göz ardı ederek zamanı israfa hiç-

bir fedakârlıktan kaçınmıyorlar. Bu israf öyle bir dereceye ulaşmış durumda ki henüz okul çağındaki çocuklara bile sirayet etmiş inanır mısınız? Daha geçen gün bizzat benim yeğenim, ağabeyimin en küçük oğlu, okula giderken on dakikalık kestirme yolu kullanacağı yerde en azından on sekiz dakika sürecek uzun yolu kullanıp yetmezmiş gibi bir de pek çok arkadaşına uğrayarak güle oynaya okula gitmeye kalkıştı. Hem de tüm bunları zaten geç kalmışken yapıyor, düşünebiliyor musunuz beyefendi, her gün gidiş ve gelişte aynı duyarsızlığı gösterse bu çocuk, ne acı bir manzara. Neyse ki evleri yokuşun yukarısında da olan biteni görüp Ahmet'i yarı yolda yakaladım ve gerekeni yaptım. Bir daha aynı şeye teşebbüs edeceğini zannetmem, siz müsterih olunuz. İşte diyeceğim odur ki biz artık küçüğü ve büyüğüyle kendini, atalarını unutmuş, daha dünyadaki en büyük nimetin, zamanın kıymetini bilmeyen bir toplum olup çıkmışız. Üstelik sizin ve Halit Ayaracı Beyefendi'nin ve tabi eseriniz Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün varlığı üzerinden henüz bir asır bile geçmemişken tüm yapılanların, yaşananların unutulmuş olması bizim için ayrıca bir hüznün kaynağıdır.

Bu noktada sizden istirhamımız hatırlarsanız vaktiyle nasıl enstitünün sorunlarını çözdüyseniz bu defa da o müthiş dehanızı kullanarak bugünkü toplumun duyarsızlığını çözmekte bizlere yardımcı olmanızdır. Üstelik bu defa işinizin daha kolay olacağını düşünüyoruz. Çünkü uzun zamandır yaptığımız araştırmalar, gözlemler, velhasıl uzun çalışmalar sonucunda sorunun muhtemel kaynağını bulduğumuzu düşünüyoruz. Şayet bu hususta bize güvenerseniz sizin de yardımınız ile yeni bir Saatleri Ayarlama Enstitüsü dönemi başlatmamız ve halkımıza tekrar zamanın ne kadar kıymetli olduğunu hatırlatmamız mümkün olabilir. Tabi sizlerin yerini hiçbir kimse ve kurumun tutamayacağına inanıp, yine de o erişilmez menzil için durmadan yürümeyi temel ilkemiz sayacağımızı bilmenizi isteriz.

Pek kıymetli hocamız, esas meseleye gelirse, bize kalırsa sorun öncelikle teknolojiden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, artık büyük küçük herkes teknoloji denen şeye, tabi bu suretle de zamanı gösteren türlü cihaza ulaşmakta özgürdür. Bilgisayar, sonra laptop, tablet, akıllı telefon vs. derken o kadar çok yol var ki zamanı öğrenmek için. Tabii bu yolların çeşitliliği de insanları bir tür uyuşukluğa itiyor. Nasıl dersenez, eskiden saatlerin yaptığı işi şimdi bu makineler

yapıyor ancak pek çok başka işlevleri de olan bu aletlere bakarken kıyıda köşede kalmış saat göstergesine kimse hakkıyla önem vermiyor, hatta onu görmüyorlar bile. Sizin anlayacağınız gerçek manada “saat” dediğimiz şey, yani haliyle “zaman” da hayatımızdan çekiliyor. İnsanlar adeta zamansız yaşıyorlar Hayri Bey. Size bunları anlatmak istemezdim ancak durumun vahametini biliniz diye söylüyorum. Efendim inanır mısınız pilleri bittiğinde duvar saatlerinin kimse bir daha yüzüne bakmıyor. Masa saati zaten yaşamımızdan çıkmış durumda. Kol saatlerini hiç düşünemiyorum. Sanki hepsi aynı fabrikadan çıkmış zarafetten yoksun, kocaman ve ağır metal yığınları, öyle olmayanlar da adi plastik. Hâlbuki saat, efendim saat zamanın tahtı değil midir sizce de? Ve hangi padişah, hangi kral tahtı olmadan varlığını sürdürebilir ki şu dünyada? Hem bir padişahın adı bir sandalyede hatta bir su kovasının tersinde oturduğunu düşünmek, nasıl bir ıstırap içinde olduğumuzu tahayyül edebilirsiniz sanıyorum. Bir bilseler Mübarek gibi bir atalarının olduğunu, onlar da isyan etmezler mi sizce? Lütfen bizlere, manevi talebelerinize bir yol, bir çare gösteriniz. Zira bizler sizin zaman ve saatler konusunda nasıl bir cevher, bir üstat ve filozof olduğunuzu Halit Ayaracı Beyefendi'den itibaren bilmekteyiz. Ayrıca ben kendi adıma bu üstün cevher ve anlayışın yalnız saat konusunda değil tüm içtimai hayatımız hakkında da sizde ziyadesiyle mevcut olduğuna inanıyorum. Zira zamanında Doktor Ramiz Bey de bu yönünüzü kısıkvrak yakalamış fakat siz yine tevazuunuzdan buna karşı çıkmamış mıydınız? Mesela kızınız Zehra ve oğlunuz Ahmet ile olan konuşmalarınız, bundan başka etrafınızdaki diğer insanları, hanımlarınızı anlatırken söyledikleriniz, nasıl bir bilge olduğunuzu o zaman fark etmiş ve Halit Ayaracı'nın neden sizi seçtiğini daha iyi anlamıştım. Tabi bunlar şahsi meseleler, bu boşboğazlığımı lütfen bağışlayınız.

İşte efendim, tüm bu anlattıklarımın dolayısıdır ki içinde bulunduğumuz hali anlayacağınızı ve bize yardım edeceğinizi ümit ediyoruz. Bir de son olarak durumun ciddiyetiyle alakalı olarak şu yeni nesil cihazların yalnızca “zaman” ı ve onun önemini aşağılamakla kalmayıp onu düşüncesiz ve bilinçsizce harcamak için türlü türlü hilelerle dolu olduğunu söylemek durumundayım. Efendim, insanlar bu cihazların başına geçip saatlerce, hatta günlerce yiyip içmeden, kimseyle konuşmadan, insanlığa faydalı en ufak bir şey yapmadan kendilerince eğleniyor, tabii bizce yalnız vakit öldürüyorlar. Bu ise katillikte en acımasız hal

olmalıdır. Siz çok daha iyi bilirsiniz elbette ancak bir katilin öldüreceği, bir hırsızın da çalacağı en kıymetli Şey zaman değil de nedir?

Pek kıymetli Hayri İrdal Beyefendi, tüm bu anlattıklarım ile sizi ne derece yorduğumun, belki de huzurlu uykunuzu böldüğümün farkındayım. Ancak milletim adına üstlendiğim ve kutsal bildiğim bu vazife hatırına bendenizi bir defalığına bağışlayınız. Şayet bu mektup size ulaşır, hele ki cevap bulur ise cemiyete, hatta milletçe sayenizde nasıl mesut olacağımızı ve gösterdiğiniz yolda gözümüzü kırmadan nasıl yürüyeceğimizi de ayrıca bildirmek isterim. Huzur içinde uyuyunuz beyefendi, kısa zamanda bizzat tanışmak ümidiyle, hürmetler ederim.

Saat Severler Cemiyeti adına Hüsnu Dakik

Son Söz

Benim İçin Roman Okumak Ne Demek?

Benim için edebiyat bütün bir evren olmakla birlikte roman da bu sonsuz evrenin en büyük, en renkli galaksilerinden birisidir diyebilirim. Adeta günlük hayatın, gerçek yaşamın içinde bir paralel evren ve orada kocaman bir galaksi...

Bizi gündelik kaygıların, ödev ve yorgunlukların dışına çekebilen bu evrenin elbette bir kapısı var ki bu da kitap, kitaplar. Her türden, renkten ve dünyanın her yerinden... İşte bana romanı sevdiren iki şeyden birisi budur. Yani hayattan kaçabilmek, mutsuzluklardan, çıkarılardan, bazen çıkmazlardan kurtulup istediğim yerlerde, gerçekten istediğim kişilerle gezip dolaşmak, gülüşüp ağlaşmak. Bunu gerçek hayatta yapabilmek yalnızca benim için zor olmasa gerek. Gerçekte belki cesaret edemeyip, belki akıl edemeyip belki de imkân bulamayarak sonuçta hiçbir zaman yapamayacağım şeyleri kitaplarda, özellikle romanlarda bulup yapabilmek, daha doğrusu yaşayabilmek beni onlara bağlayan çok güçlü bir bağdır. Bir gün Robinson Crusoe ile ıssız bir adada hayatta kalmaya çalışırken belki akşamında Raskolnikov'un cinayet planını dinlemek, başka bir gün Nietzsche gibi bir adamın dünyaya nasıl baktığına hayret etmek... İşte burada bana romanı sevdiren ikinci büyük şeyden söz edebilirim ki o da şudur: Dünyaya farklı gözlerden bakabilmek ve ancak böylece güçlü bir duyuşa erişme şansına sahip olmak. Demek istediğim, inanıyorum ki kitap okuyan bir doktor hastasını daha iyi anlayabilir, kitap okumuş olan bir taksici müşterisiyle daha hoş bir sohbe girebilir, tabii müşterisi de kitap okumuş birisiyse. Kısaca, inancım kitapların dünyayı daha güzel bir yer yapmak için belki de tek şansımız olduğudur. Çünkü biz yazar da olsak, okur da olsak insanlığımızı ancak onlarla gösteririz. Bizi diğer canlılardan üstün kılan vasıflarımızdan en önemli iki tanesi kitaplardadır, düşünmek ve konuşmak, malum yazı da konuşmanın belki en zarif bir türüdür...

İşte burada yazmaya, benim yazı ile ilişkiye ufak bir bakış atmam gerekecekse kısaca şöyle söylemeliyim: Çoğu zaman bu işi üstatlarına bırakmaktan yana olsam da bazen söyleyemediklerimi, dile dökemeyeceğim şeyleri kâğıda dökmek daha kolay gelir ve o zaman muhtemelen birkaç satır çıkmıştır dilimden, elimden, gönlümden...

Gelelim Romanların Kahramanlarına...

Kahraman her yerde kahramandır elbette ama romanlarda daha bir başkadır sanki ya da bana mı öyle gelir? Mesela sinema, hatta tiyatro, resim, birçok sanat yalnız insanlarını, şirin böceklerini, hoş kokulu bitkilerini hep biraz eksik anlatmak zorundadır sanki. Elbette onların da çok farklı ve güçlü olan örnekleri mevcuttur ancak ne de olsa yazının yarattığı o atmosfer hep eksik olacaktır. Oysa gerçekten ustalıkla bir roman ve o usta kalemin ortaya koyduğu bir kahraman öyle midir? “Sağlam” bir kahraman aslında romanın içinde ayrı bir romandır bana kalırsa. Bu durumda bir kitabı okurken aslında kaç farklı kitap, kaç farklı dünya okuyoruz bir daha düşünmek gerek. Benim bu hususta iki örnek yazarım var diyebilirim. Elbette etkilendiğim birçok yazar ve kahraman olsa da Dostoyevski'nin ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “insanları” belki de iki uç nokta olarak beni hayrete düşürmüştür. Onların kuruluşu, romanlara ve size hâkim oluşları bence gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken süreçlerdir. Bu sebeple bazen kendime şöyle derim, ya özgün olmamak pahasına onlar gibi yaz, ya da hiç yazma. Çünkü onları aşmak, o yapılanın üzerine çıkmak gerçekten mucize gerektiren bir durumdur benim için.

O yüzden belki de yalnızca okuduğum o harika romanlar ve onların, iyi, kötü, zayıf, hasta, zalim, komik ama sonuçta harika kahramanları üzerine düşünmeli ve bir şeyler yazmalıyım. Böylece en azından onları anlayabilmiş, belki biraz da anlatabilmiş olurum.

Üçüncülük Ödülü - Emine Ay

Sabahattin Ali'nin

Kürk Mantolu Madonna Adlı Eseri Üzerine

“Ben, Maria Puder”

Sabahattin Ali (25 Şubat 1907- 2 Nisan 1948): Daha çok toplumsal romanları ve halk geleneğinden etkilenen şiirleri ile tanınan Türk yazardır. Muhafiz kimliği ile mizah dergilerinde de yazıları bulunan Sabahattin Ali bu yüzden birçok kez cezaevine girmiştir. Hayatının cezaevlerinde geçen yıllarının edebi eserlerine özellikle şiirlerinde rastlanır. Kısa öyküleri dönemin edebiyat dergilerinde yayımlanan yazarın romanlarında çarpıcı olan ise Anadolu insanına olan yaklaşımıdır. Hatta bu yönü ile edebiyata yeni bir boyut getirmiştir. Toplumcu gerçekçi yönünün yanı sıra romantizmden etkilendiği yapıtları da mevcuttur. Sabahattin Ali'nin hâlâ en çok satanlar listesinde yer alan *Kürk Mantolu Madonna*'sı toplumcu gerçekçi kimliğinden farklı olarak bireysel yönü güçlü olan bir eserdir.

Kürk Mantolu Madonna: Sabahattin Ali'nin en çok okunan ve bilinen romanlarından biridir. Roman Raif Efendi ve Maria Puder'in hikâyesini anlatır. Aşkın idealize edildiği ve bazı tutkuların insanları gerçek mutluluğa götürebildiğini gösteren kitap yine de mutlu sonla bitmez. Romanın başkişisi Raif Efendi saf aşkı, mutlak aşkı temsil eder. Mutlak aşkın insan için imkânsız olmadığını, insanı hayata gerçek bağlarla bağlayabildiğini ve varlığını tamamlayan en önemli unsur olduğunu anlatır. Aslolan hayatta iki kişinin gerçek aşkla birbirini bulabilmesidir. Gerisi ise hep teferruattır...

Ben, Maria Puder

Emine Ay

Teşrinievvel,1920

Ben Maria Puder.

Belki hayatımda ilk defa kalemi elime aldım ve içimden taşmakta olan sözcükleri, açık bir musluğu ziyan etmekten korkan biri gibi bu deftere akıtmak istiyorum. Çünkü o yok ve ben hastanede yalnızım. Onu uzak, güneşli ve egzotik bir Türk şehrinde zeytin ağaçları içinde hayal ederken bile duygularımın şiddetinden gözlerimin yaşarmasına engel olamıyorken yalnız olduğumu söylemek ne kadar insafsızca! Yine de ellerini hep yaptığım gibi yüzüme götürmek isterdim.

Ruhlarımız bunca kucaklaşmışken bedeninden bunca uzak olmak, bir zehrin yavaş yavaş içime, mideme doğru aktığını hissettiriyor bana. Bu nasıl bir zehir bilmiyorum, bildiğim beni, dikkatimi ve benliğimin en kuytu noktalarını alıp insanlığın tümünden uzaklaştırıyor, sadece bir noktaya, Raif'e döndürüyor. Bir insan bir insana elbette yeter. Bununla birlikte, onu bunca sevmemin sebebini hiçbir zaman tahlil etmedim. Hayatımda bir şeyin peşinden koştum, sadece bir şeyin: tutkumun. Ve tutkum insanlığın belki en iyi icadı olan gerçek aşkı aramaktı. Bunun dünyanın adeta kendileri için yaratıldığına yüzde yüz inanan ve bundan gayrı her gerçekliği bir teferruat olarak addeden bir budalalıkla sarıp sarmalanmış erkeklerden "istemek zorunda" kalmadan yapılamayacağına tam anlamıyla inanmışken, Raif'in, o yarısı bu dünyaya ait olmayan ruhuyla karşılaştırdı hayat beni. Bende eksik olan o inançsızlıkla bir müddet onun da bir yanılısamdan ibaret olduğunu düşünmek ama için için bu sefer aldanmış olmayı dilemek, hem de her şeyden çok ve delirircesine dilemek ve en sonunda benliğimi onun o bu dünyaya ait olmayan benliğinde kaybetmek... Beni bundan daha çok mutlu edecek bir hadise daha olamayacağına şu an her şeyden çok inanmam da bundan.

Kendimi onun benliğinde gerçek aşka sarmalanmış olarak bunca kaybetmem, garip bir içgüdüyle sadece hislerimin peşinden gitmem ve nerdeyse insanlığın

tümü üzerinde tetkik ettiğim muhakemelere yer vermeden huzurlu bir teslimiyete kavuşmam ne garip. Evet, demek ki yaşamak için gereken iksir tam da buymuş. Bir insan bir insana yetiyormuş. Ve fakat şimdi, ondan kilometrelerce uzakta, bir hastane odasının korkunç yalnızlığında, aşkıyla bulanmış aklımın sularının durulup berraklaştığını, bana onu sevdiren nedenlerin bir bir belirginleşip gülümsediğini görüyorum.

Onu bütün insanlığa yetecek bir sevgiyle seviyorum, onda bütün insanlığı seviyorum. Onu, onu sarıp sarmalayan tüm maddi ve tesadüfi bağlardan bağımsız olarak, sadece o olduğu için seviyorum. Çünkü onun da beni aynı şekilde sevdiğini, yüzyıllık yalnızlığının benimle bittiğini biliyorum. İçime bu yaşıma kadar, şarkılardan, şiirlerden, romanlardan ve belki güzel olan her şeyden biriktirerek sakladığım onca duygu selinin artık bir muhatap bulamayacağına kesin olarak inandığım bir anda, hayatın mucizevi bir tesadüf eseri olarak gerçek yatağını bulduğunu bildiğim için onu, “çılğınca değil, gayet akli başında” seviyorum. Çünkü artık inanıyorum, neredeyse damarlarımda dolaşan inançsızlığımın vücudu terk eden bir zehir gibi akıp gittiğini gördükçe, iyileştigimi, yaşamak için gerekli o iksirin boşalan zehir yerine damarlarımı doldurduğunu hissediyorum.

Hafızamın ona dair ilk fotoğrafı, benim tablomun önünde, gözlerini bir saniye bile ayırmadan bakakaldığı ana ait. Bakıyordu, biraz sonra maddiyatından sıyrılıp tablonun içine girecek, onunla bütünleşecek ve dudağımın kenarına bir tebessüm olarak konacakmış gibi. O beni, ben ise onu seyrediyordum. Onun ruhu bedeninden ayrılıp tablonun içine girip suretimi sardığında, benimki ona çoktan tabi olmuştu bile. Fakat o, bunu uzun süre bilemedi.

Bu bakışı sevdim ilk. Raif’in, tapınağını her gün ziyaret eden mutlu bir Budist gibi, galeriye gelişini ve bir ibadet gibi sadece tabloya, yani bana bakışını... Bu huzurlu tapınmada onu anlatan çok şey vardı çünkü. Etrafını saran gerçekliğin vasatlığı ve sıkıcılığında kaçınan ve bir tablonun içine girip sonsuza kadar hapsolmayı dileyen bir hali vardı. Korkunç yalnızlığını gördüm. Yanına soku-lup konuştuğumda tablodaki kadın olduğumu fark edemeyecek kadar dalıp gittiğini gördüğüm zamansa, insan içine karışmamanın onun tercihi olduğunu... Biliyorum, zaten ait olmadığını hissettiği bir dünyada hırgür çıkarmak istemeyişindendi bu. Ve beni ona bağlayan zincirin ilk halkasını ördü.

Onu benden bir şey istemekten men ettiğim zaman, gözlerini yere indirip derin bir tefekküre daldığını gördüğümde aklımdan geçenleri okumak zor değildi. Müteşekkirdi. Hayatta hiç kimse tarafından sevilmemiş ve seilmeyi hak etmeyen “lüzumsuz bir adam” olduğunu düşünen bu adam, yanımda, hiçbir şey istememek suretiyle, sadece yanımda olmasına izin verdiğim için sadece müteşekkirdi. Hayatta hiç kimseden hiçbir şey istememeye alışmış Raif, onun için araladığım kapıdan süzülen ışığa güneşe tapar gibi tapıyordu. Doğasındaki bu tevazu asaletinin yansımasıydı ve “istemek-almak” güdüsünü en doğal tanrı vergisi olarak telakki eden hemcinslerini düşündüğümde, Raif’in başka bir dünyadan olduğuna kesin olarak hükmetmiştim.

Raif’in sessiz kabullenişinde görünenden fazlasını görmek zor değildi. Bunda, hem hakkı olmadığına inandığı bir saadeti israf etmekten korkup bunu kaçırmaktan çekinen bir insanın ketumluğu, hem de diğer insanlara benzemeyen taraflarıyla isteksiz ve çaresizce uzlaşan birinin hüznü vardı. Evet, bu halini de çılğınlar gibi seviyorum: hüznü ona yaklaşıyor, en az aşk kadar ona ait çünkü.

Raif’in, -belki ruhlarımızın hemen birbiri ardından bu dünyaya gönderilişinin de bir kanıtı sayılabilecek-, en az hüznü kadar sevdiğim diğer tarafı, kafasının içinde yaşaması. Çünkü ben de hep, beni bu yaşıma kadar insanlardan soyutlayacak kadar kafamın içinde yaşadım ve dışarıda beni acımasızca çevreleyen basit ve sıkıcı gerçeklikten bir kaçış olarak sığındığım kafamın içinden bir başkasının kafasına, Raif’in kafasına attım kendimi. Ve fakat o bana şimdi, hayatta hiçbir zaman kafamızdaki kadar harikulade şeyler olamayacağı gerçeğinin bir gafletten ibaret olduğunu öğretti. Şimdi artık ben ve o, her türlü gerçekliğe dokunabilecek, hayatın kıyısından değil tam ortasından geçebilecek ve ete kemiğe bürünmüş bir sevgiyi birlikte büyütecek kudrete sahibiz. Şimdi biz, içimizde, her şeyle mücadele edebilecek kuvvete ve cesarete sahibiz.

Oysa onun bu sessizliğini, bu ketum ve çekingen hallerini nasıl da hayretle karşılamıştım ilk zamanlar. Ona bir kızdan farkı olmadığını söyleyecek kadar ileri giderek hem de. Evet, erkeklerin dünyasında, bir başıma, tenzil edilmeden, benden bir şey istenmeden, bana hakim olunmadan ayakta kalmaya çalışmak beni erkekleştirmişti bu yaşıma kadar. Raif’le rollerimiz değişmiş gibiydi. İnançsızlık ve güvensizlik beni ne kadar erkekleştirdiyse onu o kadar kadınlıştırmıştı. Ben şimdi kadınlığımla, Raif’in karnımdaki hediyesinin de

etkisiyle, barıştım artık. Hoş tutulan bir oyuncak olmadan, kırılıp bükülmeden ve sadece kendim olarak seilmek benliğimin tüm yaralarını sardı; beni kadınlığın tüm acizliğinden sıyırıp kendimle barıştırdı. Ona âşık olmak benliğimi hiç yaralamadı üstelik. Onu adeta kadınlaştıran, erkekliğin doğasından gelen hoyratlıklardan sıyıran o tenezzülsüzlüğü, mütereddit ve sıkılgan taraflarının yaralı ruhunun yansımaları olduğunu biliyorum ve tüm benliğimle o yaralara merhem olabilmek için varlığımı kutsuyorum.

Raif benden hiçbir şey istemedi. Bundan onu men etmeseydim de istemeyecekti. Ona bunu söylediğimde sadece bana tabi olduğunu ve her şeyin benim istediğim gibi olmasına izin verdiğini söyledi. Şimdiye kadar hiçbir Alman erkeğinde görmediğim bu mahcubiyeti başta yadırgadım. Kendimle onun arasında hoyratça ördüğüm duvarlarla onun sessiz teslimiyeti öyle bir tezat oluşturuyordu ki iffetli bir kız gibi mesafeli duruşu beni ona daha çok sokulmaya itti. Evet, istediğim seilmek, sadece seilmekten ve ördüğüm duvarlar ardına geçip her gün beni ne kadar sevdiğini sınıadım onun. Onun doğallığı yanında benim bu hesaplılığım belki ki insafsızcaydı ama bunu yapmaya mecburdum. Sadece hedefine odaklanan erkek doğasının, istediğini elde ettikten sonra dönüp gitmesi tahammül edebileceğim bir şey değildi. Raif'te bu yıkımı yaşamaktansa onu duvarlarımın ardında tutmayı yeğledim. Başta ona dostum demem bundandı. Onunla sadece arkadaş olacağımızı söylediğim zaman buna için için hayıflanmam da... Ona olan ikircikli hislerim beni çok yordu. Duvarların ardından beni nasıl sevdiğini bencilce sınıadığım her an ellerini tutmak için çılgınca isteklerim olduğu gibi, yanıldığımı ve onun da diğer herkes gibi olduğunu düşünüp kendimi ondan çekerek bir nevi cezalandırdığım da oldu. Ta ki bedenimin ondan ayrı kalmaya artık dayanamadığı, hatırası şu an karnımda kıpırdayan o yılbaşı gecesine kadar...

Ruhen tabi olduğum birine bedenim de esir olmuştu artık. Sarhoşluğun etkisiyle, sonu gelmez gel gitlerde o herşeyi mahvedebilen küçücük anlardan birinde onu çekip aldım duvarlarımın gerisinden. Benliğinde kaybolan benliğim tek değildi artık; bedenim de onun bedeninde kayboldu. İşte o an, ömrümü diğer bir yarısını aramakla geçirdiğim varlığım tamamlandı, yokluk âleminden çekip varlığa sürükledi beni. Her hücremle yeniden var oldum, yeniden yarattım kendimi.

Bir insan bir insana herhalde yeterdi. Fakat o da giderse? Gider sandım, Raif de diğer hepsi gibi duvarların ardını gördükten sonra gider sandım. Ona tam da teslim olmuşken, o saadet gecesinin sabahında o gitmeden ben çekip çıkardım onu duvarlarımın ardından. Teslimiyete uyanmıştım oysa, sonsuz bir teslimiyete. Beni bunca mesut ederken bunca korkutan bir teslimiyete... “Olmuyormuş; eksik olan bu mu diye düşündüm ama bu da değilmiş. Seni de sevemedim Raif” derken, varlığımı yine yokluk âlemine sürüklemek pahasına, ruhumun diğer yarısını ve daha önceki gece tenime sinen bedenini söküp atmaya çalıştım. Sahip olduğu tüm kudreti gururundan ve inançsızlığından alanlara özgü o bükülmezlik ve o inatçılıkla.

Günler geçti. Ben bekledim. Günler geçerken beklediğim yine gelmesi, bu sefer daha güçlü, kendinden daha emin ve daha tutkulu olarak gelmesiydi. Raif benden isteyebileceği en son şeyi de almıştı ve beni gerçekten sevip sevmediğini asıl şimdi anlayabilecektim. Sevgiyi sürekli sınavan, hiçbir zaman hiçbir şeyden yüzde yüz emin olmayan o hesapçı tarafımın kulağıma fısıldadığı buydu. Bir lastik top gibi, attığımda daha güçlü bir şekilde geri gelsin istiyor ve bunu inançsızlığımın dikenli mantığına bürüyordum. Onu yanımdan uzaklaştırmamın sevgisini ne ölçüde etkilediğini görmek istiyordu bencil tarafım. Çünkü mantığım o yaşıma kadar, hayata, erkeklere ve münasebetlere ilişkin oluşturduğum demirden yargıların, peşin hükümlerin ve korkuların ardına hapsolmüştü. Oradan çıktığım anda hayal kırıklığının buruşuk ellerinin beni boğazlayacağını biliyordum.

Raif’in duvarların ardında kalmasına tahammül etmek ne güçtü! Şimdi ben eksiktim o duvarlar ardında, kalbimden söküp attığım okun bıraktığı o korkunç boşlukla. Ne yapsam dolmadı, Atlantik’teki işime de uğramadım ve buna beni yatağa hapseden hastalığım eklenince o birkaç gün uçurumlardan düştüm.

Ama geldi. Raif hastane odasında kanıyla canıyla karşımda durduğu zaman odama güneş doğdu, varlığım aydınlandı, yaşamak için gerekli iksir yine dolanmaya başladı kanımda. Artık bu sevginin imtihana tutulacak bir tarafı kalmamıştı çünkü. Her şeyimle onun olduğumu söyledim ona çünkü hayatta başka türlü yaşanılabileceğini de gördükten, bunca sevgiyi tattıktan sonra ben artık hayatta yalnız başına yürüyebilecek bir insan değilim.

İşte o anda aramızda noksan olan şeyin ne olduğunu anlayabiliyordum ve fakat bu noksanlık ona değil, bana aitti. Ben de inanmak noksanmış. Beni bu kadar sevdiğine bir türlü inanmadığım için ona âşık olmadığımı zannediyordum. Demek ki insanlar benden inanmak kabiliyetini almışlar. Ama şimdi inanıyorum, Raif beni inandırdı. Onu seviyorum; deli gibi değil gayet akli başında seviyorum.

Ama işte o telgraf... O bunca hayati mesele cereyan ederken maddi dünyanın gerçeklerine götüren bizi.

Tam da ona tabi olduğumu ilan etmişken, tam da ruhumun zincirini eline vermişken... Nefes almak için tam da ona ihtiyaç duyarken ve içten içe beni kemiren bu hastalığın tam da panzehirini bulmuşken...

Raif Türkiye'den bir telgraf aldı. Babası ölmüş. Onu geri çağırdılar. Gitmesi gerektiğini, oradaki işleri düzene koyduktan sonra beni de alacağını söyledi. Ne yalan söyleyeyim, ona bu en çok ihtiyaç duyduğum zamanda gitmesi beni fazlasıyla yaraladı. Ama onun benden önce de bir hayatı olduğunu, babasını kaybetmesinin kâfi derecede geçerli bir sebep olduğunu kendime telkin ederek teselli buluyorum.

Ama sormadan da edemiyorum: Neden şimdi? Neden hayatın bizimkinden çok farklı işleyen bir saati var? Neden sonsuz bir mutluluğa kapılıp gittiğinde insan, maddi hayatın gereksiz teferruatlarıyla bölünüp sekteye uğruyor? Neden bir ayrılıklar yumağı hayatımıza hiç de önem arz etmeyen basit ayrıntılar yön veriyor?

Kafamın içinde dönüp duran bunca safsata ve bedenimi bitap düşüren bu sinsi hastalıkla ben; sadece ama sadece Raif'in aşkıyla hayata tutunabiliyorum. Evet, insan hayata tutunduğundan daha sıkı tutunabiliyor bir başkasına. Ve buna yön veren içgüdü her neyse o bizim bir yerlerimize nakşedilmiş öylece duruyor, hayatımıza yön veren kararları aldırıyor bize.

Bana da onunla her yere gidebilmek kararını aldırın işte bu oldu. Ve ondan önce Berlin'i terk etme kararını da... Raif'ten önce Berlin'den kaçıp gitmek istedim. Onun yokluğuyla baş edemeyecek kadar güçsüzdüm çünkü. Gitmeseydim şehrin kendisi kusacaktı beni, biliyorum.

Ona veda ederken ne zaman çağırırsa gelebileceğimi söyledim, nereye çağırırsa. Trenin penceresi boyunca koşarken "Çağıracağım, muhakkak çağıracağım"

dedi. Ona inandım; ona, hayatta inanabildiğimiz kimseler olduğunda içimizden geçen o sarsılmaz güven duygusuyla inandım. Ona, bir tanrıya inanır gibi inandım. Ona inanmak beni iyileştiriyor, ona inanmak en az onu sevmek kadar rahatlatıcı.

Şimdi, ayrılığın üçüncü ayında, günlerimi bu hastane odasında, onunla kuraçağımız istikbalin hayalleri dolduruyor. Ömrümüzden geriye kaç gün kaldığını bilmemek ve fakat her gün ölüme bir adım daha yaklaştığımızı bilmek, birbirimizden ayrı geçirdiğimiz her anı bir cehennem azabına dönüştürüyor. Nasıl oluyor da birbirini aynı şiddette seven iki insan birbirini bulduktan sonra ve hayat bu kadar kısa iken ayrılmak zorunda kalabiliyor? Bunu anlamak benim için çok güç. Fakat yine de hasret vuslattan üstündür. Bunu bilmekle beraber, ondan ayrı olmanın dayanılmaz şiddeti yorgun kalbimin taşıyabildiğinden çok fazla. Umut bizi ayakta tutan tek şey, en güzel şey.

Ona karnımdaki tomurcuktan üstü kapalı olarak bahsettim. Hem işlerini aksatmasına mani olmak hem de ona bir sürpriz yapmak için. Kim bilir belki de karnım belirginleşmiş olarak giderim Türkiye'ye. O zaman gözleriyle gördüğünde bir şey söylememe gerek kalmayacak. Ona özgü çocuksu heyecanıyla her zaman yaptığı gibi ellerime sarılacak, öpecek ve karnımda gezdirecek ellerini, bana şu an hayat veren, hastalıklı vücuduma umut pompalayan tomurcuğun üstünde.

Türkiye'ye gideceğim. Hep güneşli olduğunu söylediği o uzak ülkeye. Zeytin ağaçlarından bahsederdi bir de. Sıcak denizlerden... Yazmaya mecal bulamadığım uyku ile uyanıklık arasında, içinde zeytin ağaçları, güneş ve deniz olan rüyalar görüyorum. Sonra Raif çıkıp geliyor ellerime sarılıyor, ellerini alıp yüzüme götürüyorum. Sonrası gelmiyor, devam edemiyorum rüyaya, orada kesişip kalıyor. Belki de sadece ona kavuşacağım ana odaklandığım için devamını getiremiyorum, gerisi önemli değil, tek Raif'e kavuşayım...

Oku aldım, daha derine saptım. Kalbimde okum, karnımda kıpırdayan bir mucize, bir günden diğerinin kollarına atıyorum kendimi. Ok ne kadar kana-tırsa o kadar iyi. Okçunun önünde saygıyla eğildim.

Şimdi uyumalıyım, ziyadesiyle bitkinim.

Maria PUDER

Açıklama

Yazımı romanın diğer karakteri Maria Puder ağzından yazılmış bir günlük olarak kurguladım. Maria Puder bu günlüğü bir hastane odasında Raif'e kavuşacağı günleri beklerken, yani ölmeden hemen önce kaleme alıyor.

Romanın bir bölümü Raif Efendinin defterinde, Raif Efendi'nin ağzından anlatıldığı için onun iç dünyasını açıkça yansıtmakta ve kendi kişiliğine dair açık tasvirler yer vermektedir. Ben de yazımda bu sefer Raif Efendi'yi, romanda çok derinlemesine irdelenmeyen Maria Puder'in ağzından anlatmaya çalıştım. Yer yer Maria Puder'in kendine ve hayata dair içsel konuşmaları- monologlarına dönüşen bu günlük, aşırı gururundan dolayı kendini çok fazla ifşa etmeyen Maria Puder'in, Raif Efendi ile aşkı gerçek anlamda ilk kez tattığını ve onun nasıl etkisi altında kaldığını göstermeye çalıştı. Günlükte daha çok, romanda sözleri neredeyse çok az alıntılanan ve kendini daha çok kendi cümleleri ile anlatan; daha çok dominant görünüp mesafeli duran Maria Puder'in iç dünyasına ördüğü duvarlar ardında yatan kırılğan ve yaralı benliğine ayna tutan bir itiraf niteliği taşıması amaçlandı.

Bunu yapmaktaki amacım ise, Raif Efendi'nin, romanda saf aşkı temsil etmesine rağmen Maria Puder'i yeterince anlamadığına; kadınların doğasından gelen doğrudan söylemekten çok ima etme yöneliminin Raif Efendi tarafından da tam olarak anlaşılmadığına inanmam ve Maria Puder'in sert duran ama Raif Efendi'ninkinden çok daha karmaşık iç dünyasına bir de kadın bakış açısı ile ayna tutmak isteğiştir.

Maria Puder'in ağzından yazılan bu günlük zaman zaman kendini öne çıkarırsa da, Raif Efendi'yi anlatmayı amaçlamıştır. Kullanılan dil Maria Puder ağzından, dönem göz önüne alınarak eski Türkçe sözcükler ağırlıklı olarak şekillendirilmiştir. Günlük boyunca Maria Puder'in ağzından Raif Efendi'nin sözlerine referanslar serpiştirilmiştir. Hatta bir takım sözler aynen alınmıştır. Alıntıladığım sözleri italik olarak belirtmememin amacı ise yazının akıcılığını bozmak istemeyişim. *Kürk Mantolu Madonna*'yı okumuş olan herkesin rahatlıkla anlayabileceği referanslar olduğuna inandığım için ayrıca belirtmek istemedim.

Mansiyon - Fatih Aşan

Özge Baykan'ın *Konuşmayan Adam* ve

Abe Kobo'nun *Kutu Adam* Romanları Üzerine

Konuşmayan Adam ile Kutu Adamın Geçirdikleri Değişimlerin Karşılaştırılması ve Yaşamsal Aksiyom Kavramı

Özge Baykan, 1981 yılında İzmir'de doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. Lisans eğitiminin bir bölümüne Japonya'da devam etti. Gazetecilik alanındaki yüksek lisans eğitimini Londra Westminster Üniversitesi'nde tamamladı. 1999'dan bu yana *Altzine*, *Jazz*, *Geniş Açı*, *Travel+Leisure*, *Roman Kahramanları*, *DOX* gibi dergilere yazı ve çevirileriyle katkıda bulundu. Öyküleri *Hayalet Gemi*, *Eşik Cini* ve *Notos* gibi dergilerde yayınlandı. Abu Dhabi'de yaşıyor. İlk romanı *Konuşmayan Adam* (2000) Altkitap ve Notos Kitap, ikinci romanı *Tutkunlar* (2012) Notos Kitap, caz vokal yazılarından oluşan *Caz Kadınları* (2011) Altkitap tarafından yayımlandı.

Konuşmayan Adam, Özge Baykan'ın ilk romanı. Anlatmak ve yazmakla ilgili kaygıların ürünü. Geleneksel anlatıdan uzak bir üslubun benimsendiği roman, hepsi birbiriyle sıkı bir bağ içinde olmayan 68 bölümden ve aralara serpiştirilmiş bir dizi şiirden oluşmakta. 2000 yılında yayınlanan Romanın ana kahramanı, söylenebilecek her şeyin zaten söylenmiş olduğu düşüncesiyle konuşmayı bırakmış ve özgünlük peşinde bir adam: Konuşmayan Adam. Romanın tamamına yakını onun hayatından kesitler ya da başkalarının onun hakkında yazılanlardan oluşuyor. Amaç, böyle bir yaşamın ve özgünlük sorunsalının

farklı yönlerini araştırmak, bir takım sorular sormak. Konuşmayan Adam'ın neden konuşmadığı ile başlayan kitap, belirsiz bir süre sonrasında konuşmama fikrinin özgün olmadığına anlaşılmasıyla sona eriyor. Türk ve dünya yazınında neredeyse hiç yankı bulmayan ve üzerine yazılmış çok da bir şey bulunmayan bu roman, yabancılaşmanın edebiyatta neredeyse hiç değinilmeyen bir türüne eğilmek bakımından son derece özgün bir yapıt.

Abe Kobo, 1924'te doğmuş ve 1993'te ölmüştür. En tanınmış romanı olan "*Kumların Kadını*" 1962'de yayımlandıktan sonra Japonya ve Avrupa'da çeşitli ödüller almıştır. Bireyin modern toplumdaki bunalımlarını başarıyla çizen üst-gerçekçi ve kâbusvari edebi keşiflerinden dolayı Kafka'ya benzetilen Abe Kobo aynı zamanda, "*Bir Başkasının Yüzü*" ve "*Parçalanmış Düzlem*" kitaplarının da yazarı olup, ayrıca birçok tiyatro eseri, senaryosu ve bilim-kurgu romanları bulunmaktadır.

Kutu Adam, özellikle istikrarsız ve güvenilmez birinci kişi anlatıcısı yönünden sıra dışı ve yetkin bir roman. 1973 yılında yayınlanan bu roman birbiriyle bağlantısı olmayan yahut şüpheli olan bir kaç kahraman üzerinden ilerliyor. Beckett'in kahramanlarını andıran ve modern çağın baskıladığı bu kahramanların en önemli ortak noktası hayatlarının bir noktasında her şeyi geride bırakıp bir kutunun içinde yaşamaya karar vermeleri. Hepsinin amacı aynı: gözlerden kaçınmak. Roman boyunca bu değişimin nedenleri ve nasılları detaylı bir şekilde incelenerek insan doğası ve modern çağa ilişkin sorulara cevaplar aranıyor.

Konuşmayan Adam ile Kutu Adam'ın Geçirdikleri Değişimlerin Karşılaştırılması ve Yaşamsal Aksiyom Kavramı

Fatih Aşan

Özet: Konuşmayan Adam ve Kutu Adam'ın geçirdikleri değişimler temelde özdeştir ve modern yaşam şartlarının sunduğu tehditkâr uyarılara karşılık dış dünya ile kurulan çift yönlü iletişimin kısmen tek yönlüye indirilmesi şeklinde vücut bulan birer savunma mekanizmasıdır. Değişimler arasındaki fark yalnızca karakterlerin yaşamsal aksiyomlarından kaynaklanmaktadır.

Bu incelemenin amacı, özetle, Konuşmayan Adam ve Kutu Adam karakterlerinin geçirdikleri değişimlerin niteliklerinin tespiti ve bunların birbirleriyle karşılaştırılmasıdır. Söz konusu amaca yönelik olarak, karakterlerin değişimlerinde önem arz eden bir takım kavramlar hakkında açıklamalara da yer verilecek ve ardından bu kavramlar kullanılarak Konuşmayan Adam ve Kutu Adam'ın geçirdikleri değişimlerin sebepleri ve nitelikleri ortaya konarak kıyaslanacaktır.

Konuşmayan Adam ve Kutu Adam karakterleri ile bunların içinde yer aldıkları kitapların tanıtımları ekte sunulduğu için bu yazıda tekrar edilmeyecektir. Ancak Kutu Adam'a ilişkin bir hususun aydınlatılmasında yarar vardır: Kutu Adam adlı romanda tek bir Kutu Adam karakteri bulunmamakta ve kutu adamlık olgusunun açıklanmasından sonra farklı kutu adamların yaşamlarından kesitler sunulmaktadır. Bu incelemede ise Kutu Adam dendiğinde kastedilen -özellikle belirtilmediği sürece- bunlardan biri değil, kitap boyunca anlatılanlardan yola çıkarak ulaşılabilen ortalama ve anonim bir Kutu Adam'dır.

Konuşmayan Adam ve Kutu Adam'ın geçirdikleri değişimleri kavrayabilmek için, öncelikle, iletişim kavramı ve iletişimin türleri konusunda net bir bilgiye sahip olmak şarttır. İletişim, duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her

türlü yolla başkalarına aktarılması olarak tanımlanabilir. Bir başka kaynaktan ise iletişim, kaynaktan alıcıya iletinin aktarılması süreci olarak tanımlanmıştır. İletişimi doğrudan ve dolaylı; doğrudan iletişimi de dil yoluyla iletişim ve dil dışı iletişim olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan dil yoluyla doğrudan iletişim, sözlü ve yazılı olarak gerçekleştirilen doğrudan iletişimi kapsar. Dil dışı doğrudan iletişim ise jestler, mimikler, beden dili ve görünüm aracılığıyla sağlanan doğrudan iletişimidir. Vurgulamakta fayda vardır ki; yukarıda bahsedilip sınıflandırılan iletişim kavramı yalnızca bireyler arasındaki doğrudan iletişimi kapsamaktadır; sanat yapıtları yahut göstergeler yoluyla dolaylı olarak kurulan iletişim konumuzla ilişkili değildir ve açıklamalarımızın dışındadır. Yazının bu noktadan sonraki kısmında 'iletişim' ifadesi 'doğrudan iletişim' olarak anlaşılmalıdır.

Doğrudan iletişim tek yönlü veya çift yönlü olabilir. Çift yönlü iletişim, tek yönlü olandan farklı olarak, 'geri bildirim'i, dolayısıyla da 'karşılıklı etkileşim'i içerir. Bu tür iletişimde bir etki-tepki süreci söz konusu olmaktadır. Tek yönlü iletişimde ise iletişimin taraflarından yalnızca biri aktiftir ve karşı tarafa etkide bulunurken karşılık olarak kendisi herhangi bir etki veya tepkiyle karşılaşmaz. Bir başka deyişle, tek yönlü iletişim bir etkileme süreci iken çift yönlü iletişim bir etkileşim sürecidir.

Karşılaştırma kısmına geçmeden önce tanımlanması gereken bir başka kavram da 'yaşamsal aksiyom' kavramıdır. Bu kavram, benzerlerinden bahsedilmiş olsa dahi, literatürde daha önce bu biçimde kullanılmamış ve ilk defa isimlendirilen bir kavramdır. Niteliğini tam olarak anlayabilmek adına aksiyom kavramının şu şekilde olan tanımını akılda tutmakta fayda vardır: Kendiliğinden apaçık ve bundan dolayı öteki önermelerin ön dayanağı sayılan temel önermelere aksiyom (belit) denir. Yaşamsal aksiyom kavramı ise, bir öncekinden yola çıkarak şöyle tanımlanabilir: insanların yaşamlarını yönlendirmek üzere kararlar alırken yaptıkları değerlendirmeler esnasında mantığa uygunluğunu veya başka bir yönünü sorgulamaksızın açıkça doğru kabul ettikleri önermelere yaşamsal aksiyom denir. Her insanın bir veya daha fazla yaşamsal aksiyomu vardır. Bu tanımda hayata ilişkin bir karar alınacağı zaman karşılaşılan seçenekler birer önerme olarak düşünülebilir. Kişi, bu önermelerden doğru bulduğunu seçecek; doğruluk tespiti için ise hâlihazırdaki bilgi haznesini, mantığını ve hepsinden

önce en temele koyduğu ‘yaşamsal aksiyomları’ nı göz önüne alacaktır. Eğer bir önerme yaşamsal aksiyom niteliğindeki önerme ile çelişiyorsa başka herhangi bir değerlendirmeye gerek duymaksızın kişi o çelişen önermeyi yanlış kabul edip reddedecektir. Tüm anlatılanlara karşılık, yaşamsal aksiyom önermesinin her zaman doğru olduğu söylenemez. Bu da onun mantık veya bilimsel bilgi gibi nesnel kaynaklara değil; yaşamın ilk yıllarındaki tecrübeler, çevreni kazandırdığı kabuller ve yaşanan büyük travmalar gibi öznel kaynaklara dayanmasıyla ilgilidir. Bu bakımdan yaşamsal aksiyom önermeleri bir prensibi, korkuyu, takıntıyı ve benzerlerini ifade ediyor olabilir. Kavramı daha anlaşılır kılmak adına; psikolojinin başka bir kavramıyla bağlantı kurulabilir: yaşamsal aksiyomlar Maslow’un ihtiyaçlar piramidinin bir istisnası veya piramidin ilk basamağının ne olduğu üzerinde bir etkidir; ilk basamak yani en temel ihtiyaç yaşamsal aksiyom önermesine uygun yaşamaktır.

Yaşamsal aksiyomların varlığını gündelik hayatın bilgisiyle teyit etmek mümkündür. İçinde yaşadığı zaman ve mekândan bağımsız olarak, her insanın çevresinde mutlaka hayatını yalan söylememek, borç almamak, gururunu korumak gibi kavramlara bağlı olarak yaşayan birileri olmuştur. “Ben yalan söylemem” yaşamsal aksiyomuna sahip olan bir kişinin sırf buna uygun davranmak adına ve aksi yönde bir seçimin tüm olası getirilerine karşılık, yıllarca verdiği emeği bir kalemde silip atacak ya da mal ve can varlığında kayba neden olacak şekilde hareket etmesine toplum hayatında sık sık rastlanmaktadır. Namus kavramı ve buna yüklenen anlama bağlı olarak gerçekleşen intihar ve cinayetlerde ise, yaşamsal aksiyomların insan hayatına etkisi belki de en radikal şeklini almaktadır. İnançları adına can vererek şehit kabul edilen insanlar da yaşamsal aksiyomların varlığına bir diğer ispattır.

Son olarak değinilmesi gereken diğer bir kavram da ‘savunma mekanizması’ kavramıdır. Savunma mekanizmaları, insanların yaşadıkları çeşitli sorunlar ve karşılaştıkları engeller karşısında ruh sağlıklarını korumak üzere farkında olmadan kullandıkları mekanizmalardır ve sorunlara çözüm değil sorunların doğurduğu kaygıyı ortadan kaldırarak kişiyi rahatlatma işlevi görürler. Bir başka deyişle savunma mekanizmaları, insanların sağlıklarını kısa vadede korumak üzere kullandıkları kestirme bir yoldur. İş yerinde patronundan azar işiten fakat ona karşılık veremeyen bir adamın eve geldiğinde öfkesini çıkarmak için

köpeğini tekmelemesi ya da karısına kızması yansıma savunma mekanizmasının örneğini oluştururken; ahlaken yanlış görülen bir eylemde bulunan kişinin kendini bunu yapmaya mecbur olduğuna ikna ederek rahatlatması ise akla uydurma savunma mekanizmasının örneğidir. Bunlar gibi çok çeşitli savunma mekanizmaları mevcuttur.

Konu için önem taşıyan kavramlar açıklandığına göre; artık Konuşmayan Adam ve Kutu Adam'ın geçirdikleri değişimlerin nedenleri sorgulanabilir. Bu noktada her ikisinin de değişimlerinin iki ortak nedeninden bahsedilebilir. İlgili değişimlerin niteliğine ise sebep-sonuç ilişkilerine paralel olarak değişim sürecinin açıklanması esnasında değinilecektir.

İncelemeye konu karakterlerin geçirdikleri değişim, en basit şekliyle, diyalektik bir süreç olarak açıklanabilir. Bu süreçte tez, karakterlerin yaşamsal aksiyomları; antitez ise, iletişim yoluyla algılanan, dış dünya kaynaklı tehditkâr uyarılardır. Sentez ise karakterlerin değişimi olmaktadır. Yani Konuşmayan Adam ile Kutu Adam'ın değişimlerinin bahsedilen iki ortak nedeni; bu karakterlerin yaşamsal aksiyomları ve karşı karşıya kaldıkları tehditkâr uyarılardır.

Bu nedenleri incelemeye, karakterlerin yaşamsal aksiyomları ile başlanabilir. Konuşmayan Adam'ın yaşamsal aksiyomu “Ben özgünüm”dür. Konuşmayan Adam için bunun yaşamsal aksiyom niteliğinde bir önerme olduğu; en belirgin şekilde romanın ilk, ikinci ve son bölümlerinden anlaşılmaktadır.

Kutu Adam'ın yaşamsal aksiyomu ise “insanlarca görülmemeliyim”dir. Bu yaşamsal aksiyomun ortaya çıkış yolu kutu adamdan kutu adama değişiklik göstermektedir: örneğin A.'da kişisel alanın işgali ve suçluluk duygusu, D.'de ise cinsel istismar sonucu yaşanan travmalar insanlarca görülme arzusu doğururken, diğerlerinde, röntgencilğe ilişkin cinsel saplantılar aynı şeye sebebiyet vermektedir. Sonuç itibarıyla her kutu adamda ortak bir yaşamsal aksiyom olarak insanlarca görülme isteği mevcuttur.

Karakterlerin geçirdiği değişimin ikinci sebebini tam manasıyla kavrayabilmek için özellikle son yüzyıldakiler olmak üzere, Sanayi Devrimi'nden bu yana süre gelen değişiklikler ve modern yaşamın koşullarına ilişkin bir takım tespitlerde bulunmak şarttır. Dünya, Sanayi Devrimi'nden bu yana gitgide hızlanan ve insanların içinde yaşadığı koşulların yanı sıra toplum içi iletişimi-

mi derinden etkileyen büyük sosyal, teknik ve ekonomik değişimlere sahne olmuştur. Makineleşmenin getirdiği üretim ve tüketim patlaması ile maddeci bir anlayış kendini göstermiş; toplumun değer yargıları değişerek insanlar kendileri ve birbirlerini maddi varlıkları ve sahip oldukları ile tanımlamaya, bunlarla değerlendirmeye başlamıştır. Kapitalizm güç kazandıkça, toplumun üyeleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde, bireylerin maddi varlığı önem kazanmıştır. Hayatta kalmanın gitgide zorlaştığı ve paranın önem kazandığı mücadeleciler modern toplumda, sürekli bir savunma durumuna geçen ve en yakınlarına dahi güvenemeyen birey yalnızlaşmış; bu koşullar altında her gün karşılaşılan sayısız yabancı insana karşı tavrını belirlerken maddi güce ilişkin tahminlerde ‘görünüm’ en uygun yöntem haline gelmiştir. Burada görünümünden kasıt, insanın evinin, arabasının görünümünün yanında kendisinin de görünümüdür. Yani kişinin yaşadığı mekânın, kendisinin ve benzerlerinin görünümü onun değerini belirlemekte; dolayısıyla insan artık karşılaştığı her yeni kişi tarafından görünümüyle yargılanmaktadır. Tarihsel gelişim içinde doğal olarak gözlenen, ‘toplum hayatında mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş’ de ancak bu yargılamayı şiddetlendirir niteliktedir. Şöyle ki; mekanik dayanışmada herkes benzer işler yapar, benzer hayatlar yaşar ve toplumdaki az ya da çok bağımsız yaşayabilirken; organik dayanışma esasına göre işleyen modern toplumda uzmanlaşma ön plandadır; dolayısıyla artık insanlar küçük-büyük her işleri için farklı birer kişiyle muhatap olmaktadır. Modern toplumdaki mal ve hizmetlerin çeşitliliği karşısında bu, ortalama bir kişi ömrünün her günü çok sayıda insanla etkileşime girmek durumunda kalacak ve her biriyle çok az zaman ve yaşantı paylaşabilecek demektir. Yani ortada toplumun fertlerinin birbirini tanımalarına engel olan bir zamansal imkânsızlık mevcuttur; artık bireyler kıyafetleriyle karşılanıp kıyafetleriyle uğurlanmaktadır; kimsenin başkasının sözlerini duyacak vakti yoktur. Bu da görünümü, özellikle de çoğu zaman herkesçe gözlemlenebilen tek görünüm olan kişinin kendi görünümünü, yalnızca uygun bir değerlendirme yöntemi olmanın ötesinde, tek değerlendirme yöntemi haline getirmektedir. Televizyon, bilgisayar, internet gibi teknolojik gelişmeler de bu olguyu güçlendirir niteliktedir. Sonuç itibarıyla denebilir ki; çağımız bir görünümler çağıdır, nereye bakılsa sayısız görünüm vardır ve dil dışı iletişim geçmişle kıyas kabul etmez bir önem kazanmıştır. Artık bakışlara katlanmak, fiziksel baskıya katlanmak kadar zordur ve bakılmak ya da izlenmek ne hâkimi ne de tutanağı olan sıkı bir yargılamaya dönüşmüştür.

Modern yaşamı şekillendiren gelişmelerin bir başka sonucu da bilgiye ilişkindir. Sanayi devrimi şehirleşmeye de hız kazandırmış ve bugün nüfusu yirmi milyonu bulan dev metropollerin doğuşuna ön ayak olmuştur. Bu devasa şehirlerde akla gelebilecek her türlü mal ve hizmeti bulmak mümkündür. Aynı zamanda her konunun uzmanları da hizmete hazırdır. Metropollerdeki çeşitlilik o derecededir ki; ortalama bir insanın büyük bir şehirde var olabilecek tüm imkânları ve bu şehirde dönüşümde olan bilgi disiplinlerinin tümünü hayal edebilmesine veya bilmesine imkân yoktur. Ancak, bilginin aşırı denebilecek ölçeklerde yayılması ve yaygınlaşması yalnızca şehirleşme ve metropollerin doğuşuna bağlı değildir. Son yılların en önemli gerçekliklerinden biri olan 'küreselleşme', bilgi selini şu anki dayanılması güç noktaya taşıyan en önemli etkendir. Küreselleşmenin, ekonomik ve sosyal temellerinin yanında, belki de en önemli kaynağı teknolojiadaki gelişmelerdir. Bugün mesafeler kaybolmuştur; uzak diye bir şey yoktur. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir olay hakkında bilgiye ya da ortaya atılmış herhangi bir düşünceye akıl almaz sürelerde ulaşmak artık çok kolaydır. Tek yapılması gereken, bilgisayarın veya televizyonun başına geçmek ve birkaç parmak hareketinde bulunmaktır; aradığınız her şey ve daha fazlası anında karşınıza seriliverir. Üstelik bu imkânlarla erişebilmek büyük bir masraf da gerektirmemektedir; dünya nüfusunun büyük çoğunluğu için televizyon, bilgisayar, uydu, internet gibi teknolojiler lüks olmaktan çıkmıştır. Bunca imkân karşısında lüks olan şey, yeniliktir. İletişim ve ulaşımın akla hayale sığmaz gelişimi tüm insanlığı tek bir toplum haline sokmuştur; bütün bu insanların düşünsel birikimleri de ortaktır. Sonuçta ortaya çıkan öyle bir bilgi ve yaratıcılık olmuştur ki; bugün olağanüstü bir dehaya sahip olmadığı takdirde tek bir insanın bu birikimi aşıp da yeni bir şeyler ortaya koyması, daha önce düşünülmemiş bir şey düşünmesi neredeyse imkânsızdır. Bilgi, aynı bir sel gibi, her yönden insanın üzerine akmaktadır ve toplumla entegre olmuş ortalama bir insanın yaşam koşullarıyla bu akıştan kaçınmak olasılık dahilinde dahi değildir.

Konuşmayan Adam ile Kutu Adam'ın değişimlerini tetikleyen ikinci neden de işte tam bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Konuşmayan Adam ile Kutu Adam'ın yaşadıkları zaman diliminde toplumca normal kabul edilen yaşam biçiminin, içerdiği ve bireylere sunduğu belli uyaranlar vardır. Bu uyaranların

da bir kısmı ilgili karakterlerin yaşamsal aksiyomları ile çelişmektedir. Yani bu karakterlerin hem yaşamsal aksiyomlarına uygun hareket edip hem de normal kabul edilen bir yaşamı sürdürmeleri mümkün değildir. Yaşamsal aksiyomlarıyla çelişen uyarıları uygulamaları, ruh sağlıklarını bozacak; temel kabullerinin yıkılması veya ihlaliyle bu karakterler kendilerine olan inançlarını yitirip yaşam girdabında kaybolacaklardır. Bu bakımdan Konuşmayan Adam ve Kutu Adam'ın geçirdikleri radikal değişimler onların ruh sağlıklarını korumak için geliştirdikleri birer savunma mekanizmasıdır.

Konuşmayan Adam için modern yaşamın sunduğu tehditkâr uyarılar, Konuşmayan Adam'ın kendisinin özgün olduğuna ilişkin kabullerini yıkmakla tehdit eden uyarılardır. Bu noktada bilginin yaygınlaşmasına ilişkin söylenenler hatırlanmalıdır. Orta Çağ'da yaşayan ve “ben özgünüm” yaşamsal aksiyomuna sahip birisi için Konuşmayan Adam'ın algıladığı tehditkâr uyarıların söz konusu olması neredeyse imkânsızdır. Zira, günümüzden bin yıl önce var olan en büyük şehirler ancak bugün Türkiye'deki ortalama bir ilçenin boyutlarındaydı ve nüfusun çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktaydı. Kurye veya güvercin yoluyla gönderilebilen haberlerin süresi bugünün mail, sms, telefon gibi teknolojileriyle kıyaslandığında çok ağır kalmaktaydı. Kütüphaneler ise dünyanın çoğu yerinde soylular, devlet ya da dini kurumların tekelindeydi. Okuryazarlığın yaygın olmaması ve matbaanın yokluğu da zaten kitapları bilgiyi yaymak adına verimli bir araç olmaktan çıkarmaktaydı. Sonuç itibariyle bugünden bin sene önce ortalama bir bireyin bilgiye erişim imkânı çok ama çok kısıtlıydı ve bu yönden daha şanslı olan gezginler, tüccarlar, din adamları ve soyluların dahi bilgiye erişme imkânları günümüzün vasat düzeyde eğitim almış bir insanıyla kıyaslanamazdı. Özetle, teknoloji ve iletişim bugünkü düzeyine ulaşmadan önce bilgi daha az ve insanın “ben özgünüm” demesi çok daha kolaydı. Geniş bir hayal gücü veya biraz eğitim, o dönem insanlarından farklı olmaya yetmekteydi. Hele ömrü boyunca köyünden yüz kilometreden fazla uzaklaşmayan insanlar için, tanıdığı bir avuç insan ve kısıtlı düşünsel birikimleri arasından sıyrılmak kolaydı. Özgün olmak isteyen biri az bir çalışmayla “ben özgünüm” diyebileceği bir fikir düzeyine rahatlıkla erişebilirdi. Oysa bugün öyle değildir. Konuşmayan Adam modern dünyada yaşamaktadır ve modern dünyada, örneğin televizyonu açar açmaz, insanın üzerine hücum

eden bilgi seli insanın hayal gücü ve bireysel kapasitesini fazlasıyla aşmaktadır. Aradaki farkın daha rahat anlaşılması bakımından bu durum, iki bin yıldan uzun bir süre önce yaşamış Pisagor'un kendi çağında tek bir teoremla matematikte devrim yaratmasına karşılık bugün onun "devrim yaratan" teoreminin, yalnızca, çocuk yaştaki ortaokul öğrencilerine öğretilen çok sayıda teoremden biri olması gerçeğiyle karşılaştırılabilir. Özetle, Konuşmayan Adam yaşadığı toplumdaki diğer herkesten farklı olmak istemektedir. Ancak bugünün şartlarında toplum, bütün dünya nüfusundan oluşmaktadır ve küçük, birbirinden kopuk topluluklar halinde yaşanan geçmişe kıyasla modern dünyada farklı olmak çok daha zordur. Bugün, nadir ve özgün kavramları anlamlarını büyük ölçüde yitirmiştir; yüz insan arasında çeşitlilik sınırlıyken, bağlam tüm dünya olduğunda en uç örneklere bile sıkça rastlanmaktadır.

Modern dünyadaki yaşamın Kutu Adam için sunduğu tehditkâr uyarılar ise görülmeye ilişkin olanlardır. Daha önce belirtildiği üzere modern yaşamda görünümün önemi geçmişe oranla katbekat artmıştır. Yine bin yıl öncesine bir kıyaslama yapılacak olursa; o zaman için bugünkü tehditkâr uyarılardan söz edilemeyeceği açıkça görülür. Üretimin ancak ihtiyacı karşılayabilir düzeyde oluşu ve lüks tüketimin küçük bir kesimin yaşamı dışında kendisine çok da yer bulamaması karşısında zenginlik kavramı eskisi kadar merkezi bir konumda değildir. Bunlar dışında özellikle ulaşım konusundaki güçlükler karşısında ticaret sınırlıdır. Yerel imkânlar ise görünüm yönünden çeşitliliği kısıtlayarak toplum içinde farklı sınıf mensupları ile aynı sınıf içindeki farklı kişilerin görünümünü birbirine yaklaştırmaktadır. Bugün ise görünüm hususunda, yukarıda da değinildiği gibi, çok daha geniş olasılıklar söz konusudur ve görünüm ile beraber dil dışı iletişimin yoğunluğu geçmişe oranla kıyaslanmayacak ölçüde artmıştır. Sonuç olarak denebilir ki hem Konuşmayan Adam'ın hem de Kutu Adam'ın maruz kaldığı tehditkâr uyarılar, başka bir şeyin değil, modern yaşam şartlarının bir sonucu olarak tehditkâr nitelik taşımaktadır.

Konuşmayan Adam ile Kutu Adam'ın yaşadıkları değişimin kendisine gelinecek olursa; şu ana kadar söylenenlerin bir özeti olarak bu değişimin karakterlerin yaşamsal aksiyomları ile modern dünyanın sunduğu uyarılar arasındaki bir çatışmadan kaynaklandığı söylenebilir. Karakterler bu çatışma karşısında ruh sağlıklarını korumak üzere savunma mekanizması olarak bir değişim ge-

çirmektedirler. Bu değişimin konusu ise iletişimidir. Her iki karakterde de ortak olan değişim, dış dünyayla iletişimlerinin kısmen kısıtlanması, daha kesin bir söyleyişle, dış dünyayla aralarındaki çift yönlü iletişimin belli bir kısmının tek yönlü hale getirilmesidir.

Konuşmayan Adam özgün olmadığını söyleyen ve bunu düşündüren uyarılardan dolayı baskı altındadır. Bu uyarılar Konuşmayan Adam'ın düşüncelerini kendisinden dışarıya aktarmasına (etki) karşılık gelen cevaplar (tepki) niteliğindedir. Özgünlük, tanımlanabilmek için ikiden fazla insanın varlığına ihtiyaç duyan bir kavramdır; tek başına bir insanın özgünlüğü konusunda yargıda bulunulamaz çünkü özgünlük ancak kıyas yoluyla ortaya konabilir. Bu bakımdan özgünlüğün tanımlanabilmesi için bir etkide bulunulması, dolayısıyla da iletişim süreci kurulması şarttır. Düşüncelerin iletilmesi söz konusu olduğunda dil yoluyla iletişim neredeyse bir zorunluluktur; dil dışı iletişim bu konuda güvenilir bir araç değildir. Konuşmayan Adam, konuşmayarak bir savunma mekanizması olarak susku'yu benimsemektedir. Dışarıya verilen ileti, kesin olarak anlamlandırılmayan ve konsantre, kaynağa etkili bir cevap verilemeyen suskudur. Bu iletinin modern yaşam bağlamında tek belirgin özelliği, dil dışı iletişimin bu derece yoğun kullanılması karşısında eşine rastlanılmayan, özgün bir davranış olduğudur. Bunun dışında ise hiç bir düşünce iletilmemektedir. Yani Konuşmayan Adam'ın suskusu tepki doğurmayan bir iletidir; dolayısıyla kurulan iletişim de tek taraflı bir iletişimidir. Konuşmayan Adam, dış dünyayla arasında dil yoluyla gerçekleşen iletişimini çift yönlüden tek yönlüye indirgemiş ve dış dünyaya yalnızca özgünlüğünü ispatlayan bir uyarı ileterek “ben özgünüm” yaşamsal aksiyomuyla çelişen uyarıları bertaraf etmiştir. Bu iletiye (etki) tepki olarak herkesin bir şeyler söyleyebileceği ve bir cevap verebileceği düşünülebilirse de susku kesin bir anlam ifade etmediği ve belirsizlik taşıdığı için karşılaşacağı uyarılar belli bir düzen ya da ortaklık içinde bulunmayacak ve etkisiz kalacaktır. Karşılıklı etkileşim sağlayacak güce ulaşamadığından iletişimde çift yönlülüğü sağlayamayacak olan bu gibi uyarılar tepki sayılmamıştır, yani iletişimin tek yöne indirgendiği sabittir.

Kutu Adam'ın savunma mekanizması da yine dış dünyayla iletişimini kısıtlamaktır. Şu fark vardır ki; Kutu Adam yaşantıları ve benzeri çeşitli sebeplerden ötürü farklı bir yaşamsal aksiyoma sahiptir. O'nun “insanlarca görülmemeli-

yim” şeklindeki yaşamsal aksiyomu da yine ancak başka insanların varlığında anlamlıdır. Zira bir insana görülebilmek için, görececek bir insan da olmalıdır. Yani aynı Konuşmayan Adam’daki gibi çift yönlü bir iletişim söz konusudur. Kutu Adam’ın görünümü onun iletişimdeki iletisidir (etki); buna karşılık onun görünümünün hissettirdikleri, doğurduğu duygular tepkiyi ve tehditkâr uyarıyı oluşturmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki duyguların iletilmesi ve dil dışı iletişim arasında, düşüncelerin iletimi ile dil yoluyla iletişim arasındakine benzer bir ilişki vardır. Kutu Adam da Konuşmayan Adam gibi, tehditkâr uyarıyı ortadan kaldırabilmek için onun varlık şartı olan bağlamı ortadan kaldırır; yani gerçekleşen iletişimin ikinci yönünü kesip atar. Kutu Adam’ın vücuduna bir kutu geçirmesiyle beraber dil dışı iletişim kapsamında gönderdiği tek ileti büyük ve sıradan bir kutunun görünümüdür. Bu ise suskunun dil dışı bağlamda iz düşümü niteliğindedir. Yani Kutu Adam’ın kutusu onun suskusu veya Konuşmayan Adam’ın suskusu onun kutusudur. Bu şekilde bir iletiye karşılık gelen, karşılıklı etkileşimi sağlayabilecek güçte bir uyarı (tepki) bulunmamaktadır. Özetle, Kutu Adam da, Konuşmayan Adam gibi, yaşamsal aksiyomuna uygun yaşayabilmek ve böylece ruh sağlığını korumak adına dış dünyayla arasındaki iletişimi tek yönlüye indirgemıştır.

Sonuç olarak denebilir ki, Konuşmayan Adam ile Kutu Adam’ın geçirdikleri değişimler esasen özdeştir (dış dünya ile doğrudan iletişimin kısmen tek yönlüye indirgenmesi) ve dış dünyanın tehditkâr uyarılarına karşı birer savunma mekanizmasıdır. Aralarındaki farklar (indirgenen doğrudan iletişimin dil yoluyla veya dil dışı gerçekleşen iletişim olma niteliği) ise yalnızca yaşantılara bağlı olarak şekillenen farklı yaşamsal aksiyomlara sahip olmalarından dolayıdır.

Kaynakça

Göktuna Yaylacı, Filiz; Karakuş, Mine; Çapan, Bahtiyar Eraslan; Kurtyılmaz, Yıldız. *Davranış Bilimlerine Giriş*. Eskişehir 2013, s. 12-13.

Özodaişık, Mustafa. *Halkla İlişkiler ve İletişim*. Eskişehir 2012, s. 4.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts

Ünlü, Sezen: Psikoloji, s. 170. <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/EHSM/1024/unite09.pdf>

Mansiyon - Selman Emre Gürbüz

Ivan Gonçarov'un

Aynı Adlı Eseri Üzerine

“Oblomov”

Ivan Gonçarov, 18 Haziran 1812'de Ulyanovsk'da doğmuştur. Babası zengin bir tüccar olan Gonçarov, Moskova Devlet Üniversitesi'nden mezun olarak memurluk görevine başlamış ve bu görevi otuz sene boyunca sürdürmüştür. F. Dostoyevski ve A. Çehov tarafından yazdıklarından methedilerek bahsedilmiştir. *Yamaç* adlı romanının yanında akıllara *Oblomov* romanı ile kazınan yazar 27 Eylül 1891'de ölmüştür.

Oblomov, 1859 yılında Ivan Gonçarov tarafından kaleme alınmıştır. Rusya'nın ve insanların toplumsal yapısını en güzel anlatan romanlardan birisidir. Karakter ve ortam yaratma konusunda en başarılı romanlardan birisi olarak benimsenmiştir. Roman ayrıca Rus aristokrasisinin bir eleştirisidir. Romanın başarısının kanıtı; Oblomovluk adında bir sıfatın, bir tanımlamanın ortaya çıkmasıdır.

Oblomov

Selman Emre Gürbüz

Yattığım yerde, umarsızca yazıyorum bu yazıyı. Bir beklentim yok, sadece yazmak için yazıyorum. Oblomov gibiyim. Onun gibi miskin ve tembelim. Belki de nihai amacım bu benim. İnsanlar her zaman aylaklığın, miskinliğin ve tembelliğin kötü bir şey olduğunu zihinlerine yerleştirerek yaşıyorlar. Ben öyle insanlardan olmamaya çalışıyorum. Zira aylaklıkta kendimi bulduğumu, karakterimin onunla şekillendiğini düşünüyorum. Çoğu insan *Oblomov*'u okurken zorlandığını, sayfaları çeviremediğini, kitabı okurken çok sıkıldığını söylüyor. Ben onlara kulak asmiyorum. Oblomovluğun ruhumda zuhur eden bir sıfat olduğunu düşündüğüm için sayfalar su gibi akıyor. Romanın içinden birisi haline geliveriyorum.

Günümüz modern dünyasında insanlar o kadar çıkarıcı, o kadar bireyci ve o kadar maddeci oldular ki hayatlarında huzur ve neşe kalmadı. Tıpkı *Oblomov* romanındaki Stoltz karakteri gibiler. Oradan oraya koşturuyorlar. Dünyayı ve kendilerini değiştirebileceklerini düşünüyorlar. Halbuki, Oblomov gibi olurluna bırakmayı, yüz çevirmeyi, adeta sallamamayı akıl etmiyorlar. Nedeni ise onların çalışarak ve daha fazla biriktirerek mutlu olabileceklerini düşünmeleri. Kâr üstüne kâr ederek, tüketim çılgınlığında maskeler takarak, -miş gibi yaparak hareket ediyorlar. Safliklarını kaybediyorlar, bununla beraber özlere de kaybediyorlar. Kullandıkları ürünler gibi onlarda birer meta haline gelmişler. Ruhsuzlar, robot gibiler, makineler yapıyorlar sonra da yaptıkları makineler gibi olmaya çalışıyorlar. Bunda ise kabahat makinelerde değil bizzat kendilerinde. Yeni olan her şey gözlerini kamaştırıyor. Arzuları dizginlenmemiş, bireyselleşerek toplumdan kopuşun, intiharın kendilerini beklediğini, bu şekilde nasıl bir toplum haline gelinebileceğini düşünmüyorlar, düşünemiyorlar veya düşünmek istemiyorlar. Her şey karanlık, sadece gölgeler var. Mağaranın içindeler, gözlerinde kesif bir perde var. Onlar körleşmişler. Hafif bir ışık vurunca darmadağın oluyorlar. Işık onları sersemletiyor, şaşırtıyor, akıllarını başlarından alıyor. Aslında kendilerini çoktan terk etmiş aklın sadece kırıntıları... Nereye

kadar devam edeceklerini düşünmeden, sonuna kadar gitmek... Bu bakımdan Oblomovluk yapmak, devinmeden hareket etmek gibi. Adeta hareketsiz olarak bir şeyleri hareket ettirmek gibi. Eylemsiz kalarak en büyük karşı duruşu sergilemek. Gösterilebilecek en büyük tepkiyi hareketsiz kalarak gösteriyor Oblomov. Yatağında uzanmış, hayallere dalmış, her şeyi oluruna bırakan, müdahil olmak istemeyen bir kişilik. Tahakküm araçlarının başlarında olanlar; ne Oblomov'u ne de onun gibilerini sistemlerinin içinde görmek istiyorlar. Onlar da eylemsizliğin ciddi bir tepki, karşı koyuş olduğunun farkındalar. Topluma yeni yaftalamalar ekliyorlar. Miskin gibi ulvi bir kelimeyi olumsuzlaştırmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Övünç kaynağı olması gereken bu niteliği bir kara leke olarak topluma benimsetiyorlar, kuşkusuz başarıyorlar. Sadece başarıyorlar. Başarıları onların olsun, kendini bilen Oblomov, bazı kendini bilmezlerin söylediklerine kulak asacak kadar ahmak değil. Belki saf, temiz ve naif ama ahmak değil...

Ben de Oblomov'un rüyasını yaşamaya çalışıyorum. Tıpkı Diogenes gibi olmak istiyorum. Tepemde dikilmiş Büyük İskender'den tek isteğim gölge yapmaması, ışığımı kesmemesi. Önümden çekilsin, oluruna bıraksın, bana karışmasın. İsteyeceğim başka şeylerle; benim için yeni perdeler, yeni gölgeler ekleyecek yaşantıma, biliyorum. Bazen ihtiyacım olan muhabbeti, sohbeti, dostlarım sayesinde yaşıyorum. Bazen Sokrates gibiyim. Onun Agora'da yaptığı gibi dostlarımla tasasız dertleşmek, düşünmek, oturduğum yerden kafa yormak istiyorum. Çıkarısız, beklentisiz, koşuşturmaca olmadan, olduğum yerdeyim, sadece onlarla dostluğumun tadını çıkarmayı istiyorum. Oblomov'un rüyasındayım. Koşturmaca yok, telaş ve tasa yok, sadece saf huzur var. Kendime göre o rüyaya eklediğim farklı öğeler de olmuyor değil. Yalnızken öylece düşünüyorum. Bazen de kitaplar eşlik ediyor bana. Nargilem ise her zaman yanımda. O da bir dost benim için. Olduğu yerde duran, fokurdayan, lezzet veren, dinginlik veren... Muhabbet bekleyen birisi sanki. İdrak için şüphesiz bir dinginlik hali şart. Hayallerimin, tahayyülümün temellerini kurmak için bazen duraksamaya, yere basmak için bu dinginlik haline ihtiyaç duyuyorum.

Kitaplar da muhabbetin yoğunluğunu artırıyor. Bazen insanlara kırılıyorum, Cemil Meriç gibi düşünerek, kırıcı olan insanlara karşı kitaplara sığıyorum.

O kitaplarda Sokrates, Diogenes ve Oblomov gibileriyle karşılaşmak her zaman mümkün...

Hayal kuruyorum, öylece hareketsiz... İçimden gelmiyor harekete geçmek. Koşuşturmak istemiyorum. Olan biteni seyretmek daha güzel. Neşeliyim, mutluyum ve melankolik değilim. Devamlı bir huzur halindeyim. Harekete geçtiğim anda bu huzurun aniden ortadan kaybolacağını düşünüyorum. Bu hareketsizlik içinde modern dünyada rastlayabileceğim bir Oblomov arıyorum ve karşıma bir şaheser çıkıyor; *The Big Lebowski*. Hareketsizliğimi sağlamaştırarak, onu daha iyi yaşamak için *The Big Lebowski* filmi izliyorum. Ana karakter olan 'Ahab' (The Dude) gibiyim. O, dünyaya sırt çevirmiş, saf, işsiz-güçsüz, umursamayan, gerçek bir dost... Öyle ki kendisine başka bir isimle seslenmesini istemiyor. Kahraman değil, basit ama sıradan değil. Hareketsizliğinde son derece ciddi. Başka yakıştırma istemiyor, sadece bir dost, bir ahabap olarak anılmak istiyor. Başka tanımlamalara ihtiyacı yok. Tıpkı Oblomov gibi, fazla bir beklentisi yok. Oblomov gibi, fazla işle meşgul olmayı istemiyor, sadece odasını dolu gösteren halısı var. O da Oblomov gibi eşyaya tamah etmiyor, olanı ile yetiniyor, fazlasının uçurum olduğunun farkında. Aklım miskinlikte olduğu için karakterler farklı dönemlerde de olsa böylece benim için benzerlik kazanıyor. Zira ortak yön; yönsüzlük, oturaklı bir hareketsizlik...

Genellikle geceleri özdeşleştiriyorum Oblomov'la kendimi. Geceler de onun gibi hareketsiz, onun gibi dingin ve durgun... Kötü gidişatın, karmaşanın ve kaosu olduğu yerde insan gecelere ihtiyaç duyuyor muhakkak. Gecenin sonunda rüyalar bekliyor beni; Oblomov'un rüyasındayım. Her sabah yeni bir kargaşa, yeni bir keşmekeş. Evimden dışarı pek adım atmıyorum. Göreceğim pislikler, midemi bulandıracak, bulantı hali yaşatacak bana, biliyorum. Dışarı bin bir türlü Stoltz kaynıyor. Çoğu, Avrupa kafasında, modern, disipline edilmiş, normalleştirilmiş ve sahte bir hareketin içinde pasifleştirilmiş. Olur da mecburiyetten koşuşturmaya dâhil olursam, hemen Oblomov'u hatırlayıp kendime gelmek niyetinde oluyorum. Başarabildiğim ölçüde tabi... Oblomov'un saflığı ve dinginliği kendimi frenlememe sebep oluyor. İnsanın aklına o yüce şahsiyet gelince birden kendini frenlememesi abes zaten. Hayalimde Oblomov ve onun gibilerinin olması beni rahatlatıyor. Rastlamasam da olur, onun gibilerinin olduğunu düşünmek de yetiyor insana.

Mansiyon - Ayşegül Sunay

Reşat Nuri Güntekin'in

Bir Kadın Düşmanı Adlı Eseri Üzerine

“Homongolos”

Reşat Nuri Güntekin, 1912 yılında İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesini bitirdikten sonra liselerde edebiyat, Fransızca ve felsefe okuttu. 1931 ve 1943 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi olarak Anadolu'nun çeşitli yerlerini görme fırsatı buldu.

Bir dönem *Zaman* gazetesine *Temaşa Haftaları* başlığı ile tiyatro eleştirileri yazdı ve çeşitli takma isimlerle (*Şair, Nedim, Büyük Mecmua, İnci* dergilerinde Hayreddin Rüşdi, Sermed Ferid, Mehmed Ferid isimleriyle) hikâyeler yayınladı. Reşat Nuri'nin bazı mizah dergilerinde farklı takma isimler kullandığı da görülmüştür. Ayrıca “Harabelerin Çiçeği” adlı eserini yine zaman gazetesinde Cemil Nimet adıyla yayınladı. Cumhuriyet'in yeni kurulduğu 1923-1924 yıllarında arkadaşlarıyla birlikte Kelebek isimli haftalık bir mizah dergisi çıkardılar. Reşat Nuri Güntekin, Batılı bazı yazarlarından romanlar, hikâyeler çevirmiş, oyunlar uyarlamıştır. Akciğer kanserinden tedavi olmak için gittiği Londra'da ölmüş (Aralık, 1956) ve cenazesi İstanbul'a getirilerek, Karacaahmet Mezarlığında defnedilmiştir.

Romanları: *Harabelerin Çiçeği* (1918), *Gizli El* (1920), *Çalığışu* (1922), *Dudaktan Kalbe* (1923), *Damga* (1924), *Akşam Güneşi* (1926), *Bir Kadın Düşmanı* (1927), *Yeşil Gece* (1928), *Acımak* (1928), *Yaprak Dökümü* (1930), *Kızılçık Dalları* (1932), *Gökyüzü* (1935), *Eski Hastalık* (1938), *Ateş Gecesi* (1942), *Değirmen*, *Miskinler Tekkesi* (1946), *Ripka İfşa Ediyor* (1949), *Kavak Yelleri* (1950), *Kan Davası* (1955), *Boyunduruk* (1960), *Son Sığınak* (1961).

Bir Kadın Düşmanı: Eser Sara'nın ve Homongolos'un mektuplarından oluşmaktadır. Sara kuzeni Vesime'nin düğününe giden bir genç kızdır. Bir gece Sara'nın şerefine davet verilir. Davete kamp yapan sporcular da gelir, bir tanesi hariç. O kişi motoruyla davetlilerin önünden olunca hızıyla gider. Lakabı Homongolos olan bu kişinin adı Ziya'dır. Homongolos ikna edilir ve bir sonraki gün verilen davete gelir. Suratı bütün ırkların karışımı gibidir. Küstah, bir o kadar ukala ve söylediklerini bilmez bir adamdır özellikle kadınlara karşı. Ufak bir konuda kadınları yerden yere vurmaya başlar. Tam bir kadın düşmanıdır. Sara laflarına bozulsada belli etmez ve kendi kendine yemin eder; bu adamla uğraşmak için. Bu kadın düşmanını dize getirecektir. Bunun için her şeyi yapacaktır. Sara Homongolos'a yaklaşmak için her şeyi yapar. Homongolos zamanla sevmeye başlar. Tek gereken Sara'ya teklif etmesidir. Fakat beklenmedik bir şekilde Homongolos'un bir motor kazasında öldüğü haberi gelir.

Bütün gerçekler Homongolos'un ölen arkadaşı Necdet'e yazdığı mektuplarla ortaya çıkar. Ailesi onu yatılı bir okula terk etmiştir. Okuldaki çocuklar ona bin bir türlü eziyetler eder. O zaman sevmeyi unuttur, kalbini kurutur ve hayatta kalmak için hırçın ve kavgacı bir çocuk olur. Necdet'i de aynı durumdayken işkencenin arasından kurtarır. Necdet Homongolos'un ilk ve tek arkadaşıdır. O'nu çok özlemiştir. Mektubunda Sara'yı başta sevmediğini ama daha sonra ona âşık olduğunu anlatır. Fakat O'na açılmayı düşünürken Sara'nın bir oyun oynadığının farkına varır. Buna rağmen yine de O'nu sevmektedir. Necdet'e mektubunun sonunda yedi-sekiz saat sonra yanında olacağını anlatır. Ve bu süre içinde kaza geçirerek ölür. Aşkı uğruna da olsa gururunu ayaklar altına aldirmaktansa ölmeyi tercih eder.

Homongolos

Ayşegül Sunay

Ben Homongolos, kayabalığı da derler. İsmimden de anlaşılabilceği gibi çirkin bir insandım, biraz da ruhsuz. Taştan bir kalbe sahiptim, kimse kıramasın diye sağlamlaştırmıştım. Küçükken dışlandım defalarca, ailem bile dışladı beni, kilometrelerce uzak mektebe yazdırdılar, yapayalnızdım, o kadar büyüktü ki içimdeki yalnızlık tüm dünya bir araya gelse bile dolmazdı artık, en azından ben hep öyle düşündüm. Küçücük yaşımda o kadar çok sınav, o kadar çok hayatın yükü vardı ki büyümek zorunda kaldım, büyümek zorunda bırakıldım. İnsanlar kendi zayıflıklarının acısını benden çıkardılar.

Ben Homongolos, yüzüm mü çirkindi, insanlar mı hiç bilemedim. Dövülmüştüm, defalarca. Çöp yedirmişlerdi bana, çamura atmışlardı hem de hasta olduğumu bile bile. O dayakları yerken bedenimden çok kalbim acıyordu; çünkü ben küçücük bir çocuktum kocaman umutları olan. Her çocuk gibi hayal etmeyi severdim. İçimde fırtınalar kopuyordu, hiç dinmeyen fırtınalar. Geceleri çığlık atıyordum, içimdekileri kimseler duymamıştı, kimseler bilememişti. Gücsüzdüm, hem de çok gücsüz. Güçlenmek zorundaydım, savaşmalı ve kaybetmemeliydim.

Ben Homongolos, bedenimden ruhumdan ateş fişkıriyordu, çok kızgındım, hem de çok. Hayata dair inançlarımı yıkmıştım. Delidolu bir ruhum vardı, ama bir o kadar da soğuk. Bedenimden soğuk terler boşanıyordu, haykırıyordum. Çıplaktım, çırılçıplak, anadan doğma, bedenim beni sürüklüyordu. Beni sevmiyorlardı, ben de benden korksunlar istedim. Korkarlarsa dövemezlerdi, incitemezlerdi beni. Sevmezsem, incinemezdim de, sevmezsem kimse beni kıramazdı, bu beni daha da güçlü kılardı. Sevgiye çok açtım; ama oruç tutmam gerekiyordu. Kalbimin dehlizlerinde kaybolabilecek ne ruha ne de enerjiye sahiptim. Kalbime kilit vurmuşum.

Ben Homongolos, çektiğim işkencelerin yarattığı kocaman bir kızgınlığı barındırıyordum içimde. Çığ gibi olmak, bana acı çektirenleri nefessiz ve umutsuz bırakmak istiyordum. Önümde sadece tek bir yol vardı, güçlenip beni yakıp yıkanları çaresiz bırakmak. Günlerce, haftalarca, aylarca çalıştım. Moloz

yığınlarının arasında bulduğum her şeyi parçalamaya başladım, yumruklarımı konuşturdum, bana işkence çektirenleri hatırlayıp daha da güçlenmek istedim. Bütün bedenim kanlar içindeydi, yara bere olmuştu; ama ben hissetmiyordum.

Ben Homongolos, aylarca çabalamam bana istediğimi vermişti, okulumdaki en güçlü çocuğu bile bir kaç saniyede devirir olmuşum. Güç insanı ne kadar da yüceltiyormuş onu anladım. Kalbim de bedenim de çeliktendi, kimse zarar veremezdi. Zayıf olan bana cazip gelirdi, onları incitmekten daha büyük bir zevk alırdım. Zerrece insani duygum kalmamıştı, kendimi bir hayvandan farksız görüyordum. Ben bunları düşünürken ve yaşarken, Sen çıktın karşıma Necdet, sen bana gelmiş bir mucizeydin. Seni ilk gördüğümde anlayamadım, kördüm körlerden de kör. Sen zayıftın, sen acizdin kendini koruyamazdın; ama birçoğumuzun unuttuğu şey sende vardı, insanlık... Öyle bir gülümserdin ki benim gibi biri bile insanlığını hatırlardı.

Ben Homongolos, büyüdükçe içimdeki boşluk da büyüyordu. Sevgiye çok açtım, hem de çok aç; ama kendimi kontrol etmeyi öğrenmek zorundaydım, kimse benim gibi bir çirkin bakmazdı, bakamazdı. Âşık olmakla sadece acı çekerdim. Karşı cinsin acımakla küçümsemek arasındaki bakışlarının üzerimde gezinmesine izin veremezdim. Karşı cinsten olabildiğince uzak durdum, kadın düşmanı olarak bellendim. Benim bu konudaki kaderim belliydi: Ben başkalarının yaşadığı duygusallıkla mutlu olmaya mahkûm edilmişim. Necdet, tek dostum, onun yaşadığı kalp maceralarıyla teselli buluyordum. En sonunda Necdet'im, beni anlayan tek insan, doğru olanı bulmuş ve nişanlanmıştı.

Ben Homongolos, kader her zaman insanın yüzüne gülmüyor ne yazık ki, nişanlandıktan hemen sonra askerliğe başlamıştım. Eski dostum Necdet, savaşta ağır yara almıştı ve ölmek üzereydi, nişanlısıyla son kez görüşmelerine izin vermedim. Bağırıyorlar, çağırıyorlar, görüşebilmek için yalvardılar Birbirlerine bu kadar delicesine aşık olan iki insanı ayırmak istedim; çünkü en yakın dostum, tek dostum Necdet'in üzülmeye dayanamazdım, o son nefesinde daha fazla acı çekerek bu fani dünyadan ayrılamazdı. Görüşmelerine izin verseydim eğer, kız ona acıyarak bakacaktı, yüzünün paramparça olmasından olsa gerek, Necdet bunu hissedecekti, yarasından daha çok acı vereceğinden eminim... Nişanlısına gelince delice sevdiği bu aslan yürekliyi paramparça son kez görecekti, nişanlısının Necdet'imi en iyi haliyle hatırlamasını istedim.

Ben Homongolos, Ziya da derler. Acımasız bir kadın düşmanıydım, hiç birini görmek dahi istemiyordum. Uzak olmalılardı benden, kilometrelerce uzak. Onları kendimden uzaklaştırmak için türlü türlü oyunlara girişiyordum. Benden nefret etsinler istiyordum, nefret ederlerse beni sevemezlerdi. Sevemezlerse hiç acı çekmezdim; ama planım yarım kaldı. Hayatta her zaman, her istenilen olmuyormuş, bunu öğrendim. Kapılarını sürgülediğim kalbimin anahtar deliğinden, ufacık bir yerden ışık girebiliyordu ve öyle bir an geldi ki Sara ismiyle beraber kalbim aydınlandı. Âşıktım, deliler gibi hem de. Yıllarca bastırduğım o duygular bana misliyle geri dönmüştü. Onun gözlerine baktığım saniye zaman kendini kapatmıştı, dün ve yarın yoktu sadece o an vardı.

Ben Homongolos, âşıktım; ama kör değildim, sadece bir anlık sarhoşlukla kendimi aşka kaptırmıştım, ruhum açtı, kalbim açtı, oruç tutmuştum, tuttuğum bu oruç beni zayıf düşürmüştü, çocuk ruhum bir yabancıнын şeker vereceğim sözüyle kaldırılmıştı, aldatılmıştım ve belki de aldanmak istemiştım. Necdet'e o gün sayfalarca not yazdım, dışarı akıtmaya çalıştım içimdeki volkanları, susturmaya çalıştım içimdeki fırtınaları... Susmak bilmedi, kalbim durmak istiyordu, durmak ve yok olmak. Gözlerim, gözpınarlarım yeni bir kaynak bulmuş bir musluk gibi dolmuş, taşıyordu. Yıllardan beri böylesine ıslanmamıştı yüzüm, yıllardan beri kalbime saplanmamıştı bu kadar zehirli hançer. İlk defa bu kadar hissi bir arada yaşıyordum.

Ben Homongolos, etten ve kemikten bir bedenim sadece, dün hiçtim, yarın başka bir yerde vuku bulacağım. Bedenim kokacak, ruhum ayrışacak ve benden geriye kalan sadece bir gübre olacak. Bugün, bugün ise sadece duygulardan oluşan bir ucubeyim. Bu kadar duyguyu nasıl bir arada tutabilirim bilemiyorum. Nefret, kıskançlık, acıma, aşk, sevgi... Saniyeler içinde parçalara bölünmek istiyorum, her şey ve hiç bir şey olmak istiyorum. Böyle bir hayat bana göre değil, ben senin yanına geliyorum Necdet, kalbimin aydınlandığı bir yol vardı. Sara'nın gözlerine baktığımda saniyeler içinde kim olduğumu bulmuşum, şimdi ise yapayalnız olduğumu tekrar hatırlıyorum. Yarın bir motosiklet yarışı olacak ve ben kendimi oradan atacağım, eğer şansım yaver giderse bir kaç saat içinde yanındayım.

Ben Homongolos, dünyada sevgiyi bulmaya gelmiş küçük bir kayabalığıydım, kayboldum bir daha da yolumu bulamadım, şimdi ise en güzel denizlerden

birindeyim, istesem de istemesem de bu yolda ilerliyorum. Özgürüm ve en önemlisi artık çirkin değilim. Beni çirkin yapan yüzüm değildi, yaşadığım talihi, gördüğüm insanlardı, aç kalmışlığımı, susamışlığımı. Çirkinim diye unutulmuştum, aşağılanmışım, dışlanmışım. Şimdi hiç bir eser yok hiç birinden ve ben tekrar doğuyorum.

Manriyon - Hamide Yazer

Oğuz Atay'ın

Tehlikeli Oyunlar Adlı Romanı Üzerine

“Rüya”

Oğuz Atay, 1934'te İnebolu'da doğmuştur. Ankara Maarif Koleji'ni, İTÜ İnşaat Fakültesi'ni bitirmiştir. 1960'ta İDMMA İnşaat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. *Tutunamayanlar*'ın yayımlanmasının (1971-1972) ardından, önemli bir tartışmanın odağında yer almıştır. TRT 1970 Roman Ödülü'nü kazanan *Tutunamayanlar*'ı kısa bir süre sonra, 1973 yılında *Tehlikeli Oyunlar* adlı ikinci romanı izlemiştir. Hikâyelerini *Korkuyu Beklerken* başlığı altında toplamıştır. 1911-1967 arasında yaşamış hocası Prof. Mustafa İnan'ın hayatını romanlaştırarak *Bir Bilim Adamının Romanı: Mustafa İnan*'ı yazmıştır. *Oyunlarla Yaşayanlar* adlı tiyatro eseri Devlet Tiyatroları'nda sahnelenmiştir. Atay 13 Aralık 1977'de, büyük projesi “Türkiye'nin Ruhunu yazamadan hayata gözlerini yummuştur.

Tehlikeli Oyunlar: Kişinin kendiyi savaşmasını ve yenmesini, kendini dönüştürmesini hayati bir sorun olarak algılamaya çağırarak, çarpıcı ve sarsıcı bir romandır. Romanın başkişisi Hikmet Benol, toplumdaki yoğun kargaşanın temelinde yatan gerçekliği araştırırken, gerçeklerle içtenlikle ilgilenmenin toplumu yönetenlerce tehlikeli görüldüğünü seziyor ve “oyun oynuyormuş gibi” ilgilenmenin ve yaşamının yollarını araştırıyor. Ve hem “tehlikeli” hem de “oyun”la dolu bir yolda gidebileceği son noktaya kadar ilerliyor.

Rüya

Hamide Yazer

[Hava kararıyordu. Köşeden bir genç kızla bir genç adam göründü kol kola. Delikanlı bir şeyler anlatıyordu, genç kız da başını sallıyordu. “Bana kalırsa film biraz karışık. dedi genç adam. “Bazı yerini anlamadım.” “Canım,” dedi kız, “sonunda çocuk ölüyor işte.” “Aptal,” dedi delikanlı, “O kadarını biz de anladık.”]

Elindeki kitabı sessizce masaya koydu. Nihayet bitmişti. Ne de çok saçmalamıştı yazar. Yok, oyunlar, kelimeler... Herkesin anlata anlata bitiremediği kitap bu muydu? Hayatı yaşamak zor değildi ki. Odadan yatak odasına gitmenin nesi zor? Ya da pijamasını giymek için neden bir sözlüğe ihtiyaç duymalı ki insan? Kitap saçmaydı işte, yaşamak zor değildi. 31 yaşındaydı ve hiç de zorlanmamıştı yaşamaktan.

Saate baktığında zamanın geç olduğunu fark etti. Gidip yatmalıydı, yarın iş vardı. Yatak odasına geçti. Ömer’in çoktan uykuya dalmış olduğunu gördü. Her zamanki gibi horlamalarının ardı arkası kesilmiyordu. Ben bu adamla neden evlendim ki diye düşündü. “Âşık değildim, öyle çok iyi arkadaş da olmadık hiçbir zaman. Hayata karşı birbirimize mi sığındık? Tıpkı Fikret gibi. Yok, hayır Hikmet. Ya da öyle bir şeydi.” İlk bir duş iyi gelecekti, hem artık şu saçma kitabın etkisinden de çıkmalıydı.

Şofbeni açtı. Bütün düşüncelerinden sıyrılmak istiyordu. Bir şey düşünmemek... Su soğuktu, ürperdi. Kendine geldi. Su ılıklaşınca bir rahatlama hissetti. Kaç kere söylemişti Ömer’e şu şofbeni yaptırmasını soğuk suyu sevmezdi. Ama bu sefer iyi gelmişti hatta hep soğukta olabilirdi. Suların vücudundan aktığını hissettikçe düşünceleri de akıyor, beynini pamuklara sarıyordu sanki. Bir şey düşünmemeye başladı. Bu iyi geldi. Rahatlamanın ardından bir ses duydu. Kimse yoktu. Sanki biri kulağına “Kelimeler, kelimeler Albayım, bazı anlamlara gelmiyor” diye bir şey fısıldıyordu. Cümleyi hatırladı, o saçma romanda geçiyordu. Nereden de takılmıştı bu cümle? Saçma sapan kitabı niye takmıştı kafasına. Ona harcadığı zaman yetmezmiş gibi bir de aklından çıkmıyor. Kıyafetlerini giyerken de saçlarını kuruturken de bu cümle aklından çıkmadı.

“Kelimeler, kelimeler Albayım, bazı anlamlara gelmiyor.”

Yatak odası Ömer’in horultuları ile yankılanıyordu. Uyumak zor olacaktı. “Kelimeler, kelimeler Albayım, bazı anlamlara gelmiyor.” Yine mi aynı ses? Yatağına yattı, Ömer yarı uykulu yarı uyanık “Daha yeni mi yatıyorsun?” “Evet. Duş aldım da.” Ömer Rüya’yı kendine yaklaştırdı. Hiç havasında değildi oysa. Ömer’i uzaklaştırdı kendinden. “Ahh bu adam” diye geçirdi içinden. Hiçbir zaman sevmemişti sanki. Belki ilk zamanlar ama sonra göbek bırakıp, televizyon karşısında fazla zaman harcamaya başlayınca nefret etmeye başlamıştı. Mümkün olsa yanında bile yatmazdı.

Uyumak güzeldi, her şeyi unutmak güzeldi. Yanında kimin yattığını bile unutmak. Sessizce uykuya daldı. “Kelimeler, kelimeler Albayım, bazı anlamlara gelmiyor.”

Sabah yüzüne vuran güneşle uyandı. Önce yataktan kalkmak istemedi, rüyasına devam etmek istiyordu. Sonra saate baktı “Eyvah, işe geç kaldım. Ömer de yok. Bu adam beni niye kaldırmaz. Off Ömer off!” Aceleyle kalktı bir yandan söyleniyor bir yandan da dünden ütülediği kıyafetleri giyiyordu. Allahtan onları ütülemişti. Şimdi bir de onlarla uğraşmak vardı.

Odadan fırladı. Dosyalarını almak için salona geçti. “Nerde bunlar? Nerde?” diye ararken gözüne salonda bulunan yemek masasının üzerindeki çarptı. Ömer kahvaltı mı hazırlamıştı? Hiç yapmazdı böyle şeyler. Şaşkınlık ve sevinçle kızarmış ekmekten yemeye başladı.

“Sonunda uyanabildin. Amma da uykucuymuşsun.” Bu Ömer’in sesi değildi ki. Hemen arkasına döndü. Yabancı biri. Eline masada bulunan çatalardan birini aldı. Geriye doğru adım atarak “Sen de kimsin? Benim evimde ne işin var? Ömer nerde? Ömer, Ömer, Ömer!” diye bağıırıyordu. Karşısındaki adam telaşa kapıldı ne yapacağını bilemedi. “Dur sakin ol Rüya. Beni tanımadın mı?” “Adımı da nerden biliyorsun, hem sen kimsin, nereden tanıyacaktım ben seni?” “Ben Hikmet, Hikmet Benol!” “Ne, ne, ne? Dalgamı geçiyorsun sen benimle?” “Hayır. Beni çağırın sendin, Rüya.” “Ben seni niye çağırırım ki, manyak mısın sen? Sen roman kahramanısın, hem de sorunları olan bir kahraman.” Elindeki çatalı masaya koydu, içinde zararsız olduğuna dair bir his vardı. “Kimin sorunları yok ki bu hayatta.” Romandaki gibi saçmalamaya başlayacak

mı ki diye düşündü, Rüya. Neler düşünüyordu, olur mu hiç bir roman kişisi, hem de daha dün akşam bitirdiği romanın kişisi şimdi karşısında olduğunu söylüyor. Olacak iş değil. “Hayır, hayır olamaz,” diye bağırdı. Bu rüyadan uyanmak istiyordu. Ama ya rüya değildiye?

“Tehlikeli oyunlar oynamak istiyor insan, bir yandan da kılına zarar gelsin istemiyor. Küçük oyunlar istemiyorum Rüya.” “Ne diyorsun sen? Hem ‘Albayım’ olmayacak mıydı o?” “Hüsamettin Albay yok bırakıp gitti beni, Bilge gibi.” “Sen kimi sevdiğini bilmiyorsun, Sevgi mi, Bilge mi, ya da sen birini sevebilir misin ki?” Neler saçmalıyorum diye düşündü Rüya. Gerçekten de saçmalıyor-du. Yıllar önce Oğuz Atay adında birinin yazmış olduğu bir kitabın kahramanı karşısında ve onu kitabın içeriğiyle ilgili yargılıyor adam bunu böyle kurgula-mış yıllar sonra değiştirmek olmazdı. Ne saçma. Olay garip, Rüya daha garipti. “Sevemem, doğru. Kimseyi mutlu edemedim ben, kendimi bile. Bir tek oyun-ları bilirim. Yaşamakta da zorlanırım zaten, albayım olmasa ne yapacağımı bi-lemem. Şimdi yok ve ne yapacağımı bilmiyorum. Beni çağırdın ben de geldim. Senin de sorunların var, belki birbirimize yardımcı oluruz, ya da belki sen bana yardımcı olursun oyunu bitirmemde. Heine ve Hroboviç bana küsler onları savaşta yalnız bıraktım.” “Savaş mı? Yıl 2013 yalnız” “İnsanın olduğu her yüz-yılda savaş yok muydu? Kıskançlık, açlık, arzu bunlar da mı yok?” “Var, olmaz mı? Daha çok var hem de. Şimdi ülke senin zamanından daha kötü, 30 yıl içinde ne çok şey değişti. İnsanlar delirmiş gibi. Herkesin sorunları var. Herkes farklı bir oyunun içinde.” Hikmet karşısında gülümsüyordu. “Ülkece İsviçre’ye gidelim tedavi olalım. Tek kurtuluşumuz bu. Yoksa sahnede intiharlar artar.” Anlamamıştı Rüya. Hikmet ise karşısında gülüyordu. Sinirlendi. “Sen nereden geldin, onu anlayamadım ben. Kitabın içinden filan mı çıktın?” Hikmet tekrar güldü. “Hiç bir insan kitabın içinden çıkar mı?” “Sen insan mısınız?” “Sen insan mısınız?” “Elbette.” “Ben de sen insan olduğun kadar insanım.” “Senden korkma-lı mıyım?” “Kendinden korkar mısınız?” “Hayır” dedi kendinden emin bir şekilde oysa yalan söylüyordu çoğu zaman kendinden korkardı. Aklından geçenlerden, yapabileceklerinden... “Yani, bazen” dedi kısık bir sesle. Sakinleşmişti. Hikmet kısa bir kahkaha attı. “İnsan en çok kendinden korkar derdi Albayım.” Uzun bir sessizlik oldu. Ne Rüya konuşuyor ne de Hikmet. Rüya bir şeyler söylemek için hareketleniyor sonra hemen küçük bir çocuk utangaçlığıyla vazgeçiyordu.

Hikmet ise uzun uzun Rüya'yı inceliyor, gözlerine, kaşlarına, dudaklarına bakıyor vücudunun bütün kıvrımlarına göz gezdiriyordu.

“Çok güzelsin, tıpkı Bilge gibi ama Sevgi'nin utangaçlığı o ürkek bakışı da var sende bilemedim hangisine daha çok benziyorsun.” Utanmıştı. Ne diyeceğini bilemedi. Yüzünün kızardığını hissediyordu. Bir anda aklına gelen ilk şeyi söyleyiverdi “Ben evli bir kadını. Kocamı da çok seviyorum.” Hikmet gülümsedi. Rüya daha da utandı. Ne saçmalıyordu böyle. Kocasını sevdiğini de nerden çıkarıyordu. Sevmiyordu ki. Seviyor muydu ya da? İnsan sevip sevmeydiğini bilmez miydi? Bilmiyordu işte. Ondan ayrılmayı az düşünmemişti. Yapamadı, yapamazdı. Alışkanlıktı onunkisi. Bilinçaltım bana oyun mu oynuyor diye düşündü. Oyun... Bir oyun vardı hem de tehlikeli bir oyun.

Az önce söylediğini unutturmak için hemen romanın sonundaki intihar sahnesini aklına getirerek “Sen ölmemiş miydin?” dedi. Bu söylediğinden de utandı. Gerçek olmayan biri ölür müydü? O yoktu ki sadece onun hayalindeydi. Yoktu, olamazdı. Olmaması gerekti. “Ölüm çok karmaşık bir şey dünyada ne kadar yaşaya biliyoruz ki daha sonra ölüyoruz ve bu dünyayı terk ediyoruz. Zaten yaşayamadığımız bir yeri terk edemeyiz ki” “Bana karmaşık cümleler kurma anlayamıyorum. Romanda da böyleydin. Çoğu yeri anlamadım zaten.” “Bazen ben de söylediklerimi anlayamıyorum. Hüsamettin Albayım da der ‘oğlum Hikmet daha basit cümleler kur’ ama hayat basit değil ki benim cümlelerim basit olsun.”

Bu açtığı konuyu da sevmemişti. Asıl merak ettiği şeyler farklıydı. Sormak istiyordu: Nereden gelmişti, neden gelmişti, beni nerden tanıyordu, şu an gerçek miydi, neler oluyordu böyle kafasının içi bir sürü soruyla dolmuştu.

“Hangisinden başlayayım?” “Anlamadım” “Bana sormak istediklerini diyorum” Rüya korkmuştu bu adam kafasının içinden geçenleri nereden biliyordu. Beyin okuma yöntemi ile ilgili bilimsel araştırmalar yapıyordu ama bulunmuş muydu? Hem de bu karşımda oturan garip adam. “Sen benim düşüncelerimi mi okuyorsun?” “Okuyorum” diyerek güldü. “Ben insanın aklından geçenleri okurum. Gözlerinden okurum. Gözler her şeyi anlatır.” Ah! Doğru nasıl da böyle düşüncelere kapılıyordu. Kim bilir nasıl bakıyordu adama. Hemen oturuşunu değiştirdi dik bir şekilde durdu. Karşısında onun her hareketine dikkatlice ba-

kan bir adam vardı. Onun karşısında daha da gülünç duruma düşmek istemedi. “O zaman sana sormak istediklerimi biliyorsan söyle bakalım sen kimsin? Burada ne işin var?” “Kim olduğumu biliyorsun.” “Sen roman kahramanısın, gerçek değilsin.” “Gerçeğim, ıstıraplar kadar gerçeğim.” “Ama o kitaptaki” “O da gerçek, oyunlar kadar gerçek.” “Hayır, yazarının hayali onlar, sen de öyle.” “Oğuzum, Atayım beni yazmış, tutunamayan insanları yazardı zaten. O da tutunamayandı. Ben de öyle. Benim hikâyemi yazdı. Ben de yardım ettim. Ben yaşamak istedim, o öldürmek, öldürdü mü beni romanında?” “Öldürmedi mi?” “Karşıdayım ben senin bak duruyorum.” “Gerçekten oyunlar yazıyor musun?” “Yazıyordum. Albayımla birlikte. Sonra Albayım gitti. Sonra Nurhayat Hanım. Sevgi ile Bilge zaten gitmişti. En son da Oğuzum, Atayım gitti. Beni bir başıma bıraktılar. Bir başıma. Onlar gidince yazamaz oldum. Ben oyunlarsız yaşayamam. Yaşayamadım da zaten. Oyunlar oynadım kendi başıma, katil de ben oldum evin hanımı da; sonra savaşımlara girdim, bitmeyen savaşımlara, orada da yenildim, benim silahım yoktu sözlerim vardı. Ben hep konuşurum. Bir de oynarım. Ama en çok konuşurum. Önce ben konuşurum sonra da ben konuşurum, hep ben konuşurum. Beni anlasınlar diye konuşurum. Anlamazlar. Anlayamazlar. Beni anlamak zorundalar oysa ben anlaşılacak zorundayım. Ben kitap değilim, çünkü ben öldükten sonra kimse beni okuyamaz, yaşarken anlaşılmaya mecburum.” “Seni anlıyorum.” Hikmet kakhahayı koyuverdi. Kafası karışmıştı Rüya'nın. Anlaşılacak istemiyor muydu bu adam. Rüya anlıyordu işte. En azından anladığını söylüyordu.

“Benim sözlerim değil bunlar, ben anlaşılacak istemem ki, beni anlamasalar da olur. Oğuzum isterdi anlaşılacak. Bana söylettirdi bu sözleri. Ben istemedim. Biz birbirimizi anlıyoruz ya yeter dedim. Başkalarına gerek yok. Dinlemedi. Biz yetmeyiz herkes anlamalı, çocuklarına anlatmalı dedi. Tek derdi biraz olsun derdini anlatabilmektir. Ben buradayım ey okuyucu, sen neredesin, derdi. Hiç olmayan seyircilerine soneler okurdu. Hiç alamadığı alkışlarda selam verirdi, seyircisine” “Şimdi herkes onu çok seviyor, yazdıkları da çok okunuyor, oyunu da sahnelerde oynanıyor. Herkes bir Oğuz Atay olmak istiyor.” “Sen anlamadın, saçma buldun.” “Hayır, yani ben sanattan anlamam. Solgun Ateşi filan da okumadım. Ayrıca Nabokov'u mavokovu da bilmem. Edebiyatı sevmem, bana senin kitabını arkadaşlarım tavsiye etti. Herkes okumuş çok beğenmiş. Dedim ya, benim beğenip beğenmemem pek önemli değil. Anlamam kitaptan

ben.” Hikmet dikkatli gözlerle hararetle hararetle konuşan karşısındaki kadını inceliyordu. Bir anda Hikmet Rüya’yı tutkulu bir şekilde öptü. Kadın şaşkıncı. Aniden ortaya çıkan bu roman kahramanı kendisini öpmüştü. Ne yapmalıydı? Ne yapabiliirdi?

“Sen Bilge’yi seviyordun.” “Onun güzel bacakları var, senin de öyle.” “Senin için aşk bu mu?” “Kadınları hiç anlayamadım, hayatı da anlayamadım ama kadınları daha çok anlayamadım.”

Uzun bir süre sessiz durdular. Rüya, Hikmet’e bakamıyor, gözlerini kaçırıyordu. Hikmet “Senin için kahvaltı hazırlamış, yemeyecek misin?” Kim hazırlamış anlamamıştı. Hikmet hazırlamamış mıydı? Her şey çok güzel görünüyordu. İşe zaten geç kalmıştı bir şeyler yemeliydi. “Sen kocanı seviyor musun?” “Seviyordum” “Di’li geçmiş zaman” “Evet” “Şimdi” “Aşka inanmıyorum desem” “Ben de. Çay?” “Lütfen” Birlikte güzel bir kahvaltı yaptılar. Artık bu durum Rüya’ya garip gelmiyordu. Alışmıştı. Sevmişti. Hatta şu an her şeyi bırakmak, sadece bu yabancı adamla kalmak istiyordu. Düşüncelerinden utandı. Evli bir kadındı. Neler geçiriyordu aklından öyle.

“Oğuzum demişti, ‘bir kız varmış, Albayım; Bilge gittikten sonra sahneye çıkacak beni anlayacakmış.’ O kız sen misin?” Rüya şaşırıldı. Romanın sonlarına doğru böyle bir şey yazdığını hatırladı. Nasıl olurdu. Kötü bir oyun oynamıştı, kötü bir niyeti yoktu. Kafası yine karışmaya başlamıştı. Kitabın sonunu hatırladıkça başı dönüyor, Ömer’in yüzünü hatırlıyor. Bu oyundan çıkmak istiyordu. Daha fazla katlanamıyordu.

Her şey kararmaya başlamıştı. Tek Hikmet net görünüyordu. Rüya’ya yaklaştı, gözleri dolan Rüya’ya fısıltılı bir şekilde “Ağlama, ağlarsan her şey anlaşılır. Benim gibi olma, ya da onlar gibi, parmaklıklar zayıftır. Fazla kaldıramaz. Uçuruma gitme. Kimseyi dinleme. Kendi oyununu kendin yaz. Bu son oyundu. Perde kapanıyor.”

Ağlayarak, yataktan sıçradı. Etrafına bakındı. Yatak odasındaydı. Saat yediye on vardı. Rüya mıydı? Ömer yine yoktu yatakta. Her şeyi çok net hatırlıyordu. Korca korca yataktan kalktı. Salona doğru ilerledi. Masa aynıydı. Hikmet... Rüya değil miydi? Evet gerçekti. Şimdi arkasından çıkacak. Evet. Böyle olacak.

“Sonunda uyanabildin.” Rüya bir sevinçle arkasına döndü. Ömer karşısında gülümsüyordu. “Kahvaltı hazırladım sana bir tanem.” Ryaydı. Her Şey ryaydı.

Rüya ne yapacağını bilemedi. Aklına Hikmet’in sözleri geldi. “Ben oyunlar oynayamam. Yapamam bunu. Ben güçlü biri değilim. Ben de tutunamayanım. Tutunmak için birine ihtiyacım var.” dedi. Ömer “Ne dedin hayatım.” dedi. İçinden çekip gitmek istese de mer’e sarılıp onu öptü. Birine tutunmak zorundaydı. Adam yüzünde gülümsemeyle ona bakıyordu. Hikmet gibi değildi. Ama yle biri de yoktu. Var mıydı?

[(...) yazar bu satırların müellifi olduğuna göre, istese de istemese de vardır ve gerçek hayatta mevcuttur. Fakat içinde bulunduğumuz gerçek hayatta yaşayıp yaşamadığı ve başına gelenlerin gerçekten olup olmadığı hususunda bir Şey söylenemez. Belki yaşadığını sandığı hayat bir rüyadan ibarettir ve uyandığı zaman o da bütün gerçekleri görecektir; ya da herkes uyumaktadır da onun yaşadıkları gerçektir. Yazar da bir gün uyuduğu zaman herkesin gerçek sandığı rüyaları görecektir. Belki rüya görüyordu, belki bugün bir ryaydı, belki yarın rüya görecek. Belki dn yaşıyordu, belki bugün yaşıyor, belki hep yaşayacak...]

III

Ödül Kazanan Yarışmacılarımız

Birinci - Zübeyde Öksüz

Memur aile klasiği, doğum yeri doğuda bir şehir, Elazığ. Memleket, Anadolu'da yiğidin harman olduğu yer, Yozgat. Doğma büyüme olmasa da büyüme İstanbullu. Üniversite için düştü Ankara'ya da yolum... TOBB ETÜ de geçen zor ama gülmeli gezmeli 5 yıla eklenen iki diploma; İşletme ve Uluslararası İlişkiler. Ankara'yı sevmesem de alıştığım sebepsiz özlemlerimden belli. Bir de güzel insanlar tanımasaydım özler miydim böyle. Şimdilerde İstanbul'da denizin tadını çıkarmaya vakit arayan. Ama yine de şairin dediği gibi sevdim İstanbul'a dönüşü. " İyi ki sevdim yağmuru iyi ki yattım hapiste sevdim ulaşılmazları hasretlerimin hepsinde İyi ki sevdim dönüşü" (Nazım Hikmet). Hâlihazırda yazar ya da hiç olmazsa gazeteci olmak isteyen bankacı. Fazla irdelemeden, hayatı, sıcak çaya muhabbet arayanlardan. Belki de gittiğim her şehirde, içtiğim her çayda kendimi anlatmam bundan ama kimseler bilmiyor.

Şehir aralığından bakıyorum hayata... Kaç şehir, kaç mekân, kaç insan... Hayatlar biriktiriyorum heybemde; çoğu zaman çaresiz adamlar, kendini hep yalnız hisseden kadınlar var merceğimde ama bazen de ekmek derdinde adamlar ve kadınlar takılıyor kalemime. Kendini anlat diyorlar bana da sohbet aralarında ama kendimi anlatmamı beklemeden anlatıyorlar hikâyelerini ve ben o andan geçen bir suret gibi iz bırakıyorum akıllarında. Anlatıyorum onları

her satırımda, kalemimin kâğıda değdiği her hikâyede. Biri vardı diyorlar bizle konuşan... Adım muamma zihinlerinde, ama biri vardı... Böylelikle geçiyorum insanların hayatından; aynı anda hem iz bırakıp hem de kendimi belli etmeden... Yazdığım her şey birilerini anlatıyor ve ne kadar çok kendini bulursa okuyan o hikâyede o kadar sahipleniyor yazarını da. Benim en çok “evet ben de bunu yazmayı düşünmüştüm” dediğim yazarları sevmem gibi...

Kalemim ilk ne zaman kâğıda düştü bilmem ama hep sevdim devirmeyi cümleleri ve üstüne hikâyeleri insanların birikti yüreğimde. Don Kişot’a öykünen aklım tarihte yolculuk yapma isteğimle birleştiğinde ve hayal dünyama ben bile sığamadığımda yazıyorum ve ne kadar çok okursam o kadar çok şey birikiyor heybemde. Kimi zaman severken roman kahramanlarını kimi zaman eleştiriyorum. Kim olduğumu soruyorlar bana, sadece geçtim diyorum hayatınızdan. Büyümeyen bir çocuk, içli bir kız, yazarlığa öykünen genç. Hâlbuki ben kendimi anlatıyorum ve anlıyorum yazılan ve okunan her satırda, kitap yanında içilen her çayda, sıcak bir sohbette belki de. Satır aralarına gizliyorum kendimi ve hikâyelerinizi... Ve geçiyorum hayattan kalemimle iz bırakarak.

İkinci - Fatih Akbay

Fatih Akbay, 1991 yılında Çorum'da doğmuş ancak iki yıl kadar sonra ailesinin Ankara'ya taşınması ile çocukluğunu ve gençliğini bu şehirde geçirmiştir. Sincan'da bulunan Op. Dr. Yıldız Yalçınlar İlköğretim okulunda ilk ve ortaokulu bitirdikten sonra Etimesgut'ta bulunan TOKİ Anadolu Lisesi'nde lise eğitimine başlamıştır. Çok başarılı sayılmayacak bir lise döneminden sonra aslında Türkçe-Matematik öğrencisi olmasına rağmen üniversite sınavlarına sözel bölümden hazırlanmış ve istediği iki bölümden birisi olan Edebiyat bölümünü tercih ederek TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğrencisi olmuştur. Kendisi halen aynı bölümde üçüncü sınıfta okumakta ve okulunu bitirebilmeyi ümit etmektedir.

Üçüncü - Emine Ay

1986 Mardin doğumlu. Konjonktürel travmalar, bir şehirden diğerine, Mardin’de son bulacak çile yılları... Bölük pörçük bir film şeridi. Mardin Anadolu Lisesinde 4 yıl: Hayatın tam ortasından geçen dostlar, edebiyat, melankoli, bolca hayal, çokça ders, hafızanın büyük bir bölümünü doldurmaya yetecek kadar anı, yaşanmışlıklar bavulu tıka basa...

2004 ile birlikte başlayan ve hâlâ devam eden Ankara yılları. I have been living in Ankara. Present perfect continuous tense: Geçmişte belli bir zaman noktasında başlayıp, hâlâ devam eden olaylar için... Başlangıç noktası biliniyorsa since-since 2004-; süreç vurgulanıyorsa for-for 9 years-...

Gri şehrin üvey anneden hallice devlet yurdunda beş yıl. Bazen bir balkon sadece bir balkon değildir’i öğreten. Çünkü güneşin batışını en güzel gören yerlerden biri. Çünkü antik çağda bir güneş tapınağı olarak kullanılabilir kadar çünkü. Sıradan bir yurt değil elbette. Çalışma odasında kimler yok ki: Virginia Woolf, Shakespeare, Marlowe, Joyce, Becket, Emily Bronte, Jane Austen. Arada çıkıyorlar, konuşuyoruz bazlama ekmeği, beyaz peynir ve bergamotlu çay eşliğinde.

Hocalar şiir söylüyor, “to be or not to be” diyor biri. Kalın kitapların satır aralarında hayaletler geziyor. Beytepe’de 201 nolu sınıfın duvarından dik dik

bakıyor Shakespeare. Ankara soğuk, Beytepe uzak. Uyku tanrısı Hipnoz uğramıyor geceleri, aklımın suları bulanmış. Mitoloji bir bela: Yunan tanrıları Olimpos'tan el sallıyor transkriptteki ilk C notuna.

Melankoli diz boyu, melankoli kronikleşmiş...

2011- Ankara Üniversitesinde okutmanlık. İlk öğretmenlik deneyimi. Biri diğerinden mükemmel öğrenciler. Öğrenciler gerçek, öğrenciler hayatın kendisi. Ben çarpı öğrenciler: On yüz bin dünya...

2012- TOBB ETÜ'de okutmanlık: hâlâ devam ediyor...

Ankara hâlâ soğuk, Ankara hâlâ gri...

Mansiyon - Fatih Aşan

1992'de Salihli'de doğdu. Orta öğretimini Salihli Anadolu Öğretmen Lisesi'nde gördü. Lisans eğitimini ise TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde hukuk alanında sürdürüyor. Her zaman geniş bir ilgi alanına sahip olan Fatih Aşan alanı dışında mimarlık, edebiyat gibi diğer birçok bölümden de dersler aldı. Bunların yanında çeşitli hukuk büroları ve yüksek mahkemelerde kısa süreli stajlar da yaptı.

Erken yaştan itibaren edebiyatla ilgilenmeye başladı ve henüz lise öğrenciliği esnasında birçok şiir ve öykü yazdı. 2009 yılında *Türkiye Liselerarası Felsefe Olimpiyatları*'nda dereceye girdi. 2010 yılında ise ilk defa bir şiiri *Salıbli Şiir İkindileri*'ne katıldı ve aynı isimli kitapta yayınlandı. 2011'de Çağ Üniversitesi tarafından düzenlenen "*Hukuk Eğitimi Nasıl Olmalı*" konulu makale yarışmasında Türkiye birinciliğini elde etti. 2012'de TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde düzenlenen *Kurgusal Duruşma Yarışması*'nı kazanan takımda takım kaptanı olarak yer aldı. Lisans öğrenimi sırasında kısa bir süre dergi hazırlamakla da uğraştı; bugün de edebiyat çalışmalarını sürdürüyor.

Mansiyon - Selman Emre Gürbüz

Bir yaz günü, ailemin ilk oğlu olarak öğle vaktinde, Konya'da dünyaya gözlerimi açtım. Çocukluğumun başlarında oldukça yaramaz ve haylaz davranarak aileme bazı sıkıntılar çektirmeme rağmen daha sonra karakterimin temel özelliklerinden olan Oblomovluk ruhuma işlemeye başlamıştı. Eğitim hayatıma devam ederken vasat bir öğrenci olarak yıllarımı geçirmeye devam ettim. Şehrime yakın olan Ankara'da, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne kaydımı yaptırdım.

Miskinlik yavaş yavaş benliğimi ele geçirmeye başlamıştı. Üniversite yıllarına geldiğimde ise son kertesine ulaştı. Yaşadığım yerden dışarı pek adım atmamaya başladım. Fiziksel olarak pek harekete meyilli olmamama rağmen, zihinsel ihtiyaçlarımı gidermek adına, üniversite yıllarının son senesine doğru içimde bir kitap sevgisi zuhur etti. Son senemi sürekli kitap okuyarak geçirdim. Gezmeye, dolaşmaya vakit ayırmaktan ziyade, özellikle sahaflarda, kitapçılarda ve ikamet ettiğim sohbet meclisinde zamanımı geçirdim. İnceleme yazıları, ders kitaplarından ziyade romanlara ve felsefeye merak saldım.

Oblomov ile tanışmama ise, okulda çok sevdiğim ve değer verdiğim bir hocamla; tembellik ve aylaklığa, çalışma şartlarına, modern dünyanın insanlar üzerindeki etkisine ilişkin muhabbetim vesile oldu. Romanı okuduktan sonra

kendi kendimi daha iyi anlamaya başladım. Şüphesiz yaşam sahasında, insana sirayet etmesi bakımından tehlikeli bir karakter olsa da Oblomov'la muhabbet etme ihtiyacımın harekete geçmesini engellemedim. Onun safığı ve iyi bir adam olması, umursamazlıktan gelme felsefesi beni derinden etkiledi. Geleceğim hakkında düşünürken; hayatı kontrol eden, pasifize eden, makineleştiren ve sahteleştiiren, metalaştıran, duygusuzlaştıran sahte hareketleri daha derin bir şekilde anlamayı ise Oblomov'un da yardımıyla farketmeye ve kavramaya başladım. İş hayatı düşüncesi aklıma gelirken, süreki olarak modern hayatın keşmekeşinden biraz da olsa kurtulabileceğim, Oblomovluk yapabileceğim, sadece entelektüel çabalara girişebileceğim meslek seçimlerini düşündüm. Yattığım yerde dinlenirken, üniversitemizin düzenlediği roman kahramanını yarışmasına katılma isteği duydum. Kahraman olarak aklıma anında Oblomov'dan başkası gelemezdi ve nihayetinde kendi benliğimde uyandırdığı etkilerle harmanlayarak, Oblomov ve kendim hakkında bir yazı kaleme aldım.

Mansiyon - Ayşegül Sunay

1990 yılının 7 Aralığında 7 tepeli şehrin Maltepe semtinde açmışım gözlerimi dünyaya. Savunmasız, küçücük bir bebektim şu kocaman dünyaya bin bir umutlarla gelen. Çok değil 5-6 yıl sonra eğitim hayatım başladı. İlk önce Süreyyapaşa'daki bir kreşe başladım sonrasında da Bağdat caddesindeki ilkokula... Yazları da bir aylığına Zonguldak'a gidiyordum ve biraz da teyzemle anneannem bana bakıyordu. İlkokulumun ilk 4 senesinde folklor son senesinde de tiyatro oynadım. Sahne benim için büyüğü bir yerdi. Oraya çıktığımda kendimi çok özgür hissediyordum.

Benim için dakikalar dakikaları, saatler saatleri, günler günleri kovalayalı 12 yıl olmuştu ki, o muhteşem şehirden göç etmek durumunda kaldık. O yaşlar benim için çok hassas dönemlerdi, sonrasında Zonguldak'a alışma sürecim başlayacaktı. Kömür kokan, karaelmasın cenneti olan diyar. Annemin bütün akrabaları oradaydı. Yepyeni bir hayat benim için başlamıştı. TED Zonguldak Kolejine kaydoldum. Ortaokul ve lise anılarımın önemli detaylarını süsleyen yerdi kolej. Orada da tiyatrodan kopamadım. Amatörce çalışmalar sergiledik. Atatürk Kültür Merkezi'nde oyunlar oynadık. Okumak ve yazmak en çok sevdiğim hobilerimden biri olmuştu, kendimi bildim bileli çok geniş bir hayal dünyam vardı. Bazen kaleme kızdım istediğimi anlatamadı diye...

Seneler geçti, lise sona geldim. Yorucu bir maratonun ardından TOBB Üniversitesi'ne başladım. Adres belliydi Mühendislik Fakültesi, Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümü; ama yeni bir hayata başlamak ve Ankara'ya, yabancı bir şehre alışmak bana biraz da olsa ürkütücü geliyordu. İlk başta zorlandım; ama zamanla alıştım. İlk sene okulun salsa kulübündeydim daha sonra okulun tiyatro kulübüne başladım, 3. yılın sonunda Akün sahnesinde Sevgili Doktor'daki Biçare Kadın rolünü oynadım. Daha sonra yazın üniversitenin düzenlediği değişim programıyla Rusya'ya gittim ve bir ay üniversitede dil öğrenimi gördüm, sertifika aldım. YGA seminerlerine katıldım. Şimdi de Aktiffelsefe adlı bir derneğe düzenli olarak katılıyorum ve üniversitedeki son senemdeyim. Seneye yepyeni bir hayata başlayacağım.

Roman kahramanım adlı yarışmaya katıldığım için çok mutluyum. Umarım bu yarışmalar düzenli olarak devam eder ve unuttuklarımızı yeniden hatırlarız. Bazen umutsuz olsak da, bazen her şeyimizi kaybettiğimizi düşünsek de, bazen de istemeyerek yanlış şeyler yapsak da hepimizin aslında birer roman kahramanı olduğunu... Kendi hayatlarımızdaki cesur savaşçılar olduğumuzu...

Manriyon - Hamide Yazer

1993'te Aydın'da doğdum. Orta halli bir ailenin iki çocuğundan ikincisiyim. Uslu bir çocuktum. İlköğrenimimi Aydın'da tamamladım. Liseyi ise ailemden uzakta Manisa'da öğretmen lisesinde yatılı olarak okudum. Lise hayatım boyunca ailemden uzakta okumamın pişmanlığını yaşadım ancak ailemin beni Aydın'da başka bir liseye göndermelerini de hiç istemedim. Hep çelişkiler içinde olan biriydim. Yazmaya da bu çelişkilerin doğurduğu sancıyla başladım. Lise hayatım boyunca başarılı, sevilen bir öğrenciydim. 2011 yılında Selendi Anadolu Öğretmen Lisesi'nden mezun oldum. Hayalim olan TOBB ETÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne birincilikle yerleştim. Halen daha TOBB ETÜ'de Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 3. sınıf öğrencisiyim.

IV

Yarışmadan İzler

Törende Ödül Dağıtımına Katılan Yetkililer

Prof. Dr. Tahsin KESİCİ
Rektör Danışmanı

Dr. Ahmet DİNÇYÜREK
Rektör Danışmanı

Prof. Dr. Yusuf SARINAY
Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Çiğdem KIRCA
Hukuk Fakültesi Dekanı

Doç. Dr. Selçuk TUNALI
Tıp Fakültesi Dekan Yardımcısı ve
Kütüphane Danışma Kurulu Başkanı

Doç. Dr. Tolga GİRİCİ
Mühendislik Fakültesi Elektrik Elektronik
Mühendisliği Bölüm Başkan Yardımcısı

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Serdar PALABIYIK
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkan Yardımcısı

- TOBB ETÜ'DE DÜZENLENEN "ROMAN KAHRAMANIM YAZI YARIŞMASI" ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

- KÜÇÜK AĞA ADLI ROMANDAKİ SALİH KARAKTERİNİ "BİR İSİMDİ SALİH" BAŞLIKLİ YAZISI İLE ANLATAN ZÜBEYDE ÖKSÜZ YARIŞMADA BİRİNCİ OLDU

'21 Aralık Roman Kahramanları Günü' vesilesi ile TOBB ETÜ'de düzenlenen Roman Kahramanım Yazı Yarışması sonuçları açıklandı. Birinciliğe Tarık Buğra'nın Küçük Ağa adlı romanındaki Salih adlı karakter için kaleme aldığı "Bir İsimdi Salih" adlı yazısı ile TOBB ETÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü mezunu, aynı fakültenin Uluslararası İlişkiler Bölümünde çift ana dal eğitimini sürdüren Zübeyde ÖKSÜZ layık bulundu. ÖKSÜZ'e ödülü ünlü romancı Nazlı ERAY ile Bilkent Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanı, Çevirmen ve Şair Prof. Dr. Talât Sait HALMAN'ın da katıldığı törende verildi.

Yarışmada; Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü adlı romanından yola çıkarak "Hayri İrdal'a Geç Kalmış Mektup" başlıklı yazısı ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Fatih AKBAY ikinciliği, Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna adlı romanı ile ilgili olarak "Ben Maria Puder" başlıklı yazısı ile Yabancı Diller Bölümü okutmanlarından Emine AY üçüncülüğü kazandı.

TOBB ETÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümleri ile Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü'nün ortak etkinliği olan "Roman Kahramanım Yazı Yarışması"nda jüri Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Doç. Dr. Eyüp BACANLI, Başkan Yardımcısı

Yrd. Doç. Dr. Firdevs Canbaz YUMUŞAK, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Mustafa BAL ve Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Hasan İNAL ile Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürü Selma ASLAN'dan oluştu.

4 kişiye de mansiyon verildi

Jüri, Mühendislik Fakültesi Elektrik Elektronik Bölümü öğrencisi Ayşegül SUNAY'ı Reşat Nuri Güntekin'in Bir Kadın Düşmanı; İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunu Selman Emre GÜRBÜZ'ü Ivan Gonçarov'un Oblomov; Hukuk Fakültesi öğrencisi Fatih Aşan'ı Özge BAYKAN'ın Konuşmayan Adam ve Abe Kobo'nun Kutu Adam adlı romanları için yazdığı; Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Hamide YAZER'i ise Oğuz Atay'ın Tehlikeli Oyunlar adlı romanı hakkındaki "Bir Rüyadır Bu Albayım" adlı başlıklı yazıları ile mansiyona layık buldu.

21 Aralık Roman Kahramanları Günü'nün TOBB ETÜ'de dönem tatiline rastlaması sebebiyle sonuçları 1 ay erken açıklanan yarışmayı kazananlara tablet ve kitap seti hediye edildi.

Ödül Töreni Fotoğrafları

Yarışma ve Ödül Törenine emeği geçenlerin grup fotoğrafı

Prof. Dr. Yusuf Sarınoy

Selma Aslan

Açılış Konuşmalarını Rektör Prof. Dr. Necip Camuşcu adına Prof. Dr. Yusuf Sarınoy ve Yarışma Düzenleme Kurulu adına Selma Aslan yapmıştır.

Davetli konuşmacı Sayın Profesör Tâlat S. Halman

Davetli konuşmacı Sayın Nazlı Eray

Doç Dr. Eyüp Bacanlı

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal

Davetli konuşmacılardan Sayın Nazlı Eray'ı Doç. Dr. Eyüp Bacanlı, Prof. Tâlat S. Halman'ı Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal takdim etmişlerdir.

Yrd. Doç. Dr. Firdevs Canbaz Yumuşak

Yrd. Doç. Dr. Hasan İnal

Yrd. Doç. Dr. Firdevs Canbaz Yumuşak, Mansiyon kazanan Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Hamide Yazer'i; Yrd. Doç. Dr. Hasan İnal ise Mansiyon kazanan Hukuk Fakültesi öğrencisi Fatih Aşan'ı takdim etmişlerdir.

Nazlı Eray Edebiyat ve Dil Bölümleri öğretim üyeleriyle

Profesör Talat S. Halman ve Nazlı Eray'a Prof. Dr. Tahsin Kesici ve Dr. Ahmet Dinçyürek yaptıkları konuşmalar için teşekkür ederek armağanlar vermişlerdir.

Birincilik Ödülünü kazanan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü mezunu ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü çift anadal öğrencisi Zübeyde Öksüz kent dışında olduğundan ödülünü kendisi adına arkadaşı Şeyda Cebe, Nazlı Eray, Profesör Talât Sait Halman ve Doç. Dr. Eyüp Bacanlı'dan almıştır.

İkincilik ödülünü kazanan Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Fatih Akbay, ödülünü Prof. Dr. Tahsin Kesici, Prof. Dr. Yusuf Sarınoy ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal'dan almıştır.

Üçüncülük ödülünü kazanan Yabancı Diller Bölümü Okutmanı Emine Ay ödülünü Dr. Ahmet Dinçyürek, Doç. Dr. Selçuk Tunalı ve aynı zamanda Yabancı Diller Bölümü eski Başkan Yardımcısı olan Selma Aslan'dan almıştır.

Mansiyon kazanan Hukuk Fakültesi öğrencisi Fatih Aşan ödülünü Prof. Dr. Çiğdem Kırca, Doç. Dr. Selçuk Tunalı ve Yrd. Doç. Dr. Hasan İnal'dan almıştır.

Mansiyon kazanan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunu Selman Emre Gürbüz ödülünü Dr. Ahmet Dinçyürek, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Serdar Palabıyık ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal'dan almıştır.

Mansiyon kazanan Mühendislik Fakültesi Elektrik Elektronik Bölümü öğrencisi Ayşegül Sunay, ödülünü Prof. Dr. Tahsin Kesici, Doç. Dr. Tolga Girici ve Doç Dr. Eyüp Bacanlı'dan almıştır.

Mansiyon kazanan Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Hamide Yazer, ödülünü Prof. Dr. Yusuf Sarıncay, Doç. Dr. Eyüp Bacanlı ve Yrd. Doç. Dr. Firdevs Canbaz Yumuşak'tan almıştır.

Dil ve Kültür Topluluğu adına töreni Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Ruken Çakan sunmuştur.

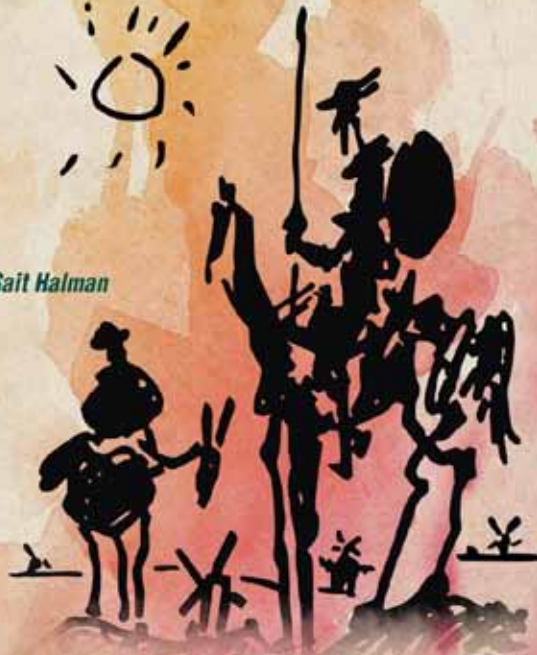
Nazlı Eray, Dil ve Kültür Topluluğu üyesi öğrenciler ve kütüphanecilerle.

İzleyicilerden bir grup

Roman Kahramanım Yazı Yarışması Ödül Töreni

Konuşmacılar:
Prof. Dr. Talat Sait Halman
Nazlı Eray

21
KASIM
2013
Saat: 14:00

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Sosyal Tesisler 3. Salonu
Söğütözü Ankara

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü

TOBB
EKONOMİ VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ

"Roman Kahramanım Yazı Yarışması" Ödülleri Sahiplerini Buldu

26 Kasım 2013 Salı 11:46

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinde (ETÜ) düzenlenen törenle "Roman Kahramanım Yazı Yarışması"nda dereceye girenlere ödülleri verdi.

Haberler.com 26 Kasım 2013

interpress®
medya takip merkezi 1940

www.interpress.com

Tarih	Medya Adı	Sayfa No	Başlık
28.11.2013	MILLİYET ANKARA	2	YAZI YARIŞMASI SONUÇLANDI

Yazı yarışması sonuçlandı

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinde (ETÜ) düzenlenen törenle "Roman Kahramanım Yazı Yarışması"nda dereceye girenlere ödülleri verildi

"21 Aralık Roman Kahramanları Günü" dolayısıyla düzenlenen yarışmada, Tarık Buğra'nın Küçük Ağa romanındaki Satılık Karakteri için kaleme aldığı "Bir İsimli Satılık" adlı yazısıyla TOBB ETÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisadi Bilimler Bölümü mezunu, aynı fakültenin Uluslararası İktisat Bölümünde çift ana dal eğitimini sürdüren Zübeyde Öksüz birinci oldu. Öksüz'e ödülü, romanı Naif Eray ile Bilkent Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanı, Çevirmen ve Şair, Prof. Dr. Talat Sait Halman'ın da katıldığı törenle verildi.

4 kişiye mansiyon

Yarışmada, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Sazlıları Ayarlına Emvürlüsü adlı romanından yola çıkarak "Hariri İdris'a Gec Kalmış Mektup" başlıklı yazısıyla Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Fatih Akbay ikinciliği, Sabuhattin Al'inin Küçük Mantolu Madama adlı romanıyla ilgili "Ben Maria Fader" başlıklı yazısıyla Yabancı Diller Bölümü okuyanlar arasında Emince Ay üçüncülüğü kazandı. Yarışmada, 4 kişi de mansiyona layık görüldü.

Ortak etkinlik

TOBB ETÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümleriyle Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü'nün ortak etkinliği olan "Roman Kahramanım Yazı Yarışması"nda jüri, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı Doç. Dr. Eyüp Bacanlı, Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Firdavs Canbaz, Yürümlük, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal ve öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Hüsnü İnal ile Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürü Selma Aslan'dan oluştu.

Milliyet Ankara 28 Kasım 2013

	TOBB ETÜ Dijital Arşivi,Etkinlik fotoğrafları	Görüntüleme: 42
	Yayınlandı: 2013-12-18 09:37:50	Toplam İçerik: 49
		
1 Toplam Sayfa : 9		
Bağlık/title	2013 yılı Roman Kahramanım Yazı Yarışması Ödül Töreni Fotoğrafları	
Anahtar sözcük/Keyword	Edebiyat -- Roman kahramanları, Literature, Fictional characters	
Dil/Language	Türkçe	
Haklar/Rights	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'ne aittir, izinsiz kullanılamaz.	
İlişki/Relation	Arşivimizde aynı törene ait video kayıtları da mevcuttur.	
Konu/Subject	Edebiyat -- Roman kahramanları	

*Diğer etkinlik fotoğrafları Dijital Arşivde görülebilir:
<http://dijitalarsiv.etu.edu.tr>*

Dizinler

Kabramanları Esin Kaynağı Olan Yazarlar

Atay, Oğuz	83
Baykan, Özge	61
Buğra, Tarık	37
Gonçarov, İvan	73
Güntekin, Reşat Nuri	77
Kobo, Abe	61
Sabahattin Ali	52
Tanpınar, Ahmet Hamdi	43

Kabramanları Esin Kaynağı Olan Romanlar

Bir Kadın Düşmanı	77
Konuşmayan Adam	61
Kutu Adam	61
Küçük Ağa	37
Kürk Mantolu Madonna	52
Oblomov	73
Saatleri Ayarlama Enstitüsü	43
Tehlikeli Oyunlar	83

Fotoğraflar

Zübeyde Öksüz	93
Fatih Akbay	95
Emine Ay	96
Fatih Aşan	98
Selman Emre Gürbüz	99
Ayşegül Sunay	101
Yarışma ve Ödül Törenine emeği geçenlerin grup fotoğrafı	110
Prof. Dr. Yusuf Sarınoy	112
Selma Aslan	112
Talât S. Halman	113
Nazlı Eray	113
Doç. Dr. Eyüp Bacanlı	114
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bal	114
Yrd. Doç. Dr. Firdevs Canbaz Yumuşak	115
Yrd. Doç. Dr. Hasan İnal	115
Nazlı Eray Edebiyat ve Dil Bölümleri öğretim üyeleriyle	116
Profesör Talat S. Halman ve Nazlı Eray'a Prof. Dr. Tahsin Kesici ve Dr. Ahmet Dinçyürek teşekkür ederken	116
Şeyda Cebe Zübeyde Öksüz adına Birincilik Ödülünü alırken	117
Fatih Akbay İkincilik ödülünü alırken	117
Emine Ay Üçüncülük ödülünü alırken	118
Fatih Aşan Mansiyon ödülünü alırken	118
Selman Emre Gürbüz Mansiyon ödülünü alırken	119
Ayşegül Sunay Mansiyon ödülünü alırken	119
Hamide Yazer Mansiyon ödülünü alırken	120
Dil ve Kültür Topluluğu adına töreni sunan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Ruken Çakan	120
Nazlı Eray Dil ve Kültür Topluluğu üyeleri ve kütüphanecilerle	121
İzleyicilerden bir grup	121

